

PROTOKOL

OVER

DET NORSKE ARBEIDERPARTIS
23DE LANDSMØTE I KRISTIANIA

FRA 29. MARS TIL 1. APRIL

1918

KRISTIANIA
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI
1918

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOL

OVER

FORHANDLINGERNE PAA DET 23. ORDINÆRE LANDSMØTE I KRISTIANIA 1918

KRISTIANIA 1918 :: ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

Indholdsfortegnelse.

	Side
Møtets aapning	1
Møtets konstituering	5
Valg av møtets funktionærer	11
Indbydelse til venstresocialisterne i Sverige, den russiske regjering og Zimmerwald	11
Partiets love.	17
Valgkomité	20
Beretning og regnskap	21
Stortingsgruppens beretning.	24
Dyrtidssituationen; fremgangslinjer og taktik	27
Militærstreiken	96
Zimmerwald	99
Program ved stortingsvalgene	103
Statskirkens ophævelse	109
Socialistisk høiskole	111
Forskjellige forslag	112
Valgene	115
Avslutning.	120

Møtets aapning.

Det norske arbeiderpartis 23. ordinære landsmøte aapnedes langfredag klokken 11 i Folkets hus store sal. Der møtte ca. 300 repræsentanter foruten landsstyrets medlemmer. Indbudt var redaktør *P. Albin Hansson* og parti-sekretær *Gustav Møller* fra det svenske socialdemokrati, *Oscar Johansen* fra det danske socialdemokrati, og *P. Aarøe* fra Arbeidernes faglige landsorganisation. Desuten var indbudt stortingsgruppen og medlemmerne av en række komiteer som hadde forberedt saker for landsmøtet.

Før møtets aapning var der musik av fagforeningernes musikforening og sang av «Arbeidsmanden».

Chr. H. Knudsens aapningstale.

Partiets formand, *Chr. H. Knudsen*, erklærte nu landsmøtet for aapnet, og holdt følgende tale:

Partifæller!

Naar idag Det norske arbeiderpartis 23. landsmøte er samlet, er det under saa ekstraordinære forhold som aldrig før.

Ogsaa under vort partis sidste landsmøte i 1915 hersket Europa-krigen, og tusener og atter tusener av menneskeliv var allerede da nedskutt eller nedstukket, og paa det frygteligste lemlæstet. Men Europa-krigen har fortsat siden da, og den har i de forløpne

aar antat stadig større dimensioner og stedse grellere former. Millioner mennesker staar mot hinanden og lar sig føre frem til nedslagtning som om de var umæ-lende dyr.

Det synes som om den grund-sats, socialismen har bygget paa: *kjærlighet menneskene imellem og folkene imellem* og som i aar-rækker har været præket i lan-dene, intet har utrettet til frem-me av det gode i menneskene. Det, vi tidligere benævnte kultursta-ter eksisterer ikke mer, kulturen var bare en utenpaasmurt fernis, som avskallet fremviser barbariet. Om vi kunde samle paa en gang alle jammerskrik, alle de sorgbe-tyngede nødros, som har lydt og lyder fra de utallige familier, hvis forsørger er nedslagtet paa slagmarkerne, vi vilde faa høre en tordenrøst og en forbandelse over tyrannerne, som vilde over-døve selve slagmarkens lidelses-rop.

Alt hvad der tidligere ansaaes for ret mellem nationerne, er ikke mere; endog nøitrale landes ret under krig har krigen stødt overende, og vi kan i korthet be-tegne situationen derhen, at der ikke lenger eksisterer selvstæn-dige og uavhengige nationer, de er utslettet av kartet saa længe krigen varer.

Ogsaa den norske nation er kommet i et saadant forhold, Sjø-

veiene for vor transport er belagt med helvedesinstrumenter, som sperrer veien og ved berøring eksploderer skibene sønder og sammen, og som om ikke det var nok av overgrep overfor en nøytral nation, er der yderligere etablert en undervandskrig, som samtidig ogsaa er en krig mot nøytrale transportskibe og hvorved tusener av vore sjøfolk ubarmhjertig er sendt tilbunds eller lemlæstet.

Og overfor alt dette djævelskap staar vi magtesløse og kan intet utrette. Det nytter til intet at knytte næven mot de til tænderne bevæbnede krigsgale nationer.

Desværre viste det sig, at om der end var røster inden forskjellige lande, tildels sterke socialdemokratiske røster, som hævet sig mot krigen, var der dog ingen som formaadde at hindre dens utbrud, og ingen, som endnu har formaadd at stanse den; heller ikke den tredje internationale har hittil kunnet stanse krigen og raaskapen.

Der er et par smaa lyspunkter under al den lidelse, krigen har paaført menneskesamfundene, og det er da den russiske nation nedbrøt enevoldsmagten i sit land. Desværre er det endnu ikke avgjort om revolutionen seirer. Vi vet kun at landet er lemlæstet og at store dele av folket idag er underlagt et reaktionært styre og at revolutionsregjeringen, om end nødtvungen, har maattet finde sig heri.

Det andet lyspunkt var Finlands befrielse. Det syntes som om socialismen skulde kunne seire i dette land; der var mange grunde, som tilsa, at saa kunde kunne ske. Vi kan idag bare øn-

ske at ikke reaktionen ogsaa gaar av med seiren i Finland og at saaledes det blod, som er flytt for frihetens sak, er utgydt forgjæves.

Naar vi saa vender os til vort eget folk og ser paa vort samfunds utvikling under de forløpne krigsaar, da møter os ogsaa her et grelt syn. Pengebegjæret har drevet dem av vore medborgere, som hadde meget før, til at berike sig endda nære paa alle de andres bekostning, og de har derved skapt nød og dyrtid av en saa enestaaende art, som aldrig før er oplevet her i landet og kanskje heller ikke i noget andet land. Det er en saa ondartet foreteelse, at spekulanterne forlængst burde være sat bak laas og slaa.

Men desværre lever vi fremdeles i det privatkapitalistiske samfund, hvor det ene menneske har ret til at utbytte og utplyndre det andet. Og de mænd, som har hat regjeringsmagten i landet under disse krigsaar, de har i stor utstrækning søkt at unddrage sig forpligtelsen til at vareta arbeiderklassens interesser. Først naar paatrykket fra arbeiderorganisationerne blev saa sterkt, at der var noget av risikere ved yderligere motstand, har de gaat til vedtagelse av midlertidige love, som i nogen grad skulde skaffe beskyttelse mot den altfor vidtdrevne spekulation. Og saa har det vist sig, at forholdsreglerne for det meste er kommet for sent og snarest har gjort galt værre.

Paa den anden side har magthaverne vist sin «kjærlighet» til arbeiderklassen eller kanskje sin frygt for gjengjældelsens time ved utfærdigelse av klasselove, som kun synes at ta sigte paa undertrykkelse av arbeiderklassens reising mot uretten. Og det har

da heller ikke manglet paa forfølgelse mot oppositionen hvad enten denne har været rettet mot militarismens letsindige skalten og valten med folkets pengemidler eller det har gjældt opposition mot knebling av pressefriheten og andre overgrep fra magthavernes side.

Under saa utpræget vanskelige forhold for arbeiderklassen burde det synes klart for alle, at hvad det da fornemmelig gjælder om er, at den samlede arbeiderorganisation maa staa som en urokkelig for al indre strid frigjort hær, som med al sin kraft kan rette sine vaaben utad mot motstanderne. For det er bare paa den maate organisationen kan dygtiggjøre sig til fuldbyrdelsen av Karl Marx' ord, naar han sier: «Arbeiderklassens frigjørelse maa bli arbeidernes eget verk!»

Vender vi saa vort blik indad og ser paa tilstanden i vort parti, saa møter os den kjendsgjærning, at der er to — om ikke flere — retninger inden partiet, som kjemper for hver sine veie hennemot vort maal: Socialismens gjen-nemførelse i vort samfundsliv. Det er ikke om maalet der strides. For heller ikke den nye retning kan for nærværende peke paa noget andet endemaal end det, som allerede længst tilbake i tiden er sat for vort parti. Det kan fastslaaes, at det er veie og midler den nye retning vil ha ændret. Og striden er blit mer og mer bitter jo længere den har paagaat. og den er tildels blit personlig. — jeg bortser her fra et enkelt presseorgans uartigheter; men, hvad der kanskje er det værste, denne indbyrdes strid er stillet tilskue for vore motstandere, den er ført for aapne vinduer. Der har og-

saa tidligere været utkjæmpet haard strid inden vort parti; men det var dog ikke skik at kampen kjæmpedes i de andre partiers paasyn. Tidligere var det saa, at al vor kraft blev lagt paa at reise arbeiderklassen socialismens herlige maal, vise frem til det samfund, hvor enker og faderløse ikke skal savne medfølelse og forsorg, hvor alle skal kunne nyte efter behov og yde efter sin evne, mens de opstaaede uoverensstemmelser avgjordes i lukkede møter. Nu er det anderledes.

Og hvad er saa grunden til, at der nu skal vælges andre midler og veie for vort partis fremgangslinjer? Er de unge mænd og kvinder, som først i de senere aar har traadt sine barnesko inden vort parti, er de ikke fornøiet med farten, vort parti har gjort, eller er deres kjærlighet til vor sak saa brændende, at de ikke orker at vente med taalmodighet indtil vort opplysningsarbeide har naad massen av det arbeidende folk? I sidste fald har de anledning til at forkorte ventetiden ved en mere intens deltagelse i agitationen for vor sak. Imidlertid synes det som om farten har været upaaklagelig. Naar vi vet, at bare siden stortingsvalget 1909 og til 1915 har vi mer end fordoblet vort vælgerantal i landet og ved sidstnævnte valg talte omtrent en tredjedel av vælgerfolket, og naar vi endvidere vet, at vort parti siden 1916 er vokset med over 10.000 medlemmer og nu tæller henimot 80.000 ialt, da skulde der ikke være grund til klage. Vort parti har da sikkert de aller bedste utsigter til høstens stortingsvalg.

For at vi skal kunne naa nærmere henimot socialismens seir i vort land, er der imidlertid en be-

tingelse, som maa være tilstede, og det er, at vort parti staar som en urokkelig enhet utadtil.

Der er alvorsfulde og dypt indgripende saker til behandling paa dette landsmøte, og repræsentanternes ansvar vil bli tungt, fordi avgjørelsen vil faa betydning langt ind i fremtiden i god forstaaelse med det norske socialdemokratis hittidige linjer eller — som jeg helst vil tro ikke kan ske — til fortsat indre strid og dermed til skade for den sak, som vi alle har forpligtet os til at fremkjæmpe til seier.

Vi lever i en tid, da hele det arbeidende folk i en grad som aldrig før ser op til socialdemokratiet med tillid og haab; veien fremover er jevnet ved stadig oplysningsarbeide. La da vort parti paa valgets dag staa frem som en paany sammensveiset urokkelig enhet til kamp for arbeiderklassens retfærdige sak, til seier for socialismens herlige ide!

Hermed vil jeg ønske repræsentanterne tillykke med arbeidet, idet jeg erklærer Det norske arbeiderpartis 23. ordinære landsmøte for aapnet.

Partiformandens tale paahørtes med stor opmerksomhet og mottoges med sterkt bifald.

De indbudnes hilsningstaler.

De utenlandske gjester hadde derpaa ordet til korte hilsningstaler.

Den danske utsending, hr. *Oscar Johansen*: Vi har nede i Danmark under krigen hat store vanskeligheter at overvinde. I samarbeide med den radikale regjering har vi gjennomført en

række foranstaltninger til lindring av dyrtiden, og til disse foranstaltninger er ialt bevilget 400 millioner kroner, som er utlignet paa de bemedlede klasser. Vi staar nu foran valg og vi haaber paa stor fremgang. I dette haab bestyrkes vi derved, at medlemsantallet er gaat frem med over 10,000 paa et aar eller med over 16 procent. Naar vi har opnaadd saa store resultater, skyldes det i første række enigheten inden socialdemokratiet. Tiden er for alvorlig til eksperimenter, vi maa bygge paa den politik, som hittil har git os saa gode resultater. (Bifald).

Gustav Møller fra Sverige:

Hvis man erkjender at arbeidet for en international retsorden er et kulturgode, maa man si, at denne langvarige og frygtelige verdenskrig ikke alene øder millioner av menneskeliv, gjennemvæter landenes jord med blod og forstyrrer materielle værdier, men ogsaa rammer de høieste og bedste kulturgoder, som det har kostet aarhundreders strid at frembringe. Men mot denne mørke bakgrund kommer de socialistiske tanker til at straale som veiledende stjerner. Socialismen vil komme til at staa som redningen fra barbariet og som den store kulturbringer. Det er dette som gjør, at vi midt i al elendigheten kan se lyst paa fremtiden. Utviklingen frem mot socialismen er uimot-

staaelig — enhver som har sans for realiteterne vil se og forstaa det. I kampen med kapitalismen om folkesjælen vil *socialismen* bli den seirende; den vil bli triumfatorens ført frem av en sterk og enig verdensomfattende arbeiderklasse. (Bifald). Idet jeg paa det svenske partis vegne takker for indbydelsen, vil jeg uttale, at vor bevægelse kan glæde sig ved rask fremgang. Ved aarsskiftet var medlemstallet i vort parti 105,000 — nu er det 120,000. Og partiet gjennomlever en utvikling som er sterkere idag end for en maaned siden. Jeg haaber at den gode forstaaelse og det intime samarbeide, som altid har præget den skandinaviske arbeiderbevægelse vil styrkes ved de beslutninger som blir fattet paa denne kongres. (Sterkt bifald).

Landsorganisationens repræsentant, sekretær *Aarøe*: Samarbeidet mellem den faglige og politiske bevægelse er meget viktig.

Vort fælles maal er socialismen. Fagorganisationen har ikke nøiet sig med de fordele den har kunnet tilkjæmpe sig i form av høiere løn, kortere arbeidstid og bedring i arbeidsforholdene — det store maal har været socialismens gjennomførelse, og derfor har vi ogsaa været vidne til, at fagorganisationerne i mange distrikter har været forposter for den politiske bevægelse og banet vei for det socialistiske arbeide. Landsorganisationen er gaat jevnt og sikkert fremover efter de linjer som kongresserne har trukket op og under det intime samarbeide med partiet. Nu tæller landsorganisationen ca. 94,000 medlemmer, fordelt paa 1300 foreninger. Naar vi erindrer, at det kun er 18 aar siden landsorganisationen blev dannet, maa vi indrømme, at fremgangen har været god — et forhold som skyldes ikke mindst den omstændighet, at det har været enhet i det politiske og faglige arbeide. (Bifald).

Møtet konstitueres.

Partiets sekretær, hr. *Magnus Nilssen*, foretok opprop av repræsentanterne.

Følgende møtte:

Smaalenenes amt.

Ide og Marker kredsparti.
Kr. Hattestad.

Tune kreds arbeiderparti.
Hans H. Bjerkholt.

Glemminge kreds arb.parti.
Johannes Bergensen.
Karl Johannesen.
Hans Thøgersen.

Rygge kreds arb.parti.
Anton Krogsvoll.

Eidsberg kreds arb.parti.
Oluf Berg.

Akershus amt.

Akers kreds arb. parti.

M. Puntervold.
Johan Ewje.
Trygve Lie.
Carl Lundgren.

Bærum og Follo kreds parti.

O. Kristensen.
Hans Ellefsen.
Johan Widdling.

Nedre Romerikes kreds.

Johan Rotbæk.
H. Halvorsen.

Mellem Romerikes kreds.

M. Jul. Halvorsen.
Arvid G. Hansen.
A. Hamsen Torp.
Gottar Bakken.

Øvre Romerikes kreds.

Th. Haavie.
P. Finstad.

Hedemarkens amt.

Vinger og Odalens kreds.

Ivar Færder.
K. T. Sjøli.
A. Thorstensen.

Solør kreds.

Halvdan Aarsrud.
Aug. Anseth.
Arne Fjeldset.

Søndre Hedemarkens kreds.

Arne Juland.
Gle Holmen.

Nordre Hedemarkens kreds.

H. S. Hagen.

Søndre Østerdalens kreds.

Olav Sæter.
K. J. Moe.
August Svendsen.

Nordre Østerdalens kreds.

H. Haukaas.
Paul Glad.

Kristians amt.

Nordre Gudbrandsdalens kreds.

Lars Moen.

Totens kreds.

Eivind Reiersen.

Hadeland og Lands kreds.

Halvdan Fjell.
Jørgen Jahren.

Buskerud amt.

Ringerikes kreds.

Mads Baarud.
Anton Andersen.
Johan Engebretsen.
Maren Braaten.
Anton Arnesen.

Numedals kreds.

E. Stenismud.
Gunstein Anderson.

Buskerds kreds.

Johs. Fischer.
H. Sorteberg.
Karl Steiner.
Aksel Nilssen.
Peder Olsen.

Hallingdals kreds.

Gul Dybendal.

Jarlsberg og Larvik amt.

Skoger kreds.

Magnus Johansen.
Anton Tollefsen.

Jarlsberg kreds.

Søren Sørensen.

Brunla kreds.

S. Baardsen.

Bratsberg amt.

Øst-Telemarkens kreds.

Olav Steinnes.
Alfred Madsen.
Albert Sund.
Nils Pilgaard.
Olav Fosheim.

Vest-Telemarkens kreds.

H. Berg.

Gjerpen kredsparti.

Th. Veber.

Bamle kreds.

Th. Odden.

Nedenes amt.

Nedenes amtparti.

O. H. Maurstad.
Guttorm Fløistad.
Osvald Jansen.
Søren Sørensen.

Lister og Mandals amt.

Mandalens kredsparti.

Salve Lian.

Stavanger amt.

Jæderen skredsparti.

Tollef Fjermestad.

Skaare arbeiderforening.

Sakarias Skeiseide.

Søndre Bergenhus amt.

Hardanger kreds arbeiderparti.

Karl Bøthun.
Olav Havsgaard.
Marie Hovde.

Voss kreds arbeiderparti.

Cle J. Fosdal.

Midthordlands kredsparti.

Sverre Krogh.

Nordre Bergenhus amt.

Høyangen trøarbeiderforening.
G. Frøina.

Romsdals amt.

Søndre Søndmøre kredsparti.
Olav Oksvik.

Romsdals kredsparti.
Martin Løvik.

Indre Nordmøre kredsparti.
Ingvald K. Moen.
Lars J. Samnes.

Søndre Trondhjems amt.

Uttrøndelagens arbeiderparti.
John Aæ.
O. T. Vegheim.
Svend L. Skjaardal.
Lodgaard.
Nic. Eggen.
Carl Schjetnan.
N. Nilsen.
O. Kjøsnes.
Haakon Hoff.
Bersvend Aas.
Peder Spjøtvold.
O. O. Fremo.

Nordre Trondhjems amt.

Indtrøndelagens arbeiderparti.
John Aalberg.
O. J. Wikan.
A. Lian.
P. K. Haugan.
P. J. Myrmo.

Namdalens arbeiderparti.
Helge Guntvedt.
Johs. Eide.
Gerhard Gerhardtisen.

Nordlands amt.

Søndre Helgelands kredsparti.
Konrad Skogmo.
Cornelius Enge.

Nordre Helgelands kredsparti.

A. Buen.

Søndre Saltens kredsparti.

Johan Nordvilk.
Johan Ranskjæl.
Lars Næss.
Ole Høgset.
Edv. Jørstad.

Nordre Saltens kredsparti.

Anna Høiem.

Svolvær kredsparti.

Walldm. Haug.

Vesteraalens kredsparti.

Haakon Ramberg.

Tromsø amt.

Trondenes kredsparti.

Kr. Tønder.

Tormsøsundets kredsparti.

Corn. Holmboe.

Byerne.

Fredrikshald.

Harald Jensen.
Olaf Kolrud.
Mina Johansen.

Sarpsborg.

Aksel Verner.
Oskar Torp.
Klavenes Eriksen.

Fredrikstad.

P. Mice Johansen.
K. E. Eriksen.
Johan L. Johansen.

Moss.

Kristian Kristoffensen.
Johan Hansen-Asker.

Drobak.

A. Holthe.

Kristiania.

Gunnar Ousland.
C. Jeppesen.
Sverre Iversen.
Randolf Arnesen.
Magnus Nilssen.
Cle O. Lian.
Dagfin Davidsen.
Henrik Lang.
S. Olsen.
Hj. Nitteberg.
G. Johansen.
Alf Hansen.
Ingv. Rastad.
Petter Pedersen.
Oscar Ruud.
Hanna Adolfsen.
H. A. Nilsen.
Anna Johnsson.
Auna Næss.
Thina Thorleifsen.
N. Hermansen.
Kristian Ask.
Martin Teigen.
Olaf Thorstensen.
N. P. Svendsen.
Alfred Pahlm.
Oscar Nilssen.
E. Balkken.
Albert Ottensen.
Viktor Norbæck.
Eugene Olaussen.
Johan Schwingel.
Erling Lian.
Hjalmar Andresen.
David Noreen.
Johan Johansen.
Henry Pedersen.
H. Dahlström.
H. Braathen.
Anton Andresen.
Adolf Bay.
E. Magnussen.
O. Skoglund.
Nils Hopstad.
Otto Olsen.

G. Ugstad.
S. Simensen.
Kristian Olsen.
Ludvig Hansen.
Fr. Nilsson.
Bernh. Kihl.
Eugen Hofgaard.
Lauritz Olsen.
Søren Hagen.
H. Kleppstø.
Jørgen Hansen.
O. J. Nøkleby.
Petter Andersen.
Pontus Karlsen.
Johan Strand.
Anna Olsen.
Ingvald Olsen.
T. Heggen.
Johs. Guldbrandsen.
Nils Hansen.
Bernh. Eriksen.
Harald Langhelle.
Albert Bjørk.
Torstein Halvorsen.
Binger Pedersen.
Hagbart Olsen.
P. Lowe.

Kongsvinger.

Walldm. Carlsen.

Hamar.

Andr. Pedersen.
Elise Kjøs.
Josef Nilsen.

Lillehammer.

John Hazeland.

Gjøvik.

Niels Ødegaard.
Tore Toreng.

Hønefoss.

Knut Thon.

Kongsberg.

Eiliv Aukrust.

Drammen.

Th. Simensen.
Torgeir Vraa.
Hans Johansen.
W. Tybring.
Ivar Tollefsen.
Hjalmar Vaage.

Holmestrand.

Anders Kristensen.

Horten.

G. E. Andersen.
Ole J. Bakke.
S. Skaug.

Tønsberg.

Georg Martinsen.
Sev. Josephsen.
Paul H. Pedersen.
Gustav Nilssen.

Sandefjord.

Johan Andersen.
A. Eines.
Oscar Gustavsen.

Larvik.

Ludvig Larsen.
Gerhard Iversen.
Andreas Hanssen.

Porsgrund.

Alfr. Aakermann.

Skien.

Peder Karlsen.

Notodden.

Aksel Zachariassen.

Kragerø.

Peder Pettersen.

Risør.

Thorvald Knutsen.

Kristiansand.

Anton Gulbrandzen.
Ola Solberg.
Anners Thortveit.

Flekkefjord.

Th. E. Olsen.

Stavanger.

Magnus Karlson.
Einar Li.
A. Egede Nissen.
B. Olsen Hagen.
Otto Luihn.
B. Thomassen.
• Sina Sæbo.
Oscar Andersen.
C. Holmstrøm.
S. D. Lien.
Jacob Refsland.

Haugesund.

Olav Sætre.
Carl J. Westerlund.
Martin Olausen.

Bergen.

Daniel Vatne.
E. N. Henriksen.
I. B. Aase.
A. Takvam.
P. Bernstrøm.
P. Furubotn.
H. Hægland.
Joh. Gudmundsen.
V. Møller.
Ragnvald Paulsson.
L. O. Sæbo.
G. Blumenfeldt.
E. Gjerken.
A. Klokseth.
Joh. Samuelsen.
L. O. Aasen.
Joh. Jørgensen.
Helene Utvik.
Herman Havre.

Aalesund.

Anton Alvestad.
Kristian Aune.

Kristiansund.

B. M. Røe.
Sigurd Forbord.
Ingv. B. Jakobsen.

Trondhjem.

I. Barret.
K. Tømmeraas.
Karen Holsbø.
N. Nicolaisen.
Hj. Dyrendahl.
M. Strømmen.
I. Aarseth.
Nic. Næss.
Elias Volan.
J. Skaarvold.
Martin Tranmæl.
Jørgen Dahl.
Reinert Torgeirson.
Jakob Friis.
Sverre Støstad.

Bodo.

Bjarne Jullum.

Narvik.

O. A. Glasø.
N. O. Munkvold.

Tromsø.

Peder Kaasmoli.

Hammerfest.

Ivar Skjaanes.

Vardø.

H. Finstad.

Øst-Finmarkens kredsparti

Emil Stang.
Ottar Johnsson.

Av landsstyremedlemmer møtte:

T. Tellefsen.
Anton Andersen.
C. S. Bentzen.
A. Wereide.
Olav Scheflo.
Chr. H. Knudsen.
Jacob Vidnes.
Martha Tynæs.
Richard Hansen.
Kyrre Grepp.
Carl Øien.
Aksel Knudsen.
*Eivind Reiersen.
*Il. Berg.
*Ole O. Lian.
*Magnus Nilssen.
*Martin Trammæl.
*John Aalberg.

*Ogsaa valgt som repræsentanter

Samtlige fuldmagter var indstillet til godkjendelse, en indstilling som landsmøtet enstemmig bifaldt.

Den foreslaatte forretningsorden vedtoges.

Til dirigenter valgtes *C. Jepsesen*, *Ole O. Lian* og *Egede Nilssen*. Sekretærer: *A. Lian*, *Levanger*, *A. Juland*, *Hedemarken*, *Ola Solberg*, *Kristiansand*, og *Alf Hansen*, *Kristiania*.

Der valgtes videre en reisefordelingskomite, bestaaende av *C. Holmstrøm*, *Stavanger*, *J. Aae*, *S. Trondhjem*, og *H. Lang*, *Kristiania*.

Indbydelse til venstre-socialisterne i Sverige, den russiske regering og Zimmerwald.

Efterat landmøtet nu var konstitueret, overtok *C. Jeppesen* di-

rigentpladsen. Han foreslog, at beretning og regnskap, som var næste sak paa dagsordenen, blev forbigaaet indtil videre for at repræsentanterne kunde faa anledning til at sætte sig bedre ind i disse saker. Forslaget blev vedtat.

Fra et mindretal i landestyret forelaa et forslag om at der skulde sendes indbydelse til det svenske socialistiske venstreparti om at sende en repræsentant til kongressen. Videre et forslag av *Puntervold* i samme retning, men i en noget anden form, saaledes at en repræsentant fra venstrepartiet skulde indbydes som gjest.

Om denne sak førtes en kort, men livlig debat.

Lian: Det har aldrig været skik og bruk, at landsmøtet har bestemt hvem der skal indbydes. Det har været overlatt styret. Noget praktisk betydning vil en saadan indbydelse neppe faa, idet man vel kan gaa ut fra, at før en repræsentant naar frem hertil fra Sverige, er landsmøtet allerede færdig.

Eugené Olausson: Vi kan ikke komme bort fra den kjendsgjerning, at det er to socialistiske partier i Sverige og at venstrepartiet i principielle spørmaal staar os nærmere end det andet. Naar forslaget om at indby venstresocialisterne faldt i landsstyret — naar dette ikke hadde konduite nok til at stille sig nøytrale i den svenske partistrid — pligter landsmøtet at si fra. Jeg vil desuten foreslaa, at landsmøtet sender telegrafisk indbydelse til den russiske regjerings repræsentant i Stockholm, hr. *Vorovsky*, og til Zimmerwaldkommissionens sekretær, fru *Balabanoff*.

Puntervold: I spørmaalet om at sende indbydelse til det socialistiske venstreparti i Sverige ligger ikke at vi skal ta standpunkt til den ene eller anden partiretning i Sverige. Det spørmaal skal jo behandles senere som særskilt sak. Det avgjørende for mig er, at det er et ønske fra det svenske venstreparti at ha en representant tilstede her. En beslutning om indbydelse vil ingen følger ha for samarbeidet med det gamle parti i Sverige. Vi risikerer intet brud med det. I mit forslag ligger ingen bebreidelse mot landsstyret, som har fundet at man kun skulde indby det parti, som man offcielt stod i samarbeide med. Naar vi kommer til vedkommende punkt paa dagsordenen om samarbeide med det venstresocialistiske parti, vil jeg forbeholde mig ret til at staa helt frit.

Dirigenten bad om, at man ikke gjorde dette til et prinsipp-spørmaal, hvad det jo ikke var.

Egede Nissen: Dette er vel i og for sig ingen stor sak, men tar man den paa en gal maate, blir den stor allikevel. Det vil være en krænkelse av demokratiet, hvis vi ikke indbyr venstresocialistene, som har like ret med det andre parti, om ikke større. Jeg er ogsaa enig i at en representant for Zimmerwaldkommissionen bør indbydes til at være tilstede her, og jeg vil samtidig beklage, at den svenske regjering — og det svenske socialdemokrati er medansvarlig for det — negtet en russisk delegation med fru Kollontay at komme over til Sverige.

Chr. H. Knudsen: Vi har sendt indbydelse til det finske socialdemokrati, som dog ikke kunde la sig representere, og paa forespør-

sel fra det socialistiske venstrepartis organ i Sverige har vi svaret, at det intet var i veien for at de hadde en mand tilstede her. Naar spørmaalet om vi skal indlede samarbeide med venstrepartiet er avgjort, maa det være tidsnok at avgjøre om indbydelse skal sendes eller ikke. Jeg synes det er liten grund for Egede Nissen at trække ind de ting han kom med under denne sak.

Lian: Det gaar dog ikke an at angripe det svenske socialdemokrati fordi fru Kollontay ikke fik pas til Stockholm. Det kan være paa sin plads at minde om det faktum, at den russiske regjering negtet pas til russiske socialister, som skulde bidra til gjenreisning av Internationalen. Vi kjender forlite til disse spørmaal, baade Egede Nissen og vi andre, til at vi kan ta stilling til dem. Hvad spørmaalet om en indbydelse til venstresocialistene angaar, er jo forholdet det, at vi ikke staar i noget organisationsmæssig forhold til dem. Her er ikke tale om gjestfrihet eller ikke; men om vi skal indby et parti, som ikke staar paa den samme grund som vi. Naar Olaussen samtidig foreslaar at Zimmerwald skal indbydes til at la sig representere forstaar man, at der er en tendens i dette. Vi kan ikke indbyde andre end de, vi staar i organisationsmæssig forbindelse med, og ikke enhver Olsen eller Persen. Vi staar i forbindelse med det store svenske socialdemokratiske parti, og det bør landsmøtet holde sig til.

Einar Li: Internationalen anerkjender kun ett socialdemokratiske parti i hvert land, og alt internasjonalt samarbeide vilde sprænges, hvis det var anderledes. I flugt hermed blev de engelske

arbeiderorganisationer i sin tid og det franske parti sammenarbeidet, og man har gjort færrest mulige undtagelser fra den nævnte regel. Partierne i Sverige faar gjøre op sin strid uten vor indblanding. Vi stiller os netop ikke nøytrale, hvis vi indbyr venstrepartiet og det er ingen partitagen ikke at indby dem. Vi har hittil samarbeidet med det svenske socialdemokrati, senere er der foregaat en utskillelse fra dette parti, og det eneste nøytrale er da, at vi fortsætter samarbeidet med det gamle parti, det ældste og største parti.

Dirigenten: Det er nu ikke spørsmål om samarbeide, men kun om at la det svenske venstreparti sende en gjest til vort møte.

Magnus Nilssen: Hvis vi gaar ut fra den betragtning, som dirigenten nu gjorde gjældende, saa maa det være tidsnok at vente med indbydelsen til vi har behandlet spørsmålet om samarbeide med de svenske venstresocialister. Det rent organisationsmessige ved saken er avgjørende for mig. Faktum er jo, at det svenske socialdemokrati, som vi samarbeider med, er i pakt med det store flertal av den svenske arbeiderklasse. En fraksjon bryter ut av dette parti, og nu indbyder man os til at gi vor tilslutning til dette splittelsesarbeide i Sverige — det er dette som har gjort, at jeg ikke kan anbefale forslaget. Med Zimmerwald er ogsaa forholdet det, at vi bør vente med at utstede indbydelser til vi har faat avgjort vor stilling til denne organisation. Og aldrig har det hændt tidligere, at vi har indbudt regjeringsrepresentanter til at delta i vore møter.

Redakter Albin Hansson: Jeg vil ikke blande mig op i Det

norske arbeiderpartis indre forhold; men jeg finder mig beføiet til at protestere mot Egede Nissens uttalelser om det svenske socialdemokrati. Skal man være nøytral, bør man ikke fremsætte denslags ugrundede beskyldninger — det vil jeg i partiets navn protestere mot. Vort parti har ikke deltatt i nogen pasnegtelse, saameget mindre som en saadan pasnegtelse ikke har fundet sted. Den sak, Egede Nissen hentydet til angaar reise med svensk skib fra Aaland. Men denne svenske ekspedition til Aaland hadde et helt andet formaal end at transportere reisende. Der er ikke tale om nogen pasnegtelse og heller ikke om det svenske socialdemokratis meddelagtighet i en saadan negtelse.

Egede Nissen: Den svenske flaateminister, som er socialdemokrat, erklærte paa forespørsel, at han ikke ønsket at ha den russiske delegation med. Kamerater, saafremt det svenske socialdemokrati ikke kaster sjøministeren overbord, saa er det medansvarlig i negtelsen. Spørsmålet om at indby de svenske venstresocialister ligger an paa samme maate som f. eks. med det tyske partis høire- og venstreretning. Vilde vi i tilfælde indbyde Scheidemann-gruppen og ikke Haasegruppen?

Tranmæl: Det er rigtig, at der ligger en tendens i dette spørsmål. Landsstyret har ikke villet indbyde et brøderparti i Sverige. Vi samarbeider ikke med det er der sagt. Men hvem skyldes det? Vort parti har været indbudt til at samarbeide med venstrepartiet i Sverige, men det er avslaat. Vi har ikke ret til at tale om venstresocialistene som splittelsesmænd. De staar paa samme grund som vort parti. Og Egede Nissen har ret i det, at

overført paa forholdene i Tyskland vilde ingen i spørmaalet om indbydelse vove at indby nogen anden end Haasegruppen.

Puntervold: Jeg kan ikke være enig med Olaussen deri, at vi skal indbyde Vorovsky og fru Balabanoff, og jeg kan heller ikke være enig i at der, som Egede Nissen gjør, trækkes ind den slags utenforliggende ting og fremsættes insinuationer mot det svenske socialdemokrati, som der med god grund er protestert mot. Det gaar dog ikke an, fordi om man har gjort en reise, at trække ind alt det man har møtt paa sin vei. Og naar Egede Nissen videre offordrer til at kaste den svenske sjøminister overbord, bør det foreholdes ham nødvendigheten av at holde sig nogenlunde indenfor grænserne av en naturlig polemik. Vi kan ikke blande os op i disse forhold og stridigheter — hvorfor da ikke ogsaa utstrække indbydelsen til Rumænien og Montenegro? Vi har aldrig brukt at indby andre end det svenske, danske og finske socialdemokrati.

Olaussen: Lian bør ikke stille Vorovsky og fru Balabanoff i klasse med en Olsen og Persen — det er en utilladelighet. Det vil være længe før Lian naar saa langt som disse personligheter. Naar det er sagt, at den russiske regjering negtet socialdemokrater reisetilbudelse, saa antar jeg der er tale om denslags socialister, som organiserte kosaktroppernes angrep paa arbeiderne, og saadanne mænd hører hjemme i Peter Paulsfæstningen. Det er ikke sandt, som Li sa, at Internationalen ikke har anerkjendt flere partier i samme land, og om vi nu indbyr en representant fra Zimmerwald er det jo ikke dermed avgjort, at vi har meldt vort

parti ind der. Magnus Nilssen har ret i, at vi ikke tidligere har indbudt en representant for nogen regjering, men det er ogsaa første gang vi har en socialistisk regjering at indbyde.

Ved vøteringen blev det med stort flertal vedtat at indbyde det svenske socialistiske venstreparti. Det vedtokes derpaa enstemmig at indbydelsen skulde ske i den form som Puntervold foreslog.

Videre blev Olaussens forslag om indbydelse av Vorovsky og fru Balabanoff vedtat med 150 mot 117 stemmer.

*

Telegrafisk indbydelse blev straks avsendt. Der indløp svar med talk for indbydelsen fra fru Balabanoff, Det socialdemokratiske venstreparti og Vorovski. Sidstnævnte meddelte, at han desværre ikke kunde komme til kongressen. Videre indløp hilsmingstelegram fra Paul Axelrod, representant for de socialdemokratiske arbeiderpartiers centralkomite i Rusland.

Paa forslag av Lian avsendtes et svartelegram til hr. Axelrod.

Senere indløp telegram fra det svenske socialistiske venstrepartis utsending hr. redaktør Høglund, om at han var stoppet paa Kongsvinger av de norske myndigheter.

Denne meddelelse vakte stor bevægelse i forsamlingen og der vedtoges følgende protestresolution:

«Landsmøtet uttaler sin mest indignerte protest mot den norske regjerings skandaløse fremgangsmaate ved at negte kamerat Høglund adgang til landet. Man har denved ikke alene krænket asylrettens lov, men ogsaa forhaamet

den norske arbeiderklasse, hvis gjest Høglund skulde være. Regjeringen maa erindre at den slags overgrep — særlig i en gjæringstid som denne — maa virke som en direkte utfordring mot hele den norske arbeiderklasse. Landsmøtet forlanger at utvisningen øieblikkelig ophæves, saaledes at kamerat Høglund ved første leilighet faar adgang til Norge.»

Der opnævntes en deputation som kom til at bestaa av Emil Stang og Johs. Bergersen til at overbringe justisministeren denne resolution.

Senere meddelte Stang møtet, at han hadde hat foretræde for justisdepartementets chef, hr. statsraad Blehr, som for nærværende ikke kunde uttale andet, end at forholdet skulde bli undersøkt. Men, la Stang til, hr. Blehr benyttet anledningen til at eksaminere mig om for hvilkke «forbrydelser» Høglund var dømt i Sverige. Statsraaden fik av Stang besked om, at Høglund var dømt for at han i 1905 hadde opfordret den svenske arbeiderklasse til av al magt at motsætte sig en krig med Norge og i 1916 for sammen med dr. Hedén og hr. Oljelund at ha opfordret til generalstreik, hvis det skulde bli nødvendig for at hindre Sveriges deltagelse i verdenskrigen.

Justisministeren hadde lovet at gi landsmøtet underretning, naar de nødvendige dokumenter kom ham i hænde.

Senere kunde Stang meddele landsmøtet, at der fra departementet nu forelaa besked om, at utvisningen, som var foretat ved justisdepartementet, var ophævet.

Meddelelsen hilsendes med kraftig bifald.

Da Z. Høglund senere indtraf til kongressen blev han hilset med stort bifald.

I sin hilsmningstale sa den svenske gjest bl. a.: Det er os venstresocialister i Sverige en stor glæde at samarbeide med et parti som vi sætter saa høit som det norske arbeiderparti, ti det har været et foregangsparti i Skandinavien. Naar vi saa os nødt til at bryte ut av det gamle parti i Sverige og stiftet eget selvstændig parti, skedde det i tilslutning til de principper og program, som har været gjældende i Det norske arbeiderparti. Vi staar paa klassekampens grund. Vi kan ikke anerkjende noget samarbeide med de borgerlige partier. Kun gjennom en hensynsløs kamp mot storborgerne kan vi seire. Vort parti er et antimilitaristisk parti og et republikansk parti. Men hvad der særskilt karakteriserer vort parti er at det gjør demokratiet til en levende virkelighet. Vi bekjemper det ledervælde og lederbyraakrati som har gjort sig gjældende paa det andet hold. Ved vort partis grundlov har vi forhindret at der opstaar et saadant ledervælde. Det andet særkjende er, at vi bygger paa masseaktionen, og vi har derfor ogsaa sluttet os til den levende international, Zimmerwald. Vor fremgang har været stor og tilslutningen økes stadig. Vi tæller 20,000 medlemmer og dertil ungdomsbevægelsens 20,000. Ved sidste valg hadde vi 60,000 stemmer. Tal. sluttet med at si, at den dag er i anmarsj, da arbeiderne istedetfor at vende vaabnene mot hverandre samler sig til enig utfoldelse mot den fælles fiende. Beslutningen her hvorved ogsaa deres parti har betraadt den revolutionære socialismes vei viser, at I forstaar pligterne overfor det store

slutoppgjør med kapitalismen. Taten hilstes med kraftig bifald.

Senere ankom fru *Balabanoff* og blev introducert av Egede Nissen, som ogsaa oversatte fruens tale for forsamlingen.

Ifølge denne oversættelse uttalte fru Balabanoff bl. a. sin tak paa vegne av Zimmerwaldkommissionen for at der var reist kamp paa kongressen for at kommissionen skulde indbydes og at dette hadde ført til, at hun nu kunde være tilstede. Zimmerwald er, uttalte fru, bevis for, at der tiltrods for krigen dog findes arbeidere som staar samlet internationalt om det socialistiske ideal. Det er ikke nogen tilfældighet, at man i dette neutrale land kjemper om de fremgangslinjer man skal vælge i den videre kamp — i alle land trænger disse spørsmal sig frem, og Zimmerwalds program vinder arbeiderne for sig i stigende utstrækning. Zimmerwald har ikke ønsket noget skisma med den gamle internationale; men dens dannelses var en nødvendig utvikling av forholdene i de krigførende lande. Da krigen utbrøt, sluttet socialdemokratiet borgfred inden landet istedet for efter internationalens beslutning at samle folket mot krigen. Da internationalens principper paa denne maate blev sveket var det, at en ny organisation blev nødvendig for at minde arbeiderne i alle land om sine forpligtelser som socialister. Endel kom sammen i Zimmerwald og erklærte, at den krig de andre førte ikke var

vor krig — ikke for at splitte, men for at samle alle socialister som var blit idealet tro til kamp mot krigen. Det er senere blit tydelig, at der ikke gives noget andet middel til denne krigs bekjæmpelse end masseaktion, og Zimmerwaldkonferansen i Stockholm sendte da ut sit manifest til arbeiderklassen i alle lande om at ta op masseaktionen, massestreikens vaaben, for derved at bringe krigen til avslutning. Rusland fulgte opfordringen. Revolutionen der er endnu ikke tilende, men den russiske arbeiderklasse har vist, at den ikke vil jages ut i felten og dø for borgerskapet; men er villig til at lide og dø for socialismens gjennomførelse. Vorovskij ber mig bringe en hilsen fra hans regjering og parti. Han takker for den sympati som vises den russiske revolution — en sympati som faar saa megen større betydning, naar vi vet, at den russiske revolution ikke kan seire alene uten i forbindelse med al verdens proletariat. En eventuel tilslutning til Zimmerwald herfra Norge vil være av mægtig betydning. Den vil bidra til at kaste en haabets straalet blandt de ulykkelige som kjemper i skyttergravene og styrke den internationale reising mot krigen. Nu ringer kirkens klokker for Kristi opstandelse — la os haabe, at den dag ikke er fjern, da alle klokker klenger, alle læber synger og alle hjerter jubler, at socialismen er opstaat i menneskeheten. (Kraftig bifald.)

Partiets love.

Kontingentforhøielse.

Centralstyret hadde foreslaat følgende som punkt 1 i paragraf 3: «Til fremme av partiets formaal erlægger hver tilsluttet organisation i kontingent 10 øre for kvindelige og 20 øre for mandlige medlemmer pr. kvartal». Den nuværende kontingent er henholdsvis 5 og 10 øre. Landsstyret tiltraadte centralstyrets forslag.

G. Ousland hadde intet at indvende mot kontingentforhøielsen i og for sig, men av hensyn til at de stedlige partier allerede hadde opsatsine budgetter fra indeværende aar, vilde han foreslaa, at kontingentforhøielsen traadte i kraft fra 1. jan. 1919.

Magnus Nilssen: Centralstyrets og landsstyrets forutsætning er, at forhøielsen skal træde i kraft fra 1. juli iaar. Skal det lykkes at holde partiarbeidet oppe paa den samme høide som tidligere maa vi gaa til denne kontingentforhøielse av hensyn til, at dyrtiden i sterk grad ogsaa har gjort sig gjældende for partiets økonomi.

Lang, Kr.a, fandt at en kontingentforhøielse var paa sin plads, men at gaa til en fordobling av kontingenten var noget drøit. Tal. foreslog henholdsvis 7 og 15 øre.

Andersen, Horten, anbefalte dette forslag.

Chr. H. Knudsen: Det er ikke mulig at administrere med den nuværende kontingent. Der stilles økede krav og alt er blit dyrere. Langs forslag vil kun medføre at man paa næste landsmøte maa komme med forslag om kontingentforhøielse igjen.

Voland, Trondhjem, anbefalte Langs forslag og fandt videre, at kontingentforhøielsen burde træde i kraft fra næste aars begyndelse av. Det var høist betænkelig at gaa videre.

P. Glad, N. Østerdalen, og *P. Karlsen*, Skien, anbefalte centralstyrets forslag. Likesaa *Carl Oien*, Kr.a. *Samuelsen*, Bergen og *Eines*, Sandefjord, sluttet sig til Ousland.

Ved voteringen blev de av centralstyret foreslaaede kontingentsatser vedtat med stort flertal. Tidspunktet for kontingentforhøielsens ikrafttræden sattes overensstemmende med Ouslands forslag til 1. januar næste aar.

Landsstyrets stemmeret.

Centralstyret foreslog videre, at punkt 6 i § 4 skulde forandres derhen, at landsstyrets medlemmer skulde ha tale- og forslagsret i alle spørmaal og stemmeret i alle saker, undtagen ved godkjendelse av beretning og regnskap.

Landsstyrets flertal sluttet sig hertil, mens mindretallet fastholdt den paa forrige landsmøte trufne bestemmelse om, at landsstyrets medlemmer ikke skulde ha stemmeret.

Chr. H. Knudsen: Jeg tror det var noget av en overilelse, naar landsmøtet i Trondhjem vedtok at frata landsstyrets medlemmer stemmeretten. Hvis man vil opretholde dette princip bør konsekvensen herav være, at man utelukker landsstyret helt fra forhandlingerne, naar undtages ved behandlingen av beretning og regnskap. Naar landsstyret paa denne maate negtes stemme

vil det kunne understøtte den ækle fremgangsmaate, at man søker efter mandater hos foreninger som ikke har raad til at sende repræsentanter eller av andre grunde ikke gjør det.

Eugene Olaussen: Vi bør i størst mulig utstrækning gjennomføre demokratiet i vore egne organisationer, og der er fare for en byråkratisk indsnævring, hvis landsstyret skal ha stemmeret. Der er saaledes ingen grund til at forandre den beslutning, vi vedtok paa sidste landsmøte, litt kontinuitet maa det dog være i hvad vi foretar os. Landsstyret behøver ikke at jage efter mandater. Forhaabentlig er de saa godt kjendte i organisationerne, at de kan bli valgt uten saadanne manøvrer.

Einar Li: Det er eiendommelig at høre Olaussen tale om at vi skal bevare kontinuiteten. Naar landsstyrets medlemmer er saa farlige at man ikke kan gi dem stemmeret, var det ikke da bedst at man ogsaa satte laas for munden paa dem? Er man ræd landsstyrets stemmer og tror man, at repræsentanterne er saadanne nikkedukker at de ikke taaler, at landsstyret sættes paa like fot med os andre?

Sverre Iversen: Den beslutning som blev fattet i Trondhjem er i strid med tidligere praksis og i strid med det demokratiske princip og den ordning man har i fagforeningerne. Hvis ikke landsstyret faar stemmeret og det blir skik og bruk at vælge dets medlemmer som repræsentanter vil resultatet bli, at distrikterne faar færre mandater end de vilde faa, hvis landsstyret hadde stemme og de paagjældende distrikter allike-

vel utnyttet sin repræsentationsret fullt ut.

Tranmæl: Man skal ikke være ræd for, at landsstyret mister indflydelse paa sakernes behandling — den indflydelse er de sikret ved sin forberedelse av sakene og der ved at de har tale- og forslagsret. De kan desuten bli valgt som repræsentanter. Vi er ikke ræd for at landsstyret skal overstemme os, det er ikke det; men vi vil, at avgjørelsen paa landsmøterne skal hvile paa avstemninger blandt de av foreningerne valgte repræsentanter. Kun de skal ha stemme som foreningerne har utsat til at repræsentere sig. Vi vil ikke, at det skal være nogen som har faat stemmeret for foreningerne har tat stilling til landsmøtets saker og truffet sit valg. Ingen finder paa at kræve at f. eks. regjeringen skal ha stemmeret i stortinget.

Magnus Nilssen: Olaussen mente det var meningsløst at fremkomme med dette forslag, naar saken var avgjort paa sidste landsmøte; men jeg vet ikke rette, end at ogsaa Olaussen trolig er kommet igjen med sine nedvoterte forslag efter hvert landsmøte. Det er ikke mulig at se dette anderledes end at Trondhjemslandsmøtets beslutning bundet i en litet velvillig følelse overfor vort landsstyres medlemmer. Landsstyret har tidligere hat stemmeret, men er alt saa blit fratat den, og jeg finder det litet konsekvent og litet heldig, at de mænd, som er sat til at vareta de viktigste tillidshverv og som i hele perioden har ansvaret, skal berøves sin stemmeret i de vigtige principielle avgjørelser.

Sverre Iversen: Den sammenligning Tranmæl trak kan neppe gjøres anvendelig paa dette forhold, ti regjeringen vælges ikke

av stortinget, men utnævnes av kongen. Landsstyret, som varetar den daglige ledelse av partiet og som er sterkest engaget i behandlingen av sakerne, bør dog ogsaa faa være med i avgjørelsen av disse saker.

A. Bay: Jeg forstaar ikke at det kan være demokratisk at frata en mand stemmeretten; men det er jo det man vil gjøre her. Regjeringen staar i en ganske anden stilling overfor stortinget end landsstyret overfor partiet. Med præsidentskapet kan der snarere trækkes sammenligninger; men ingen tænker paa at berøve præsidentskapet stemmeretten i stortinget.

S. Simensen, Kr.a: Den begrænsning av repræsentationen som er foretat, gjør det endnu nødvendigere at opretholde Trondhjembsbeslutningen. Landsstyrets medlemmer staar paa like fot med de øvrige medlemmer og kan bli valgt. Det viser sig jo ogsaa, at de dygtigste folk i landsstyret nu møter som repræsentanter.

Olaussen: Landsstyret kan i en given situation bli tungen paa vegtskaalen, hvis de faar stemmeret, og i saa tilfælde er ikke de valgte repræsentanter suveræne. Li finder jeg det ikke umaken værd at svare.

Emil Stang: Det er ikke noget uheldig valgt eksempel dette med regjeringen. Den vælges jo i realiteten av stortinget. Det landsstyret her vil er jo netop, at den regjering, som blev valgt paa forrige storting skal ha stemmeret iaar; men om den hadde tillid for 3 aar siden, er det ikke sagt, den har det nu.

Fru *Næss* anbefalte landsstyrets styrets flertalsforslag og fremholdt, at det mest demokrati-

ske maatte være at landsstyret fik stemmeret. I kvindeforbundet hadde styret stemme paa kongresserne.

Tranmæl: Landsstyrets medlemmer har stemmeret i sine foreninger som andre; men de bør ikke utstyres med stemmeret som repræsentanter uten at være valgt.

Einar Li: Det er ganske interessant at sammenholde Stangs og Olaussens uttalelser. Stang hævdet at flertallet kunde forandre sig paa tre aar og at det som følge herav var uheldig at gi landsstyret stemmeret; men det er jo netop landsstyret som repræsenterer den kontinuitet, som Olaussen hadde saadan respekt for.

Ved *voteringen* blev landsstyrets flertalsforslag forkastet mot 93 stemmer.

Ekstraordinært landsmøte.

Fra Eidskogen, Vinger og Odalens arbeiderparti forelaa forslag til forandring i lovens § 4, punkt 1 saaledes, at landsmøtet skulde holdes hvert aar, og at ekstraordinært landsmøte kan avholdes, naar landsstyret finder det paakrævet, eller naar samorganisationer repræsenterende mindst ti tusen medlemmer forlanger det.

Det blev oplyst, at vedkommende repræsentanter ikke agtet at at opta dette forslag.

Andr. Hanssen, Larvik, optok forslagens sidste punktum angaaende indkaldelse av ekstraordinært landsmøte, idet han dog forandret det derhen, at saadant landsmøte *skal* indkaldes, naar samorganisationer repræsenterende mindst ti tusen medlemmer forlanger det.

Sjøli, Vinger og Odalen, oplyste, at naar repræsentanterne

fra kredsene ikke optok forslaget var det, fordi det ingen tilslutning hadde faat i landsstyret.

Haukaas, N. Østerdalen, anbefalte *Andr. Hanssens* forslag. Under dyrtidssituationen ifjor viste det sig, at det kan være nødvendig at ha en saadan bestemmelse.

Magnus Nilssen: Det heter nu, at ekstraordinært landsmøte kan indkaldes, naar landsstyret finder det paa krævet, og i praksis vil jo det si, at om der foreligger krav fra samorganisationer repræsenterende saa meget som ti tusen medlemmer, er det givet, at landsstyret indkalder til kongres. Saa nøgen synderlig praktisk betydning har ikke forslaget.

Andr. Hanssens forslag blev vedtat med stort flertal.

Repræsentationen

fra Nord-Norge.

Fra Tromsø arbeiderparti forelaa forslag om et tillæg til paragraf 4 punkt 5, gaaende ut paa, at landsmøtet kan bevilge bidrag til repræsentation for de nordlige landsdele. Videre at der skulde vælges varamænd for hvert av landsstyrets medlemmer utenom de 9, som skal være bosat i eller ved *Kr.a.* De forskjellige landsdele, som har medlemmer i landsstyret, vilde efter dette faa hver sin varamand. Nu bestemmer lovene, at der skal vælges 5 varamænd.

Kaasmøli, Tromsø, *Nordvik*, *Søndre Salten*, *Ramberg*, *Vesteraalen*, og *Conr. Holmboe*, *Tromsø* undet, fremholdt, at *Nord-Norge* stod i en særstilling, og dette burde landsmøtet ta hensyn til. De daarlige kommunikasjoner og lange avstande gjorde det nødvendig at yde ekstra bidrag til repræsentation

fra *Nord-Norge*. *Magnus Nilssen* og *Chr. H. Knudsen* hævdede, at det ikke godt gik an at lovfæste den ting, at enkelte representanter skulde ha specielle tillæg til diætgodtgjørelsen. Ved den nye reisefordeling opnaaes jo desuten et betydelig tilskud til reiseomkostningerne. Hvad varamandsspørsmålet angik vilde *Tromsø* arbeiderpartis forslag vise sig ugjennemførlig i praksis.

Kaasmøli foreslog istedetfor det førstnævnte forslag fra *Tromsø* at der som tillæg til reisegodtgjørelsen skulde bevilges diætgodtgjørelse til representanter for de tre nordlige amter. Dette og det andet forslag om varamændene forkastedes med stort flertal.

De nødvendige forandringer i paragraf 4 av hensyn til den ved uravstemning vedtagne forandring i repræsentationen til landsmøtet og indferelse av reisefordeling bifaldtes uten debat.

Valgkomiteens

sammensætning.

Ved valg paa valgkomite forelaa der to forslagslister, en fra landsstyrets flertal og en fra mindretallet. Efter uttalelser av *Traumæl* og *Magnus Nilssen* gik man til valg med det resultat, at mindretalslisten gik igjennem i sin helhet. Følgende valgtes: *Sverre Iversen*, *Kr.a.*, 278 st., *Johan Nordvik*, *Salten*, 277, *Elise Kjos*, *Hammar*, 277, *G. Ousland*, *Kr.a.* 276, *Daniel Vatne*, *Bergen*, 166 *Johan Eyje*, *Aker*, 165, *Jørgen Dahl*, *Trøndhjem*, 164, *Peder Karlsen*, *Skien*, 164 *Anton Arnesen*, *Buskerud*, 164, *B. Olsen-Hagen*, *Stavanger*, 163 og *Sigurd Forbard*, *Kristiansund*, 162. De fire førstnævnte stod ogsaa paa flertalslisten og var

altsaa fælleskandidater. Efter de valgte hadde følgende stemmer:

Fremø 119, Bergersen 118, Thor-tveit 117, Oksvik 116, Veber 115,

Maurstad 115, Fjermstad 115, fru Adolfsen 6, Simensen 1 og Andri Hanssen 1 st. De 7 førstnevnte var opført paa flertallets liste.

Beretning og regnskap.

Beretning og regnskap for aarene 1915, 1916 og 1917 var næste sak.

Friis hadde ønsket at gjøre nogen bemerkninger vedrørende centralstyrets holdning til Zimmerwaldkommissionen, men efter henstilling av Magnus Nilssen og dirigenten opsatte tal, sine bemerkninger herom til det senere punkt paa dagsordenen angaaende Zimmerwald.

Beretningen for 1915 og 1916 vedtoges uten debat.

Ved beretningen for 1917 optok Arvid G. Hansen debat om centralstyrets stilling til det socialdemokratiske venstreparti i Sverige. Centralstyret hadde mottat indbydelse til at la sig representere paa vänsterns konstituerende kongres i mai ifjor, men besluttet at meddele det nye parti, at man ikke hadde anledning til at sende nogen representant. Det kunde være overflødig, fremholdt tal., at hefte sig videre ved denne sak nu efterat landsmøtet hadde git det socialistiske venstreparti opreisning ved at indby dets representant. Denne avgjørelse er at betragte som et mistillidsvotum til centralstyret. Det var igaar tale om, at man skulde utvise nøytralitet i den svenske partistrid; men det er en merkelig nøytralitet man viser ved at negte at motta en indbydelse samtidig som man tar stilling for Brantingfløien mot venstrepartiet. Men dette sidste er dog det som i synsmaate ligger nærmest.

Magnus Nilssen: Hvis det er overflødig at behandle denne sak efter den avgjørelse som fandt sted igaar, saa var hele Arvid G. Hansens tale overflødig. Det er dog litt underlig, at naar en fraksjon bryter ut av et parti, som vi staar i forbindelse med, og danner sin egen organisation, at vi da straks skal være rede til at sende representanter til det nye parti og gi det vor anerkjendelse. Det er vel rimelig, at man først vil se organisationen dannet og programmet foreligge, før der blir tale om samarbeide.

A. G. Hansen: Denne sak har i beretningen faat en uskyldig form. Det heter, at man ikke hadde anledning til at sende representant, men faktum er at man avsløget indbydelsen. Istedetfor disse paaskud burde vi faa en aapen erkjendelse av, at centralstyret har henholdt sig til Brantingfløien, drevet koteri med den og stillet sig avvisende overfor vort egentlige broderparti.

Magnus Nilssen: Det er den rent organisationsmæssige forhold som har været avgjørende for mig. Det er intet koteri, men en opretholdelse av den organisationsmæssige forbindelse med det svenske socialdemokrati.

Ved posten „Den skandinaviske arbeiderbevægelses samarbeide“, fremholdt Alfr. Madsen bl. a.: Sekretariatet for den skandinaviske arbeiderbevægelses samarbeide sendte i oktober 1917 en skrivelse

til Det internationale socialistiske byraa, hvori det fremhæves, at et gunstig tidspunkt for handling eller forsøk paa handling for at bringe krigen til avslutning nu er inde. Det er ganske bemerkelsesværdig, at der i dette dokument, som er undertegnet av C. F. Madsen og Stauning i Danmark, gives anvisning paa international aktion for freden. Hvad mener nu den skandinaviske komite med handling? Handling i denne forbindelse kan ikke godt bety noget andet end revolution, masseaktion. Hvis man er enig i det, saa blir det let for centralstyret og landsstyret at være med paa tilslutning til Zimmerwald. Men man kan desværre ikke haabe, at det er denne slags handling den skandinaviske komite vil, ti i samme dokument attales det, at Zimmerwaldbevægelsen er usund og stridende mot arbeiderklassens interesser. Der leveres ingen begrundelse herfor. En saadan begrundelse kan ikke gives, fordi det er en kjendsgjærning, at Zimmerwald er den eneste som har formaadd at knytte de internationale traade sammen for at reise arbeiderklassen til aktion mot krigen.

Vidnes: Vi kommer tilbake til disse spørsmål senere. Jeg vil ikke si, at jeg er enig med hvad de danske partifæller uttaler, men det er dog en kjendsgjærning, at Zimmerwald har reist endnu sterke og skandaløse anker mot den gamle international.

Madsen: Da har det været berettigede anker. I det samme dokument heter det, at arbeidet for freden er lagt i de rette hænder — ved den hollandsk-skandinaviske komite; men hvad har disse hænder utrettet for fredens sak?

De rette hænder har nok ikke arbeidet paa den rette maate.

Magnus Nilssen: Med hensyn til den skrivelse, det her er tale om, vil jeg minde om, at den skandinaviske samarbeidskomite bestaar av to repræsentanter fra hvert land, en for den faglige og en for den politiske organisasjon. De første to aar av komiteens virksomhet var dens sæte i Stockholm, senere i Kjøbenhavn, og denne skrivelse er forfattet av de komiteemedlemmer i Danmark, som dannede komiteens sekretariat paa det tidspunkt, og var forfattet umiddelbart for den skandinaviske komite skulde ha møte i Stockholm. Med international aktion behøves dog ikke at menes revolution. Hr. Madsen lægger den betydning i ordet. Men vi har da mange gange anvendt aktion uten derved at lægge det i det, at der skulde opfordres til revolution og oprør rundt omkring i landene.

Madsen: Man bør ikke bruke de sterke ord, naar man ikke mener noget med det. Der menes vel en parlamentarisk aktion med negtelse av krigsbevillinger; men den skandinaviske komite har neppe gjort noget for det heller.

Magnus Nilssen: Jeg slutter mig med glæde til den aktion som gaar ut paa at negte krigsbevillinger.

Antimilitærfondet.

Madsen: Man har opprettet et antimilitaristisk fond; men jeg ser ikke at der er ydet en eneste bevillning av dette fond i disse krigens aar. Det maa dog anvendes dette fond. Hvis ikke kan vi jo ophæve det.

Magnus Nilssen: Fondet er opprettet i 1911 med sigte paa at understøtte militærnegteres familier.

Der er ogsaa utbetalt saadanne understøttelser og der er utarbeidet regler for fondets anvendelse. Ikke i noget tilfælde er anmodninger om støtte blit avslaat, og naar der ikke er utbetalt noget i det sidste kommer det av, at der ikke er kommet nogen ansøking. At ophæve fondet av denne grund er der dog ingen mening i, ti vi kan da faa fuld bruk for det siden. Fondet burde tvertimot økes betydelig.

Madsen: Der findes mange militærnegtere som fondet kunde komme til nytte, og naar der ikke har foreligget ansøking, kommer det av, at det ikke er bekjendtgjørt tilstrækkelig.

Andr. Hanssen henstillet, at fondet blev gitt et navn som viser, hvad det skal brukes til.

Magnus Nilssen: Det har jeg selvsagt ikke noget imot.

„Det 20de Aarhundrede“.

Ved regnskapet for „Det 20de aarhundrede“ fremholdt Torgæirson, at der burde ydes større tilskud til tidsskriftet. Derved kunde man ogsaa faa gjort det bedre redaktionelt set. Istedetfor at være et kombinert kommunalpolitisk og socialistisk literært skrift, burde det udelukkende søke at fylde en sidstnevnte oppgave. Da vilde det lettere naa ut til ungdommen.

Magnus Nilssen: Det er vanskelig at finde det rette. Fra først av var „Det 20de aarhundrede“ et alment socialistisk skrift, men da gikk det økonomisk set daarlig. Det var vanskelig at holde det gaaende; men saa kom der forslag om at utgi et kommunalpolitisk skrift, og dette ledet til at vi laget den kommunale avdeling i „Det 20de“, og efter den tid er

der blit større interesse for vort tidsskrift. Jeg synes dette er en bra ordning, særlig for ungdommen, ti foruten den teoretiske viden om socialismen, trenger ungdommen ogsaa praktisk veiledning i det arbeide de kan komme til at faa i kommunerne.

Eines, Sandefjord: Naar „Det 20de aarhundrede“ ikke gaar godt er det fordi det er et daarlig redigert tidsskrift. Det er planløst og rotete. Der er gjentagne gange gjort tillop til at faa faste krigsoversigter og faglige kroniker, men det er altid blit med tillopet alene. Det eneste som der har været plan i er den kommunale avdeling. Der findes ingen dagsavis i vort land som er saa daarlig redigert som „Det 20de aarhundrede“. Det er blottet for system, det er dillefantisk.

Egede Nissen syntes taleren var meget for streng i sine uttalelser.

Andersen, Horten: Vi kan alle ønske tidsskriftet var bedre; men efter den pris det har og efter den ringe forstaaelse partifællerne viser for foretagendet, kan man ikke vente det bedre.

Evje, Aker: Det gjør mig ondt at høre min medredaktør, hr. Debes bli utsatt for angrep av den art som fra Eines. Red. Debes har nedlagt et betydelig og interessant arbeide for „Det 20de aarhundrede“. Naar tidsskriftet ikke er tilfredsstillende skyldes det i første række økonomiske forhold og den omstændighet at man ikke blir møtt med den ønskelige velvilje og interesse hos partifællerne, naar redaktionen henvender sig til dem for at faa opplysninger. Det har hændt at jeg har sendt op til 50—60 breve til personer for at faa visse kommunalpolitiske opplysninger

disse sitter inde med, men jeg har ikke faat svar paa et eneste.

Vidnes: Man bør ikke være altfor streng i bedømmelsen. Jeg kjender litt til de store vanskeligheter som er forbundet med redaktionen av et saadant tidsskrift. Men jeg vet ogsaa at det publikum som læser „Det 20de aarhundrede“ sætter pris paa det. Der foreligger mangfoldige uttalelser herom. Den kommunale avdeling f. eks. har været til stor hjælp og veiledning i det praktiske kommunearbeide. Med smaa midler er det ikke godt at skaffe sig medarbeidere.

Madsen: Jeg er enig i det, og det er ikke nødvendig at ta Eines mere alvorlig i dette tilfælde end ellers. Den sterke kritik over tidsskriftet er ikke berettiget. Eines vilde ha plan, men det er ikke plan i kritikken heller. Noen kræver større alsidighet og andre ensidighet; men ensidig bør skriftet ikke være.

Torgeirson: Det er ikke berettiget av Madsen at uttale sig om Eines paa denne maate, og man maa ha ret til at uttale sig frit om disse spørsmaal. „Det 20de aarhundrede“ er for litet spirituelt og interessant. Skal man faa den socialistiske ungdom til at interessere sig for skriftet maa det lægges om. Man bør faa partiets bedste pennen til at skrive i det.

Magnus Nilssen: Det er forsøkt, men det er i høi grad et pengespørsmaal.

Thommassen hadde indtryk av at der kunde gjøres noget mer ut av skriftets almindelige avdeling.

Regnskapet vedtoges. Likesaa „Soc.-Dem.“s regnskap for 1917, som viste et overskud paa 65,000 kroner.

Madsen fandt det glædelig at hovedorganet gik saa bra; men da kunde der vel ogsaa ydes større bidrag til de aviser ute i distrikterne som gik daarlig.

Lian: Det er nødvendig for „Soc.-Dem.“ at ha en saa stor driftskapital som tilfældet nu er. Naar det nu er git et bidrag av 1000 kroner til pressefondet saa maa det sees i sammenheng med bevilgningerne tidligere til samme formaal, og disse bevilgninger har været større. Desuten yder „Soc.-Dem.“ et betragtelig tilskud til Det socialdemokratiske pressekontor, som jo er av væsentlig interesse for aviserne ute i distrikterne.

Stortingsgruppens beretning.

Derefter forelaa til behandling stortingsgruppens beretning for denne periode.

Emil Stang: Naar stortingsgruppens beretning skal behandles er det ikke det som staar i den, som er av størst interesse, men det som ikke staar der. Det som der berettes om er ikke saa galt; men skulde man behandle det som ikke er gjort blev det et langt lerret at bleke. Det er paaafaldende at der fra gruppens side ikke blev gjort noget mer for at forhindre vedtagelsen av den sidste fremmedlov, som gir politiet en utvidet myndighet. Politiets praktisering av loven har allerede vist, hvor uheldig den er, og det er beklagelig at vor gruppe ikke fra første stund av møtsatte sig loven og stillet forslag i komiteen. Nu blev det bare med at gruppen stillet ændringsforslag i ødelstinget.

Buen: Det forholder sig ikke saa at vi i gruppen ikke var opmerksom paa loven paa forhaand, men der var litt avvikende meninger blandt socialdemokraterne om,

hvordan denne sak skulde tages. Det som for mig stod som det avgjørende var, at vi maatte faa herredømme over de husrum som var tilgjengelig. Mens der var sterk bølignød i de store byer, fik utlændinger komme her og indrette sig med forretningslokaler paa bekostning av familieleiligheter. Fra vor side blev det fremholdt, at de utlændinger som nu flyttet ind, fik finde sig i at ta ophold paa landet og ikke lægge beslag paa byernes husrum. Vor mening var at gjøre loven til et husspørsmål.

Stang: Jeg har intet at si paa den maate Buen tok saken i odelstinget; men der burde allerede i komiteen været stillet forslag.

Tranmæl: Mit indtryk er at stortingsgruppen har indtat en svak og vikende holdning overfor disse fremmedløve. Istedetfor at ta et greit standpunkt mot denne lov, slog man sig til taals med at den vilde bli haandhævet med lempe. Det er ikke et husspørsmål dette. De rike utlændinger kan bo paa hoteller og ellers indrette sig saa loven ikke rammer dem, men overfor arbeiderne virker den haard, og vi ser, at den er blit praktisert for at faa ut av landet kamerater, hvis politiske optræden er misliebige for myndighetene. Gruppen har ikke tat denne sak alvorlig nok, og at lagtinget gav kjøp — at der ikke blev optat forslag der i tilslutning til det socialdemokratiske forslag i odelstinget — var en skandale.

Buen: Vor stilling til loven i odelstinget falder sammen med denne Tranmæls opfatning. Det centrale i loven var, at man skulde være opmerksom paa og verge sig mot den masseinvasion av fremmede som fandt sted — paa samme maate som de andre skandinaviske

land paa sin side var opmerksom paa invasionen til sine land. Ethvert begrenset samfundsomraade er sig selv nærmest baade naar det gjælder forraad og hus.

Sjøli: Forutsætningen var, at loven skulde brukes med varsomhet, men desværre ser det ikke ut til at det har holdt stik.

Thommassen, Stavanger: I Stavanger hvor loven er praktisert i forståelse med husleienævnden er der ikke forekommet en eneste uretfærdig utvisning. Loven har været beskyttende i mange retninger.

Olaussen: Stortingsmændene burde været saapas kløgtige at de förstod at en forsikring fra myndighetene om at praktisere loven med lempe ikke gav nogen garanti. Politiet har foretat masseutvisninger. Loven er blit en politisk lov rettet mot arbeiderne. Vi har tilfælder paa, at ungdomslag er blit helt oprevet som følge av utvisningerne.

Lian: Stortingsgruppen har tat bestemt avstand fra en politisk og arbeiderfiendtlig lov. Men vi skal huske paa, at der paa det tidspunkt, loven blev git, var en stor invasion av tvilsomme eksistenser, spioner, bombemænd, som i kraft av sine penger fik husrum her, mens landets egne arbeidere gik husvilde. Dette maatte uvilkaarlig indvirke paa gruppens stilling til de nævnte foranstaltninger. Mens paa den ene side arbeiderne kjæmpet en fortvilet kamp mot bølignøden, kom der strømmende ind fremmede folk, som ikke hadde noget her at gjøre. Og vi skal være opmerksom paa, at selv om myndighetene ikke hadde tat denne lov, vilde de ikke være avskaaet fra at foreta politiske utvisninger. Landsorganisationen har

tat sig av dette spørsmål og oppfordret til, at der blev indsendt klager over de utvisninger, som man mente var uretfærdige. Kun et par saadanne klager er indkommet, og ved undersøkelse viste det sig, at der hadde været rimelig grund til utvisning. Det er uriktig, at gruppen har stemt for denne lov. Vi har kjæmpet imot, at avgjørelsen skulde lægges i politiets haand.

Tranmæl fremsatte følgende forslag: Landsmøtet nedlægger en bestemt protest mot fremmedloven og oppfordrer partiets medlemmer til at overvaake, at der ikke sker overgrep eller trakasserier mot organiserte arbeidere eller politiske misliebige personer.

Stang: Sjøli røpet en merkelig naivitet, naar han kunde tro alt var vel og bra med en forsikring om, at loven vilde bli praktisert med konduite. Der foregaar de merkeligste utvisninger. Der er foretat utvisninger av syndikalister med den begrundelse, at de ikke tilhørte Norsk arbeidsmandsforbund. Politiet har her faat en myndighet det ikke burde ha.

Tranmæl: Det er ikke hus-spørsmålet, som er det centrale her, og hvad bombemænd og spioner angaar vet nok de at skaffe sig adgang allikevel. Der er foretat opprørende utvisninger, overgrep mot personer, som har levet her i landet i mange aar, og der kan ikke paavises nogen anden grund for disse utvisninger end at vedkommende personer er politisk misliebige.

Samuelsen: Det har aldrig været hensigten, at loven skulde anvendes paa den maate, Tranmæl nævner. Saken er, at vor gruppe ikke fik behandlet loven, før vedkommende komiterepresentant hadde tat standpunkt; men i ødels-

tinget blev der optat forslag som begrenset loven til at være hvad den burde være. Den blev git paa en tid, da ernæringsforholdene var bedre her i landet end i de andre land og der ogsaa av andre grunde kom en stadig strøm av utlændinger hit. Arbeiderne i landet er i almindelighet ikke saa misfornøiet med loven, som enkelte gir utseende av. Tranmæls forslag tar sigte paa misbruk av loven, og derfor kan jeg stemme for det.

Haukaas, N. Østerdalen: Løven kan ikke sees saa ensidig paa som Tranmæl. Den har ofte været til gagn. Denne masseinvasjon av fremmede arbeidere har ført til, at norske arbeidere er trykket ut. Men kontrollen er i gale hænder.

Karlsen, Skien: Løven er praktisert paa en maate, som kan betegnes som rene overgrep. Der er foretat utvisninger uten at disse spørsmål paa forhaand er forelagt husleienævnden.

Tømmeraas, Trondhjem: Naar man ser de tilfælder av utvisninger som er foretat faar man et sterkt indtryk av at stortingsgruppen har været forslap overfor disse fremmedloves behandling. Det er en klasselov dette, og den anvendes mot de organiserte arbeidere. En mand, som arbeidsgiveren finder er „ufarlig“ faar attest for, at han er uundværlig i bedriften, mens en arbeider, som er fremme i organisationsarbeidet, ingen slik attest faar og blir utvist.

Thommassen: Jeg har ikke det indtryk at loven er praktisert uheldig. I Stavanger er der ikke utvist utlændinger med familie. Der er rettet henvendelse til husleienævnden fra arbeidere om at utvise utlændinger, idet de norske arbeidere selv gik ledige. En uberegtiget utvisning kan indankes

for departementet, men vi skal ikke lukke øinene for, at der findes folk av disse utlændinger, som ikke ernærer sig ved ærlig arbeide, og de er vi ikke interessert i at beskytte. Buen hadde ret i at vi i krisetider som disse med husknaphet og matknaphet bør være os selv nærmest.

Buen: Hr. Thommassens uttalelser viser, hvor delte meningerne er om disse spørsmåal. Denne lov gir forbud mot «utlændingers ophold i visse kommuner», og der kan ogsaa foretages utvisninger uavhengig av denne. Vi husker Alfr. Kruses utvisning. Vi ønsker ikke loven misbrukt, men den har været et preventivt middel mot invasjonen av utlændinger. Folk, man mindst skulde tro det om, kræver loven anvendt, saaledes er der skedd henvendelse fra syndikalister paa Nordviken bruk om at faa gjort loven anvendelig i Vang paa Hedemarken. Og i Vaaler var det saa, at de **borgerlige** ikke vilde ha loven, fordi de vilde ha adgangen aapen til billig arbeidskraft fra Sverige. De vilde anvende loven til at trykke arbeidslønnen.

Trammæls forslag vedtoges enstemmig.

Med hensyn til stortingsgruppens forhold til *stortingets inter-*

parlamentariske gruppe førtes en del debat. *Madsen* spurte hvorledes det forholdt sig hermed. Vilde stortingsgruppen melde sig ind igjen?

Buen: Vor eventuelle deltagelse i den interparlamentariske gruppe er principielt ikke anderledes end vor stilling i kommunistyrerne f. eks., hvor vi møter med vo re repræsentanter, selv om flertallet er konservativt. Vi er repræsenterert overalt. Dette spørsmåal hadde vel ikke foreligget nu, hvis vi ikke i 1912, forøvrig mot Egede Nissens stemme, hadde meldt os ut av stortingets fredsforening. Det var ingen prinsipiell avgjørelse, men en demonstration. Jeg vilde ikke ha ændret opfatning om vor stilling, hvis ikke fredsforeningens arbeidsstof hadde undergaat en forandring. Den faar et andet magtomraadeend før. Den kommer til at beskæftige sig med internationale og organisationsmæssige spørsmåal, og det vilde ikke være klokt av os at holde os ubekjendt med det som foregaar ogsaa i den anden leir.

Madsen haabet, at naar spørsmålet om indmeldelse blev tat op, at man da raadførte sig med organisationerne.

Beretningen godkjendtes.

Dyrtidssituationen, fremgangslinjer og taktik.

Angaaende partiets taktik under den foreliggende situation foreslås der indstilling fra en av centralstyret, stortingsgruppen og sekretariatet valgt komite, bestaaende av Chr. H. Knudsen, Jacob Vidnes, A. Buen, Chr. Hornsrud, Ole O. Lian og A. Knudsen.

Landsstyrets flertal hadde slut-

tet sig til denne komiteindstilling og foreslog for landsmøtet at fatte følgende uttalelse:

Den socialistiske samfundsordning bygger paa folkeflertallet uttrykt gjennom en almindelig og like stemmeret for alle voksne kvinder og mænd, gjennomført ved en retfærdig valgordning, saa-

ledes at folkeflertallet kommer til sin fulde ret i fællesrepræsentationen. Socialdemokratiet kan derfor ikke anerkjende noget voldsdiktatur hverken fra overklassens eller arbeiderklassens side.

Det norske arbeiderparti vil selvsagt ikke fraskrive sig retten til at anvende generalstreik eller revolution i kampen mot undertrykkelse av folkeflertallet. Disse midler har netop til hensigt at forhindre overklassens undertrykkelse av folkeviljen.

Landsmøtet er imidlertid av den opfatning, at det ikke kan tilraade generalstreik eller revolutionær masseaktion til fremme av dyrtidskravene eller som led i en militærstreik for militærvæsenets avskaffelse. Som de økonomiske og politiske forhold nu ligger an i vort land vilde en saadan aktion kun skade arbeiderklassens interesser.

Landsmøtet retter den sterkeste appel til arbeiderne og småkaarsfolket i Norge om at samles om sine faglige og politiske organisationer for at verge sine økonomiske interesser og for at fylkes til et vældig stormløp ved høstens valg for at erobre folkeflertallet for den socialdemokratiske politik.

Mindretallet i landsstyret, Schefflo, Reiersen, Berg, Trammæl, Kyrre Grøpp og Aallberg, foreslog:

Som et revolutionært klassekampparti kan socialdemokratiet ikke anerkjende de besiddende klassers ret til økonomisk utbytning og undertrykkelse av arbeiderklassen, selv om denne utbytning og undertrykkelse støtter sig til et flertal i folkerepræsentationen.

Det norske arbeiderparti maa

derfor forbeholde sig retten til at anvende revolutionær masseaktion i kampen for arbeiderklassens økonomiske frigjørelse.

Landsmøtet er imidlertid av den opfatning, at Det norske arbeiderparti som et politisk parti i første række bør virke for at samle arbeiderklassen til arbeidet for gjennom valgene at erobre den politiske magt.

Men partiet kan ikke forholde sig likegyldig overfor den kamp, som føres av andre arbeiderorganisationer. Landsmøtet hilser derfor med glæde dannelsen av arbeider- og soldatterraad.

Landsmøtet vil videre uttale sin tilslutning saavel til de dyrtidskrav som er fremsat av arbeideraadskonferansen som til de krav hovedorganisationerne har opstillet og opfordre partiets medlemmer til at støtte den dyrtidsaktion, som arbeiderne reiser gjennom sine organisationer.

Endvidere retter landsmøtet en indtrængende henstilling til landets arbeiderbefolkning om at samles ved høstens stortingsvalg i en enig og mægtig anstrengelse for at slaa ned den borgerlige reaktion og erobre den politiske magt.

Ole O. Lian:

Jeg skal først ganske kortelig omtale den dyrtidsaktion som ifjor blev reist av partiet og landsorganisationen. Spørsmålet var jo oppe til behandling paa fagkongressen, det har været diskutert paa store distriktsmøter og i pressen. Det kan vel derfor være unødvendig at gaa i detalj her nu. — Tal. gav derefter en redegjørelse for dyrtidsarbeidet og omhandlet partiets taktikk herunder, slik som det vil være kjendt av refera-

terne fra fagkongressen i oktober hvorefter han fortsatte:

Efterhvert som krigen skrider frem synes vanskelighetene for det arbeidende folk at bli værre og værre. Ved siden av dyrtiden kom knapheten paa de nødvendige næringsmidler med derav følgende rationering. Stortingsgruppen, centralstyret og sekretariatet optok derfor allerede i januar maaned saken paanyt, og i fellesmøte 9. febr. av landestyret, stortingsgruppen og landsorganisationens representantskap vedtoges en række dyrtidskrav, som er oversendt stortinget og av dette besluttet oversendt regjeringen. Kravene er ogsaa omsendt til samtlige fag- og partiforeninger, hvor de har vundet almindelig tilslutning. Paa fellesmøtet vedtoges videre at nedsætte en komite som skulde forberede spørsmålet til forelæggelse for landsmøtet.

Som medlemmer av denne komite blev opnævnt Chr. H. Knudsen, Jacob Vidnes, Chr. Hornsrud, A. Buen, Ole O. Lian og A. Knudsen. Komiteen har fremlagt en indstilling i saken som findes paa repræsentanternes bord. Denne indstilling har faat tilslutning av et flertal paa 12 medlemmer i landestyret, mens et mindretal paa 6 medlemmer har levert en særskilt indstilling.

Jeg skal først faa omtale de krav som arbeiderorganisationerne har reist.

Det som er det bærende i hele vort dyrtidsarbeide er kravet om en felles-ordning av omsætning og produktion slik, at spekulasjonen utelukkes.

Naar man gjennomlæser de opstillede krav, saa vil man straks se, at dette er den røde traad som gaar gjennom dem allesammen. Det er ogsaa uttrykt i indlednin-

gen, hvor det uttales, «at samfundet gjennomfører en saa omfattende regulering og kontrol av al import, produktion og vareomsætning, at enhver spekulation i folkets livsfornødenheter utelukkes, og at alle kræfter og alle midler sættes ind paa at fremskaffe livsfornødenheter i tilstrækkelig mængde til likelig fordeling uten hensyn til betalingsevnen.»

Og det sies videre at der maaske en «hurtig og radikal indgripen fra statens side, saaledes at alle hovedartikler beslaglægges eller registreres, saa samfundet gjennom sine organer kan faa fuldt herredømme over omsætningen og fordelingen.»

Det er denne grundanskuelse, som videre fremhæves i de 5 punkter som selve dyrtidskravet bestaar av.

Punkt 1

omhandler særlig *ernæringsforholdene*, og hovedkravet er her: «Beslagleggelse eller registrering av alle hovedartikler, saa der kan gjennomføres fuld samfunds-kontrol med produktion, import og omsætning av livsfornødenheter og en fordeling av disse efter behovet uanset kjøpeevne.»

Deri ligger saa at si kvintessensen av hele vort dyrtidsprogram. Men punkt 1 inneholder ogsaa mere detaljerte krav: «Øieblikkelig rationering av smør, poteter, grønsaker, flek og kjøt, samt effektiv fordeling av melk, saa disse varer ikke unddrages det mindst kjøpedygtige publikum.»

Jeg skulde tro, at de maaneder som er gaat siden kravet blev reist tilfulde har bevist berettigelsen av disse. Der er indtraadt den rene *potet-* og *melkenød* i en række byer og distrikter. Og nu tilraader selv *statsdirektoratet* baade

melkerationering og potetrationering. Man sier, at kommunerne faar gjennomføre det, da det tar saa lang tid inden staten rækker at overkomme det, at alle poteter vil være opføret og opspist og melkenøden altfor stor. Da vi forlangte det var det umulig. Hadde man hørt paa os før kunde det nu været indført. Likedan vil det gaa med f. eks. grønsaker og kjøt.

Mangelen paa et eller flere næringsmidler driver efterspørslen av de andre i veiret, og der vil indtræde mangel, hvis ikke tilførslerne er helt ubegrensede. Men samfundet bør ogsaa ha haand og halss over denslags næringsmidler saaledes *fisken*.

Fisken er vel det eneste næringsmiddel som vi har mere end nok av. Og endda saa mangler store dele av vort land god forsyning av fisk. Det er fordi denne vare fra gammelt av har været en *eksportartikel*. Staten har betalt store penge for at faa den *ut* av landet. Statssubvenerte dampskibslinjer har ført fisken til Spanien mens vi har manglet jernbaner til at bringe den fra vestland og Nordland til indlandet og østlandets store distrikter med sin skog-, jordbruks- og industriarbeiderbefolkning.

Vi kræver derfor i *punkt 1*: Effektiv regulering av fisketilførslen for at skaffe befolkningen billig fisk i tilstrækkelige mængder til erstatning av andre manglende næringsmidler.

Men det er ikke nok bare at skaffe raastoffene. Overgangen fra brød til varm-mat-kost kræver et helt andet kosthold end tidligere.

Derfor maa der offentlig *varm-matservering* til i stor utstrækning. Vi kræver derfor i samme punkt: Alle bedrifter paa-

lægges som pligt at installere kjøkkener eller sørge for anden varmmatservering under medvirken av de kommunale provianteringsraad, saaledes at alle arbeidere sikres et maaltid varm mat i spisepausen.

Ogsaa dette krav har vist sig at være i høi grad aktuelt. Regjeringen har opfordret kommunerne til at gaa igang med varm-matkjøkkener. Og der er vedtat bevilgning av stortinget om statstilskud til anlæg og drift av saadanne folkekjøkkener. Reglerne er nu under utarbeidelse. Der er talt om et statstilskud av 10 øre pr. matportion. Det er for litet, 25 øre bør være det mindste.

Herved kommer vi netop ind paa *prisspørsmålet*. *Punkt 1 uttaler* herom: «Statsbevilgninger, saa der utover de tilskud, som nu ydes til prisnedsettelse paa mel og fisk kan foretages effektive prisreduktioner.»

Her er særlig tænkt paa hovedartikler. Vi kan nævne *smør, skotøi, etc.* Staten bør nu overta *margarinfabrikkerne* og *skofabrikkerne*. Staten maa jo nu skaffe raaprodukterne til disse bedrifter og skotøipriserne maa under maksimalpriscontrol allikevel.

Vi kræver videre: «Fastsættelse av maksimalpriser paa allievnsforaendheter (herunder ogsaa byggematerialer) paa grundlag av sædvanemæssig fortjeneste.»

Det er jo forfærdelig hvordan prisstigningen i det allersidste aar har herjet paa enkelte omraader.

Med maksimalpriserne er det vi ogsaa kommer ind paa *kontrollen og gjennomførelsen av disse*. Og her er det netop vi maa hævde *samfundets herredømme* over varen. For ellers er maksimalpriserne bare et slag i luften.

De vil føre til at varerne forsvinder fra markedet, saalænge den *private* spekulation har herredømme over omsætningen. Derfor kræver vi: Alt salg av disse nødvendighetsartikler maa kun ske til og gjennem staten og provianteringsraadene, under hvis kontrol detaljosætningen sker for at forhindre omgaaelse av maksimalpriserne og tilbakeholdelse av varer i spekulationsøiemed.

Dette vort princip er saa sterkt at staten har maattet grepet til det ikke bare naar det gjaldt rationerte varer, som korn og mel etc. Men ogsaa naar det gjælder *smør og poteter*.

Men det maa gjennemføres over det hele. Vi maa endelig faa bugt med den illoyale tilbakeholden av varer i spekulationsøiemed. For det er det som mere end alt andet gjør prisreguleringen saa vanskelig.

Men det fører like ind i hel samfundsmæssig produktion og omsætning. Derfor kvier borgerpartierne sig saa forfærdelig for at gaa til dette skridt fuldt ut.

Om *brødrationeringen* sier vi i *punkt 1*: Like ration av brød eller mel for by og land med tillæg for de tungt arbeidende.

Det er sagt at dette er bondefiendtlig. Langt fra. Men vi vil stille alle paa like fot. Den haardt arbeidende bonde skal faa sin tillægsration, som den haardt arbeidende bymand. Men sofabonden skal ikke faa høiere ration end arbeideren. Derfor like *grundration* for alle og saa tillæg for haardt arbeidende og for de som paa anden maate har stort brødbehov uten at kunne faa dette erstattet med varm mat.

Punkt 2

omhandler *matproduksjonen* og

kræver vaabenøvelserne indstillet avhensyn hertil.

Endskjønt dette vort krav fik tilslutning av en række by- og herredsstyrer saa var dog venstremajoriteten for sterkt indekserst av Holtfodt til at den turde gaa med herpaa.

Vi faar da formodentlig det eiendommelige syn i 1918 at endel voksne mennesker blir utkommandert til moerne og at der til erstatning for dem til matproduksjonen blir indkaldt kvinder og barn.

Det skal saavisst ikke gagne militærvæsenet i dette land. Jeg tror, at venstres beslutning i saa henseende er en pind til militærvæsenets likkiste. Gjennem hele 118 vil uviljen mot militærøvelserne økes. Og det er netop dette som skal føre til at vi endelig faar flertal for hele militærvæsenets avskaffelse.

Vort andet krav under samme punkt er, at «kommunerne eller staten maa overta den jord som ikke utnyttes i tilstrækkelig grad av de private eiere og enten drive den selv ved direkte foranstaltning eller aapne adgang til denne jord for dem som vil dyrke den ved egen arbeidskraft.»

Dette punkt har paa sæt og vis faat regjeringens tilslutning, idet der nu er aapnet saadan adgang for næringsnævnderne.

Det gjælder nu at dette føres videre i en varigere og bedre form, saa virkelig jorden kommer under hel samfundskontrol.

Punkt 3

omhandler *arbeidsledighetsspørsmålet*: «Til forebyggelse og bekjæmpelse av arbeidsledigheten maa alle stats- og kommunearbeider utvides og optages i den ut-

strækning som arbeidsledigheten gjør det nødvendig.»

Dette er vort principale standpunkt. Arbeidsledigheten bør saa at si bortelimineres av staten og kommunerne ved deres virksomhet.

Og skulde det allikevel være uundgaaelig, at der blev nogen ledige, saa kræver vi til dem en saa stor forhøielse av det offentlige tilskud til arbeidsledighetskasserne, at de arbeidsledige kan erholde tilstrækkelig understøttelse. Videre en regulering av materialer og arbeidstid, saa en jevn arbeidsdrift kan opretholdes længst mulig. Der er nu av regjeringen foreslaat 1 million kr. til arbeidsledigheten, likesom stortinget paa det ordinære budjet har bevilget $\frac{1}{2}$ million kr.

Punkt 4

omfatter *boligsaken*, og da den tidligere ikke er kommet tilstrækkelig frem under dyrtidsdebatterne, er det vistnok nødvendig at vi paa en særskilt maate understreker vort krav her paa dette møte, hvad dette punkt angaar.

Forholdet er jo nu dette, hvad vistnok især repræsentanterne fra de større byer kan gi oplysninger om — at det næsten blir umulig selv for *kommunerne* at bygge paa grund av de enorme byggepriser. Vi maa faa stats- og kommunekontrol med vore byggematerialer. Kommunerne maa faa teglverker, sandtak, cementfabrikker, skogs- og sagbruk samt snekkerifabrikker for at faa fuldt herredømme over materialerne.

Kommunerne maa faa statstilskud til dette arbeide. Et tilskud som i nogen grad kan dække forskjellen mellom dyrtidspriserne og normalværdien av husene.

Men det er ikke bare selve

maksimalpriserne og statstilskudet for at dæmpe paa dyrtidsstigningen kommunerne trenger.

Vore kommuner er jo i kraft av den sociale utvikling og det fremstøt som sosialiseringen har faat gjennom dyrtiden blit vældige institutioner som tar sig av baade produktion og omsætning i stor stil. Og hertil kræves driftskapital.

Staten maa derfor skaffe kommunerne billige laan til dyrtidsvirksomheten og til boligsaken m. v.

Punkt 5.

Dyrtidskravenes række avsluttes med krav om tilstrækkelige statstilskud til de kommunale dyrtidsforanstaltninger.

Videre kræver vi forhøielse av det skattefrie beløp og adgang for kommunerne til at utskrive ekstraskat paa de større indtægter og formuer til fordel for de foranstaltninger som iverksettes til motarbeidelse av dyrtidens virkninger.

Regjeringen har som vi vet foreslaat en *kommunal ekstraskat* paa de høiere indtægter. Men dens forslag er belagt med en klausul om $\frac{2}{3}$ flertal. Det vil si: man gir med den ene haand og tar med den anden.

Denne klausul maa vi bestemt protestere mot fra dette møte.

Som man vil se stiler vore krav fra først til sidst paa en *gjennomførelse av fællesskapet* paa det økonomiske omraade. Vi vil frem til en *hel samfundsmæssig ordning av produktion og omsætning*. Det er ikke en hel gjennomførelse av socialismen vi foreslaar, men det er en saa vidtgaaende sosialisering paa nødvendighetsartiklernes omraade, at det gjennomført vil bety

et godt skridt paa veien til socialismen.

Og det er jo netop deri vi ser det store ved vor dyrtidspolitik. Foruten den *øieblikkelige hjælp* til lindring av dyrtiden skal den slaa bresche i de nuværende økonomiske systemer og aapne vei for socialismen, saaledes at vi gjennom dyrtidens ørkenvandring kan komme frem til et bedre samfund.

Taktikken.

Er vi enige om kravene, saa er vi dog ikke enige om fremgangsmaaten for at faa disse krav gjennomført — om *taktiken* med andre ord.

Og striden herom er blit saa heftig, at den truer endog med at sprænge hele vor bevægelse. Og dette landsmøte vil kunne komme til at staa overfor avgjørelser, som kan medføre at vi maa gaa hver vor vei.

Hvad er det da som er det sterkt skillende punkt?

Jeg skal forsøke at gi en forklaring av stillingen, slik som jeg ser den.

Ser vi spørsmålet rent teoretisk, saa vil ingen socialdemokrat fraskrive bevægelsen retten til at anvende *generalstreik*, *masseaktion* eller *revolution* i kampen mot uretten og undertrykkelsen.

Naar derfor agitationen for generalstreik og revolutionær massestreik eller revolution har møtt motstand, saa er det ikke fordi disse midler avvises, som noget en socialdemokrat av prinsipielle grunde aldrig kan gripe til; men fordi vi mener, at slik som stillingen er i dette land vilde saadanne midler kun skade arbeiderklassens egen sak.

Jeg skal senere nærmere berøre dette.

Her innskranke striden sig til at gjælde et skjønsspørsmål, *ikke* et prinsipspørsmål.

Skillet maa altsaa ligge dyptere, hvis der virkelig er et avgjørende skille. Og nu kommer jeg til dette, som jeg mener er det eneste prinsipielle skisma.

Der er nemlig dem som har hævdet at socialdemokratiet ikke behøver at bygge paa *folkestyret*, men at det kan oprette et *mindretals*-diktatur og gjennomtrumfe sit program ved voldsmidler, ved voldelig undertrykkelse av anderledes tænkende: pressetvang, taletvang, fængslinger og vaabenmagt. Og at der kan regjeres *videre* med dette diktatur uten at gaa til valg, idet *folkestortinget* avløses av et nyt stænderting — arbeiderorganisationernes — og kommunistyrerne avløses av arbeiderkomiteer.

Det er ikke arbeiderklassens befrielse og fællesskapets seir man vil; men arbeiderklassens herredømme med undertrykkelse av alle anderledes tænkende. Midler og maal er til en viss grad avhengig av hinanden.

Det er klart, at de som sigter til dette maal ikke interesserer sig noget for *valgene*. For *valgene* er jo en manifestasjon av *folkestyret*, det folkestyre som de vil ha ophævet. Det ændrede maal kræver ogsaa andre *midler*, og det blir ene og alene den «*direkte aktion*», som det heter. Det blir den revolutionære masseaktion.

Den tilsigter ikke at løse det bundne folks magt, at befri arbeiderklassen for at den kan kome til sin ret i samfundet og med flertallets magt omforme dette.

Nei, den revolutionære masse-

aktion tilsigter efter disse menneskers plan at gi arbeiderne herredømmet over den væbnede magt for at avskaffe folkestyret og indføre det *varige arbeiderdiktatur*.

Det er den nye parlamentarisme som forkyndes.

Og vort socialdemokrati, som bygger paa folkeflertallet og som kjæmper for at vinde dette for vor bevægelse, det stemples som den rene *liberalisme*, som noget gammelmandssnak, som man forlængst er kommet bort fra.

Her møter vi da endelig den antiparlamentariske opfatning i sin greelleste form. Det er ikke længer det repræsentative system alene man bekjæmper. Men det er selve *flertallets princip* man vil tillivs.

Selvfølgelig ikke bare i samfundet. Men ogsaa inden vor bevægelse.

Om landsmøtet her vedtok en fremgangslinje for vor politik, vilde disse folk ikke betragte det som nogen bindende avgjørelse, hvis de ved et kup ute blandt medlemmerne kunde faa en passende styrke med paa at foreta det modsatte av hvad landsmøtet hadde vedtat.

Det er atter mindretalsdiktaturet i renkultur.

Hvis arbeiderpartiet stiller sig paa fagorganisationens standpunkt om militærstreiken f. eks., saa vilde disse folk ikke føle sig bundne herav. Men de vilde som medlemmer av disse bevægelser og i strid med bevægelsens beslutninger søke at etablere militærstreiken, hvis de kunde faa nogen med herpaa.

Det er bevisstheten om at vi har en saadan retning inden vor midte, som gjør, at vi maa være

saa forsigtige med vore uttalelser i alle spørsmåal. Det er dette, som har gjort at landsstyrets flertal ikke har akseptert Scheflos foreslag i militærspørsmålet, endskjønt der i og for sig ikke kan være saa meget at si paa det. Det er det samme som har gjort at vi staar reservert overfor tilslutningen til Zimmerwald ogsaa. I agitationens tjeneste vilde det let bli utnyttet derhen, at ogsaa vort parti dermed hadde anerkjendt *mindretalsdiktaturet* og kastet folkestyret og parlamentarismen paa baaten.

Det er her landsmøtet maa søke at skape den fornødne klarhet. Vi kan ikke fortsætte med vort arbeide i kommune og storting hvis vi ikke skal bygge paa flertalsstyret.

Vor deltagelse i valgene, vort arbeide i kommune og stat vilde bli idel humbug og bedrag, hvis vi tilsigter at avskaffe disse institutioner og indføre arbeidernes diktatur.

Vi maa bestemme os for hvilken grundlag vi vil bygge vor bevægelse paa, hvilket maalt den skal ha. Og saa følger taktiken naturligvis derefter.

Jeg vil ikke uttale mig om Rusland og om arbeiderdiktaturet der. Det kan gjerne være at det var nødvendig midt i krigen og anarkiet med en befolkning hvorav halvdelen ikke kan hverken læse eller skrive. Men jeg gaar ut fra, at selv *der* er det meningen at vende tilbake til *folkestyrets* prinsipper.

Men hvad jeg vet og er aldeles overbevist om er, at i Norge vilde det aldrig i verden gaa an at indføre et arbeiderdiktatur og regjere varig med dette uten at appellere til det samlede folk, uten at ta hensyn til folkeflertallet og

slaa ned eventuelt med vaabenmagt enhver opposition.

Selv arbeiderne vilde reise sig mot en saadan taktik, hvor godt saa end formaalet var.

Arbeiderne er nemlig opdraget i flertalstyrets aand. Vi kræver respekt for flertalsavgjørelserne inden vore egne organisationer. Og anerkjender intet andet system for avgjørelserne i samfundet heller.

Derfor sier komiteflertallet i sin teoretiske utredning:

«at socialdemokratiet altid maa bygge paa folkeflertallets grundvold, uttrykt gjennom en almindelig og like stemmeret for alle voksne kvinder og mænd og med en retfærdig valgordning saaledes at folkeflertallet kommer til sin fulde ret i folkerepresentationen. Socialdemokratiet maa saaledes ta avstand fra enhver mindretalsdiktatur, hvad enten den utøves av arbeiderne eller av overklassen.»

Her er vi altsaa ved det principielle skille. Blir dette klart, saa falder mange av de andre avgjørelser av sig selv.

Saa kommer vi til selve

Situationsspørsmålene.

og skjønsavgjørelserne. Ogsaa her er der sterke dissenser.

Men kan selvsagt ville baade generalstreik, militærestreik, revolutionær masseaktion og revolution uten at fornegte flertalstyrets princip. Det kan netop være for at faa det bundne flertal frem til magt i folket at man gaar til saadanne paatryk som generalstreik eller revolution.

Stillingen maa da være den, at der enten er store arbeidermasser, som er uten indflydelse i samfundet og som gjennom revolutionen vil faa stemmeret og altsaa danne

det nye varige grundlag for gjenneførelse av revolutionsideerne — eller den sittende regjering kan begaa saa grove overgrep at der maa en revolution til for at feie den væk og gi folkeflertallets vilje retten og magten.

Vi kan saaledes tænke os at en regjering vilde erklære krig uten at spørre folket derom. Var der saa en sterk vilje i folket *mot* kringen, kunde en revolution være berettiget og nødvendig for at slaa regjeringen overende. Her vilde den altsaa i et livsspørsmål for folket ha optraadt mot dette paa en saadan maate at der maatte revolution til.

Likedan for at skape *fred* f. eks.

Spørsmålet blir da for os at avgjøre: Ligger stillingen saadan an at vi til gjennomførelse av dyrtidskravene kan tilraade at der gaaes til generalstreik eller masseaktion (revolution).

En almindelig generalstreik rettet mot samfundet for at presse frem et resultat i strid med stortingets tidligere avgjørelser maa nødvendigvis ha en enorm magt. Arbeiderne maa med andre ord staa i en særlig gunstig stilling og samfundet i en svak.

Men nu er stillingen akkurat den motsatte.

Nu staa samfundet i en overmaade sterk stilling. Dyrtiden og rationeringen har git staten og kommunerne fuld raadighet og kontrol over korn, mel, sukker og kaffe. Og flere varer kommer efter. Poteter, smør, kjøt etc.

Arbeiderne selv har intet lager av disse varer. Arbeidernes *organisationer* kan heller ikke skaffe sig lagre. For det er forbudt at gjøre indkjøp. Selv *kooperasjonen* har intet lager.

Det er kun selve *producenterne* (bønderne) som har en del av disse varer og saa nogen rikmænd. Ellers ligger de enten hos staten og kommunerne direkte eller be-
slaglagt hos grossister.

Under en generalstreik maatte saaledes arbeiderne helt fra første stund være avhengig av streikekassens midler. Mindre end 20 kr. pr. uke gjennemsnitlig kunde der ikke bli tale om.

Landsorganisationens medlemmer vilde da trænge en understøttelse av 2 millioner kroner pr. uke. Og vi maatte regne med likesaa mange til under en generalstreik. Det vilde bli 4 millioner kr. pr. uke, eller praktisk talt hele fagorganisationens formue.

Det er klart at paa den maate kan ingen forsamling med ansvar si til arbeiderne: nu skal vi gaa ut i generalstreik for at sulte ut samfundet. Vi vilde selv bli ut-sultet først.

Industriens stilling er heller ikke slik idag at den vilde presse paa regjeringen. Men alle vanskeligheter vilde generalstreiken faa skylden for.

Hele samfundets daarlige ernæringspolitikk og alle ernæringskatastrofer vilde arbeiderne faa skylden for.

Nei, situationen utelukker en almindelig generalstreik. Den vilde ikke slaa regjeringen overende. Den vilde kun slaa bena unda os selv.

Men saa den revolutionære massestreik da. *Revolutionen*.

Det er kun den det kan bli tale om som ekstraordinært middel.

Har den da bedre utsigt til at lykkes? Jeg tror ikke det.

Arbeiderne i vort land er jo ikke de bedst bevæbnede, og vi

maa jo være klar over, at en revolution vil bli møtt med vaabenmagt. En revolution er det yderste i kampen om samfundsmagten. Og det yderste middel er vaabenmagten.

Vi vilde altsaa staa der som de relativt ubevæbnede mot de forholdsvis vel bevæbnede borgere.

Det vilde bli Finland om igjen. Bare saa meget uheldigere for os arbeidere. For i Finland hadde da socialdemokraterne en meget sterkere position. Hele folket var mere indstillet paa revolution end her.

Finlands eksempel og diskussionen herhjemme har gjort borgerne og vort militær til det yderste aarvaakent og opmerksomt. Det er fuldt forberedt. Og al sandsynlighet taler for at enhver revolutionær bevægelse vil bli kvalt i fødselen.

Men selv om det usandsynlige skulde ske. Selv om arbeidernes kup skulde lykkes. Og vi skulde kunne bemægtige os samfundstyret. Nogen *øieblikkelig* lettelse i ernæringsvanskelighetene kunde vi ikke faa. Ikke mere import. Ikke mere hjemmeproduktion iaar ialfald. Her er ingen store lagre at ta og utdele. En socialistisk reorganisering saavel som en borgerlig maa opretholde rationeringen, ja kanskje knappe av paa rationerne. Vi kunde rationere *alt*, baade kjøt og andet. Men noget større plus til rationerne, slik som forholdene *nu* ligger an, er det ikke mulig at skaffe. Vi kunde regulere priserne nedad med svære statstilskud. Men den store onlægning fra privatkapitalistisk drift til socialistisk vilde ta sin tid. Og alt skulde gjennomføres i diktaturets navn under følelsen av at folkets flertal var fiendtlig stemt overfor nyordningen.

Enhver vil forstaa at dette var en yderst vanskelig for ikke at si umulig affære.

Har vi alle de folk som vi maatte sætte ind i staten og den kommunale administration for at faa *vore* beslutninger efterlevet? Har vi folkene med den dygtighed at de kunde skaffe sig respekt og virkelig lede statens og kommunernes svære apparat i en saadan tid?

Har vi folkene til at lede importen og produktionen og omsætningen, som vi da straks maatte socialisere? Og til at lede den paa en saadan maate at nyordningen blev populær?

La os se saken like i øinene for vi gaar ut til folket og roper det frem t.l. revolution.

Nei, jeg tror vi alle maa indrømme, at slik som forholdene nu ligger an i vort land, saa har for det første en revolution al utsigt til at bli kvalt i fødselen, — og blir den *ikke* det, saa kan der ikke øieblikkelig skapes den forønskede store forbedring i ernæringsforholdene. Derved vilde revolutionen bli upopulær. Den videre pludselige omlægning av det økonomiske liv vilde vi ikke ha dygtige folk nok til at gjennomføre. Vi er nemlig ikke kommet saa langt endnu. Og nyordningen vilde saaledes ogsaa lide av saa store mangler, at den stod i fare for at bli upopulær.

Alt utland vilde være os fiendtlig stemt. Det revolutionære Rusland vilde ikke kunne hjelpe os.

Selv om vi kunde opretholde diktaturet en tid. Vi *maatte* uhjælpelig appellere til folket paa ny. Saa sterkt er folkestyrets princip i dette land.

Og vi kan si, at alt taler for at vor revolution vilde faa folkets

døm imot sig. Og den socialdemokratiske utvikling vilde være lammet for mange, mange aar.

Intet er uklokere end at sætte en nyordning igjennem øieblikkelig paa det allervanskeligste tidspunkt vi overhodet kan tænke os. Skulde noget være dræpende for nyordningen, saa maatte det netop være dette.

Og *hvorfor* skulde vi gjøre dette? Vi har ikke tid til at vente til valgene til høsten, sier nogen.

Men tror nu en eneste at revolutionens frugter i aller-aller-heldigste tilfælde vil kunne vise sig før da? Ja, den som tror det, er en større taape end jeg kan tænke mig der findes inden vor bevægelse.

Jeg forstaar saa inderlig godt, at man kan ha lyst paa revolution. Jeg selv har det i allerhøieste grad. At slaa overende dette forargerlige selvgode venstre regime. Men vi er dog forpligtet til at tænke tanken helt ut — at se hvor det bærer hen.

Men, sier andre, valgene gir os ikke seiren. Og en redaktør har git sig til at regne ut, at vor valgordning er slik, at vi høist kan faa 45 a 55 representanter paa stortinget iaar, altsaa ikke *flertal*, altsaa like nær, roper han. *Revolution!*

Hvilken overfladisk bedømmelse. For det første: Vinder vi *vælgerflertallet*, ja saa er slaget vundet, selv om vi ikke har stortingsflertal. Jeg gad se det borgerlige stortingsflertal, som tør avvise blankt vore krav, hvis vi sitter med vælger flertallet og med ca. 55 representanter i tinget.

Da vilde nok revolutionen være der. Og da til hævvelse av folkeflertallets ret.

Men selv om vi ikke faar vælgerflertallet. Hvis bare vi vokser

med samme progres som sidst. Saa er dermed en række av vore krav sikret. Vi ser det dog i kommunerne, hvor sterke vi er, *selv* om vi ikke har flertal, naar bare vi sitter saadan like paa grensen og truer de andre, saa de forstaar at næste gang er det døden.

Alt taler saaledes for, at naar vi i 1915 stod med ca. 200,000 stemmer av 600,000, skulde vi iaar komme godt paa vei op mot de 300,000. Og der er intet til hinder for, at valglykken kan tilsmile os, saa vi kan faa blankt flertal i stortinget.

Alle tror jo nu, at der er skedd store forskyvninger i folket i socialdemokratisk retning.

Hvorfor saa ikke sætte alle kræfter ind paa høstens valg istedetfor at sætte det hele overstyr ved et saa tvilsomt eksperiment som revolutionen.

Hvad jeg har sagt om revolutionen gjælder ogsaa militærstreiken.

Den er det samme angrep paa det bestaaende samfund. Og maa, naar den arrangeres som et samlet organisationsmæssig angrep, øieblikkelig folde sig ut til en revolution. Det kan saaledes være det samme hvad formaalet er: dyrtidsaktionen eller militærstreiken. Den revolutionære masseaktion eller revolutionen er det som maa gripes til, hvis vi ikke vil erobre flertallet i valg.

Men hvis ikke vi lager revolution, saa gjør *arbeiderraadene* det, og *soldaterraadene* lager militærstreiken, sies der.

Jeg tror ikke det. Der kan lages *arbeiderraad* og *soldaterraad* til *agitation* for en bestemt aktion. Men selve aktionen, naar det handler sig om hele den norske arbejderklassens velfærd og liv, den maa nok besluttes av arbeidernes so-

vedorganisationer, arbeiderpartiet og fagorganisationen, hvis paroler virkelig skal bli fulgt i liv og død.

Overfor *arbeiderraadene* og *soldaterraadene* sier jeg derfor, at saalange de bøier sig lojalt for de beslutninger som arbeidernes hovedorganisationer fatter, saalenge eksisterer der ikke noget motsetningsforhold. Men i det øieblik de sætter sig *over* hovedorganisationerne og vil gjennomføre sine beslutninger paa trods av dem, ja da er jo vor bevægelse splittet.

Jeg tror ikke, at den norske arbejderklasse naar hverken til militærstreik eller til revolutionær masseaktion uten at denne var besluttet med en mægtig majoritet paa en *falles* konvoktes av baa- de arbeiderpartiet og fagorganisationen.

Saa alvorlig er den sak. Vi kan ikke ta og sætte arbeidernes liv og hele vor bevægelses fremtid paa spil uten at der er en fast enighet mellem os om, at denne vei *maa* vi gaa, alle andre veie er stengt.

Og jeg tænker og tror, at den norske arbejderklasse vil si til sig selv:

Først prøver vi valgene iaar. Vi legger hele vor sjæl og al vor kraft i et fremmøte der som aldrig før. Vel vidende om hvad det er det gjælder.

Og vi enes om dette allesammen. Vi utrydder hver indre mislyd, saa længe denne kamp paagaar. Vi sier til hverandre: Nu er vi en fast falangs med alle vaaben *utad*, nu slaas vi ikke indbyrdes.

Og saa — ja da er jeg sikker paa, at valgresultatet skal vise at vor sak er skutt saa ægtig frem, at vi har en position i samfundet, saa de andre *maa* gi efter for vore krav.

Det er sandt, hvad mindretallet i Landstyret sier, at der var liten tid til at drøfte komiteendstillingen.

Derav kommer det ogsaa, at mindretallet i høi grad har misforstået flertallets indstilling. Der er ikke nogetsteds i komiteens indstilling sagt, at der maa være et flertal ved et valg før en revolution kan finde sted. — Selvfølgelig kunde det aldrig falde komiteen ind at opstille regler for en revolution. Den staar utenfor og over alle regler.

Men hvad vi ha rsagt er at revolutionens *formaal* maa være at føre folkoflertallet frem til seier — at vi maa bygge paa folkestyret ogsaa *efter* revolutionen.

Paa dette svarer ikke indretallet klart. Der sies endel uhyrligheter om at enhver politisk forbrydelse blir tilgit. Ja, selv de værste overgrep og massakrer glemmes nok. Men det er noget ganske andet end spørsmålet om vi skal gaa den vei, naar vi staar saa nær folkoflertallet.

Mindretallet sier, det kan bli en *overgang* med arbeiderdiktatur. Altsaa, vi skal efter dette frem til folkestyret igjen.

Men skal diktaturet vare til fuldkomne broskap er opprettet mellom menneskene — som det synes at tyde paa, efter mindretallets uttalelser — saa kan det bli et noksaa langvarig diktatur.

Og et langvarig diktatur lar sig efter vor opfatning ikke opprettholde i dette land.

Mindretallet misforstaar videre komiteen, naar den sier, at denne i strid med den socialistiske lære hævder at krisen vil vanskeliggjøre revolutionen. Selvsagt er krisen i og for sig hele revolutionens grundlag. Det forstaar vi meget vel. Det er ikke nødvendig

at nævne den ting for landsmøtet. Men mindretallet bortser helt fra den ting at det ikke er under den teoretiske betragtning av revolutionen at komiteen nævner krisen; men naar det gjælder at vurdere hvordan en *almindelig* generalstreik — altsaa ikke en revolution — vilde være stillet under de nuværende matreguleringer.

Komiteen har med hensigt ikke kommet nærmere ind paa arbeiderraadene. Da de jo dengang ikke hadde sin taktik og sit program færdig. Nu foreligger disse. Men arbeiderraadene har ikke anmodet om partiets godkjendelse. De har sendt sit program og sin taktik til *foreningerne* til avgjørelse. Og der mener jeg ogsaa at kampen faar staa om den sak. Jeg forstaar derfor ikke at mindretallet vil ha landsmøtet til at godkjende arbeiderraadenes program og paa forhaand gaa i borgen for deres handlinger ved en officiel velsignelsesakt her.

Vi har nok av stridsspørsmaal her, om vi ikke ogsaa skulde behandle arbeiderraadenes program, som er meget vidtrækkende og som ikke har været drøftet i foreningerne før landsmøtet.

Komiteens indstilling er kort og klart denne: Vi vil ikke vike tilbake for hverken generalstreik, militærstreik eller revolution, hvis det er nødvendige midler i arbeiderbevægelsens kamp. Men en revolution skal ende i folkestyre. Vi vil ikke etablere vold og undertrykkelse som ordinære midler i det socialistiske arbeide. Vi kan ikke *bygge* det socialistiske samfund derpaa.

Og videre: Vi tror at den norske arbeiderklasse meget hurtigere og lettere vil komme til maalet — et socialistisk samfund — gjen-

nem valgene end gjenem en revolution.

Skulde vi ikke ha ret heri. Skulde høstens valg belære os om det motsatte, saa faar vi ta det op til fornyet drøftelse.

I forbigaaende vil jeg ha sagt at det ikke er riktig, naar *mindretallet* sier at vi ifjor truet med *revolutionen*. Det vet enhver som sat med i overlægningerne, at det som da var paatænkt var ingen erobring av samfundsmagten, ikke et revolutionært kup, men en generalstreik for yderligere at understreke kravene og tvinge regjeringen og tinget til yderligere indrømmelser. En saadan generalstreik trodde man vilde ha de tilsigtede følger, hvis ogsaa statsarbeiderne — særlig kommunikationsvæsenets arbeidere — blev med. Ti da vilde streiken bli mer prekær for staten. Saaledes var stillingen og derfor gik man heller ikke videre, da jernbanefunktionærene ikke gikk med.

Mindretallet understryker meget sterkt valgenes betydning. Ja, jeg hadde ogsaa trodd at høstens valg skulde bli en mægtig monstring for arbeiderklassens sak. En monstring, som skulde slaa en saa alvorlig bresche i borgerflertallet, at vi skulde føre frem vassentlige dele av vort krav.

Men da gaar det jo ikke an at si at vi vil intet folkestyre. Vi maa samarbeide os til enighet inden partiet. Gjør vi ikke det, saa vinder vi ikke noget valg. Men da vinder vi heller ikke nogen revolution. For ogsaa en revolution maa ha den moralske kraft som ligger i en enig arbeiderklasse.

Tranmæl:

Jeg er enig i, at vi maa søke at komme til klarhet i dette spørs-

maal. Avgjørelsen vil være bestemmende for partiets fremtidige taktik. Det er sandt, at der er enighet om maalet, om socialismen; men om taktikken og midlerne er uoverensstemmelserne saa store, at der er et princip ogsaa i det. For at ta stilling i disse spørsmaal maa man resonnerere ut fra forholdene som de virkelig er i vort samfund og kjende det kapitalistiske systems virkemidler. Alt det nye har sit utspring i det gamle, og det nye begynner nu at anta tydelige former. Vi kan se og dømme. Flertallet i landstyret har villet gjøre dette til et spørsmaal om folkestyre kontra diktatur. Og de gjør parlamentarismen identisk med folkestyre, mens de hævder, at masseaktionen fører frem til diktaturet. Parlamentarismens ide fikk sit gjennembrud paa en tid, da magtforholdene i samfundet var anderledes end nu, den har sin rot i tidligere tidsaldrer. Hvad de politiske spørsmaal angaar, har parlamentarismen hat mægtig betydning, men stillet overfor de nye opgaver, de økonomiske opgaver, strækker parlamentarismen ikke til. Vi ser, at kapitalismen har skapt sig nye magt- og ytringsformer. Utenfor parlamentet har vi mægtige kapitalistiske organisationer, som bestemmer over selve samfundsutviklingen. Dette maa lede til, at ogsaa arbeiderne tar op den økonomiske kamp ved utenomparlamentariske midler. Det er selve kapitalismen som fører os dit. Det er en nydannelse vi staar oppe i. Kapitalistklassen paa den ene side og arbeiderne i sine faglige og politiske organisationer paa den anden side møtes i kamp paa den økonomiske arena — og en avgjørelse maa finde sted. Stortinget spiller selvsagt en stor rolle for-

saavidt som magtforholdet avspeiler sig der; men de utenomparlamentariske midler har allikevel den største betydning. Da krisen brøt ut søkte regjeringen at opta et indenlandsk statslaan, men regjeringen blev ikke enig med bankerne. De optraadte mot den, og regjeringen maatte bøie sig. Hos bankerne laa den økonomiske magt. Vi ser nu hvorledes maksimalpriserne overtrædes og at de parlamentariske magtmidler ikke strækker til for at haandhæve disse priser.

For arbeiderklassen er de utenomparlamentariske magtmidler blit en betingelse for at de kan gjøre sig gjældende i parlamentet. Den parlamentariske aktion skal støttes av den utenomparlamentariske. Disse to ting-staar der ikke som møtsætninger — de utfylder og betinger hinanden. Den utvikling som har paagaat fra borgerskapet vandt sin magt har anvist nye aktionsformer som peker ut over det bestaaende samfund. Og vi maa ta konsekvensen av den utvikling vi staar oppe i, og sørge for de nødvendige nye organer. Arbeiderorganisationen maa indstilles paa masseaktion. Det maa være den store linje i vor kamp. Men derfor skal vi ikke fornekte den parlamentariske linje eller gi den en underordnet plads. Vor parlamentariske stilling blir sterkere, naar vi samtidig utnytter de andre magtfaktorer.

Der skræmmes med voldsdiktatur. Men det er ikke vi som taler om voldsdiktatur. Hvad vi vil er en samling av arbeiderne om sine kamporganisationer og at disse søker sin sanktion hos folket selv direkte. Det er utelukket, at nogen kan bygge paa et mindretalsdiktatur. Diktaturet kan komme, men ikke som uttrykk for et mindretal. Det kan komme som representant

for det store folk — et slags referendum, som gir et fuldkommener uttrykk for folkeviljen og flertalsviljen end et stortingsvalg. Den nuværende folkerepresentation er et upaalidelig og høist mangelfuldt uttrykk for folkeviljen. Vi er vidne til, at et mindretal i folket har et stort flertal i nationalforsamlingen. Vi har en uretfærdig valgordning og en bondeparagraf som bestemmer at landrepræsentanternes antal skal være $\frac{2}{3}$ av det samlede storting. Vi har en grundlov som beskytter de kapitalistiske interesser med høiestet som overhus. Hvad dette vil si for et socialistisk flertal, maa dog enhver forstaa, og det er derfor fattalt at sverge til parlamentarismen som eneste faktor i klassekampen. Flertallet forveksler parlamentarismen med folkestyre. Man har en overtro paa parlamentarismen. En saadan overtro vil føre til svækkelse av arbeidernes kamp og til store skuffelser. En nøktern vurdering av parlamentarismen er en styrke. Valgene skal være en manifestasjon av arbeiderklassens vilje, og hertil kommer det betydning valgene har i agitationen. I nationalforsamlingen skal vore representanter ta frem vore saker, men den sociale revolution kan ikke naaes ad den vei. Magttingden ligger utenfor nationalforsamlingen. De store resultater avhænger av massernes egen deltagelse og egen interesse. Ser man disse ting paa denne nøkterne maate og handler derefter undgaar man det som har fundet sted i enkelte andre land — at der dannes en ren antiparlamentarisk bevegelse. Det er hyperparlamentarismen som skaper antiparlamentarismen.

Der foreligger saaledes et baade—og.

Flertallet har intet privilegium

paa det parlamentariske arbeide og kan ikke utlægge vort standpunkt paa en anden maate end vi selv gjør. Vi har ogsaa efter evne deltatt i det politiske arbeide for at samle arbeiderklassens interesse om de politiske og sociale spørsmaal. Men vi blir ikke staaende ved dette. Vor linje tar sigte paa en livligere deltagelse i arbeidet, og det opnaaes ved at samle arbeiderne paa en aktionslinje, hvor handlingen beror paa dem selv. Derved skaffes større aarvaakenhet, større ansvars- og solidaritetsfølelse, større selvvirksomhet. Heri ligger et stort opdragende moment. Men det er ikke opdragelse i det som flertallet hævder, at arbeiderne kun skal paa kaldes hvert tredje aar ved valgene. Ved at avgjørelsen ligger hos arbeiderne selv, fremelsker man den store ansvarsfølelse, og ut fra dette syn er det vi hilser arbeideraadbevegelsen med glæde.

Hvad er det som trænges i vor tid? Er det ikke en samling av arbeiderklassen med handling for øie? Hungerenøden hænger truende over os, og arbeiderne kan bli styrtet i de største ulykker. Er det da ikke om at gjøre at arbeiderklassen trækkes ind under organisationens kultur, at vi faar alle op i takten, saa der kan øves direkte paatryk paa myndighetene ved masseaktion? Arbeiderraadene har da ogsaa git de fagorganiserte adgang til en kraftigere utfoldelse av sin magt. Det er forskjellige forhold som gjør at de regulære organisationer er mer bundet og som gjør det betænkelig at anvende dem i disse situationer. Arbeiderraadene staa ubundet av disse hensyn. De er frie og smidige organisationer som søker sin bemyndigelse hos arbeiderklassen selv og som staa til ansvar over-

for arbeiderklassen og ikke overfor andre. Dette gjør ogsaa, at man lettere kan anvende nye midler i sin kamp. Det blev paa krævet at faa organer for dette. Dyr tidssituationen ifjor viste nødvendigheten av det.

Ved dyrtidsdemonstrationen i juni ifjor saa vi en begeistring som aldrig før. Det blev en mægtig opslutning. Men saa kom skuffelserne, da der intet blev foretat. Det er en tom undskyldning at statstjenestemændenes stilling var avgjørende. Vi kan da ikke la disse utenforstaaende organisasjoner øve bestemmende indflydelse paa vore handlinger. Dyr tidsskongressen kom ikke, det maatte skape en skuffelse og et mismod, som var uheldig for det hele organisationsarbeide.

Arbeiderraadene begyndte her i Kristiania, og der er siden dannet raad utover hele landet. Deres nærmeste opgaver er dyrtids- og lønsspørsmaal, men de kan utvikles videre. De staa som repræsentanter for arbeiderbefolkningen. Paa den konferanse som blev holdt her blev det ikke vedtat noget fremtidsprogram — raadene vil utvikle sig frit. Dyr tidsskravene falder stort set sammen med de som organisationernes fællesmøte vedtok; men man kan ikke nøie sig med at stille disse krav, der maa samtidig sørges for at en bestemt linje for deres gjennomførelse blir fulgt. Raadene kræver potetrationering inden 6. april — hvis ikke kan man ikke garantere at den øvrige rationering blir overholdt, og der kræves 8 timersdag fra 1. mai med erklæring om at arbeiderne selv tar 8 timersdagen, hvis kravet ikke indrømmes. Vi har nu krævet 8 timersdag i mange aar og demonstrert for den hver 1. mai. Og vi har magt til

at gjennomføre den. Det vil ogsaa bli en moralsk seier som vil virke tilbake paa hele bevegelsen. Raadenes forhold til Det norske arbeiderparti er det aller bedste. Det er jo partiets medlemmer som danner raadene. Og man vil faa husmødrene med; man bygger paa organisationslinjen, og raadenes virksomhet vil derfor ogsaa medføre, at fagforeningerne faar større tilslutning, likesom arbeiderpressen vil vinde større indpas. Den hele arbeiderklasse vil reises til selvtænkning og handling. Hvis nu landsmøtet vedtar flertallets forslag, vil der skapes et motsætningsforhold som er skadelig. Hele linjen i forslaget er at arbeideraadene skal underordne sig. Men skal raadene indsnævres og lægges i korset paa den maate kan der ikke bli noget godt samarbeide. Hvis derimot partiet anerkjender masseaksjonen vil det tilføre raadene ny styrke. Det er derfor av overordentlig stor betydning, hvilken linje man vælger. Den vældige tilslutning raadene har faat skulde tyde paa, at der er stemning for dem, og at der er trang og behov for disse aktionsorganer. De muliggjør en større aktivitet og fører nye tropper til vor bevegelse.

Dannelsen av arbeideraad har ogsaa nødvendiggjort opprettelse av soldaterforeninger. Det er nu 12 aar siden partiet strøk folkevæbningen av programmet, og vort antimilitære program er senere stadig skjærpet. Ved vor agitation har vi indstillet arbeiderklassen paa avrustning, og i flugt hermed kommer militærnegtelse og militærstreik. Fagkongressen nedstemte forslaget om militærstreik. Men nu kommer soldaterforeningerne, og de

utfyller et lignende behov som arbeideraadene. De er bygget paa dem som staar i de militære ruller, og soldateraadene har allerede ikke militærdiktaturet paa sit program. Det man har stillet op er militærstreiken, det er avvæbningslinjen man har villet følge. Man tilsigter at avskaffe militarismen ved masseaksjon — ved soldateraadene med støtte i arbeideraadene, og den negtelse av sin tilslutning hertil, som fagkongressen gav, vil hver enkelt fagforening ta op til overveielse. Vi er ikke blinde for de farer som melder sig. Borgerskapet staar samlet, og de har forsynt sig med revolvere og ammunition. Dette røper mistillid særlig til soldateraadene og virker næsten som en provokation. Av hensyn til det som er forefaldt — i tilfælde av at borgerskapet vil fremtvinge en akut militæraksjon, og Holtfodt og Gunnar Knudsen vil slaa ned paa bevegelsen med våbnet haand — ja da maa jo soldaterforeningerne gripe aktivt ind. Og det maa være vor opgave at beskytte de antimilitære. I Sulitjelma negtet en arbeider at gjøre militærtjeneste, og lensmanden kom for at hente ham. Men arbeiderne møtte op og sa, at vi utleverer ikke den kamerat, og lensmanden maatte gaa med uforrettet sak. Soldaterforeningerne vil ikke aktivt militæraksjon, men daarer vilde de være, hvis de ikke gav agt paa, hvad de andre gjorde og var klar over, at det kan bli nødvendig at sætte sig til motverge ved passiv eller aktiv aksjon. Ved at anerkjende soldaterbevegelsen er vi i skjøn overensstemmelse med vort antimilitære program, og naar Vidnes nu ser konsekvenserne av sit sterke standpunkt paa Trond-

hjemslandsmøtet, saa burde han glæde sig over resultaterne av sin egen gode gjerning.

Mindretalsforslaget her bygger paa en fast linje, som er i flugt med den økonomiske utvikling i vort land. Vi regner med, at magthaverne benytter sig av utenomparlamentariske midler, og vi maa ta op de motsvarende. Hovedvekten maa legges paa masseaksjonen, ikke for at overflødiggjøre vort parlamentariske arbeide, men for at muliggjøre det. Vi vilde ta avstand fra vor egen organisation og tradition, hvis vi megtet vor medvirkning, naar det gjælder arbeidernes egen vilje til handling.

Partiet staar foran avgjørelsen — foran avgjørelsen av, om det skal beholde tilliden hos den virkelige arbeiderklasse eller det skal tape den — om partiet skal skuffe arbeiderne i deres tillid eller vi skal appellere til deres selvfølelse og ta konsekvenserne herav.

Den indstilling som foreligger fra flertallet byr paa mange uhyrligheter. Saaledes tales der om samfundssocialismen som det eneste, og det later nu til, at man har glemmt baade den faglige og koop. linje i rædsel for at komme ind paa syndikalistiske tanker. Teoretisk anerkjender flertallet retten til revolution og masseaksjon; men hvad betyr vel det, naar man ikke vil ta konsekvenserne herav. Streiken mot voldgiftsloven var en politisk masseaksjon mot flertalsstyret. Men kan de forsvare den, kan det ikke være værre at gaa til masseaksjon for andre rettigheter. Lian vil ikke, at arbeiderklassen skal undertrykke andre. Men hvad der er tale om er at gi alle anledning til at gjøre nyttig arbeide og faa hele den produktive klasse med i disse nye aktioner. Flertals-

indstillingen peker paa masseaksjon i tilfælde krig; men da vil det være for sent. Skal vi utrette noget i det rette øieblik maa arbeiderklassen være indstillet paa masseaksjon. Vi har set dette under den nuværende krig. Arbeiderorganisationerne var svakere end man hadde ret til at haabe, naar hensyn toges til deres numeriske styrke — de svigtet da kriggen brot ut, fordi de ikke var indstillet paa handling, paa masseaksjon. Det er et stort ansvar forbundet med at bygge op organisationer, gi løfter og valke forhaabninger, og saa lægge en dæmper paa de kræfter som melder sig til handling. Paa den maate blir bevægelsen et redskap i bakstrævetes haand, hvad vi ogsaa har set under krigen.

En masseaksjon for dyrtidskravene er bare bluff, sa Lian. Men ifjor stillet han jo det samme i utsigt selv. En masseaksjon vil ikke skaffe mer mat, sier man: men den vil sætte flere hender i nyttig arbeide, den sigter paa at frigjøre arbeidskraften fra militærvæsenet og paa at aapne jorden for dem som vil arbeide paa den. Paa den maate kan der legges grundlag for at skaffe mere mat og skapes større folkelykke. Det er netop under en krisessituasjon, da folkets opmerksomhet er vækket, at vi skal søke at gjennemføre det nye. Det diktatur vi regner med er det som Karl Marx tænkte paa — det som er bygget paa det store brede lag. Et andet diktatur kan ikke holde sig. Det er en mægtig reisning ute blant folk, og utnytter vi den, istedetfor at saa surhet og mismod, rykker vi vort maal mægtig nærmere. Jeppesen og Knudsen og de andre som har ofret saa mange aar av

sit liv for arbeiderbevægelsen, begynder nu at bli nervøse, naar de ser masserne begynder at røre paa sig, og de skynder sig med at ta afstand. Jeg synes de skulde ta denne arbeidernes opmarsj som en vaarhilsen til sig. Det er mere end ord som kommer til uttryk, det er trangen til handling, og heri ser vi tegn paa, at vi staa foran det store gjenmembrud. Soldater- og arbeideraadene er situationsorganer. Vi skal utnytte den foreliggende situation. Arbeiderbevægelsen er da noget mer end at stemme hvert tredje aar, og det er ved arbeiderne selv handlingen skal komme. De skal ta saken i sin egen haand og føre den frem. Vi ser det har betydning. I Trondhjem demonstrerte 2000 husmødre og straks stillet provianteringsraadet sig mer velvillig. Arbeiderhustruernes krav naadde frem og var ikke til at avvise. I slikt ligger der forjættelse. Det gir haab og styrke viljen til kamp. Disse nye kræfter som melder sig bør derfor faa plads og ikke lægges i tvangstroie.

Vidnes:

Det forslag til uttalelse som foreligger fra den nedsatte fælleskomite og flertallet i landsstyret, indeholder den hovedbetragtning og de hovedprinsipper, som for flertallets vedkommende gaar igjen i flere saker paa dagsordenen.

Hvis landsmøtet vedtar dette forslag, har det ikke bare uttalt sig om masseaktionen og generalstreiken i sin almindelighet eller under en dyrtidssituation, men ogsaa git uttryk for den opfatning, som maa være partiets ogsaa naar det gjælder militærstreiken, arbeideraadenes program og taktik og programmet for Zimmerwaldinternationalen. Hvis

flertalsforslaget vedtages, vil ikke nogen beslutning om militærstreik og Zimmerwald eller om arbeideraadene kunde betyde en tilslutning eller anerkjendelse av militærstreiken, masseaktionen, Zimmerwaldprogrammet eller arbeideraadenes program. Dette er den store betydning av dette forslag og som gjør det til det viktigste, det centrale, det kløvende sterke paa dette landsmøte.

I alle disse saker gjælder det anerkjendelse eller ikke av de utenomparlamentariske midler, dels de direkte revolutionære og opprørske, dels andre mindre utfordrende magtmidler.

Før at vise at dette er riktig skal jeg gaa til en nærmere omtale av tre saker med det samme kjernepunkt:

Militærstreiken.

Zimmerwald.

Arbeideraadene.

Jeg vil paa forhaand ha pointert, for at jeg ikke skal bli misforstaat, som jeg saa ofte er blit det før, at jeg ikke vil, at arbeiderne skal fraskrive sig retten til at bruke noget middel, enten det er massestreik, militærstreik eller andre revolutionære midler, hvis det er nødvendig for at hævde arbeidernes og folkeflertallets vilje. Den nødvendige og selvfølgelige reservation i saa henseende har jeg tat allerede paa fagkongressen, i „Soe.-Dem.“ og nu sammen med mine meningsfæller i den foreslaede uttalelse.

Men jeg har meget sterke og for mig avgjørende indvendinger at gjøre mot de direkte aktionsmidler.

Militærstreiken.

I den foreliggende indstilling om militærstreiken støttet av faglig aktion har vi utredet, hvorledes

den sak organisationsmessig har ligget til behandling baade herhjemme og ute.

Og jeg skal ikke komme nærmere ind paa det.

Det er bedst at gaa like les paa sakens kjerne som er den, at militærstreik enten til avskaffelse av militarismen eller for at erobre samfundsmagten vil være en fullstendig antiparlamentarisk og opprørsk handling. Det gaar ikke an at gaa hen og si, at vi kan ogsaa bruke stemmesedlen ved siden av; ti iverksættelse av militærstreik, ogsaa om den er støttet av faglig aktion, vil paa en gang bringe os fullstendig i kamp med de andre i samfundet saa vi ikke vilde faa anledning til at ty til de parlamentariske midler. Dette er da ogsaa anerkjendt av minoriteten. Tranmæl har saaledes skrevet i „Klassekampen“, at „han betragter generalstreiken som det kraftigste vaaben mot militarismen, men mener at den bør ledsages av vernepligtsstreik for at skape det nødvendige helhetsindtrykk. Den vil være i aapenbar strid med de gjængse løve og vil ved at utføre den bestaaende retsorden lægge grundlaget for den retsbevissthet, arbeiderne maa bygge paa.“

Hans meningsfælle, hr. Olausson, sier ogsaa i „Klassekampen“, at han vil ha militærstreik fordi: „Vi for vor del mener ialfald, at skal man overhodet opnaa nogen positive reformer inden samfundets nuværende ramme, da maa det væsentlig ske ved masseaktionens hjælp. Den parlamentariske aktion kan kun sees som et hjelpemiddel — alene fører den kun til negative resultater.“

At ogsaa den nyeste og ivrigste tilhænger av militærstreiken, han som nu med et forsiktig og i formen ufarlig forslag vil ha den anerkjendt som et godt principielt socialistisk middel, nemlig hr. Schefflo, han er ogsaa klar over, at militærstreiken kan føre til, at vi ikke har noget andet tilbake at gripe til end diktaturet. Til min uttalelse paa fagkongressen, at militærstreik er udemokratisk og derfor ikke overensstemmende med partiets politiske prinsipper, svarer hr. Schefflo den 12. mars i „Arbeidet“:

„Dette ræsonnement bygger paa den misforstaaelse at diktatur er diktatur, enten det utøves av kapitalister eller socialister.“

„Det er den samme tankegang vi støter paa i de arbeideraviser, som angriper bolschevikerne for deres opførsning av konstituanten.“

— — —
„Diktatur? Det kommer naturligvis an paa hensigten og maalet med diktaturet. Det kapitalistiske diktatur har til formaal at opretholde utbytningen. Det socialistiske diktatur vil avskaffe al økonomisk tvang og uret.“

— — —
„Socialdemokratiet bygger paa industriarbeiderne. Vi faar tilslutning ogsaa fra andre stænder, men kjernetropperne, de som vi kan stole paa i farens og alvorets stund, er industriarbeiderne. Og det er sterke tropper. Hvis alle industriarbeidere i dette land var socialister, kunde vi gjennomføre socialismen straks, selv om de øvrige stænder var imot os. Det kommer av, at industriarbeiderne spiller en saa overordentlig viktig rolle i produktionslivet.

Nu — i det cieblik industriarbeiderne proklamerte kapitalis-

mens avskaffelse, begik de naturligvis et juridisk, forfatningsmessig overgrep. Til en begyndelse maatte det bli et mindretalsstyre og paa sæt og vis et tyranni. Men alle de stænder, hvis interesser faktisk falder sammen med industriarbeidernes, vilde meget hurtig acceptere og støtte den nye tilstand.“

Det er nødvendig, at landsmøtet kjender dette hr. Schefflos ræsonnement. Det staar i „Arbeidet“ som et forsvar for hans eget forslag om principiell tilslutning til militærstreiken.

Han erkjender, at den kan lede os ut i mindretalsstyret og diktaturet — men det vil ogsaa kunne si borgerkrigen. Ti et diktatur finder folket sig ikke godvillig i — det har vi da set nu i Finland, selv ikke et socialistisk diktatur finder det sig i.

Jeg skal forøvrig komme nærmere ind paa hr. Schefflos forslag senere.

Det er vistnok saa, at socialdemokratiet er motstander av det nuværende klassesamfund og derfor ogsaa mot flere av de love, som holder dette klassesamfund oppe. Særlig er vi motstandere av alle klasselove. Allikevel er der intet parti, som saa sterkt har appellert netop til lovene og villet søke beskyttelse hos dem baade naar det gjaldt partiet og naar det gjaldt den enkelte. Socialismen bygger paa demokratiet. Uten demokrati kan socialismen ikke gjennomføres. Men demokrati betyr lov og orden, saaledes som folkets virkelige flertal vil ha det. Denne demokratiets forutsætning hævder vi ogsaa i vår organisation. Men nu vil man ha knæsat det princip, at et mindretal med ulovlige midler skal diktere flertallet sin vilje. For-

staar man ikke hvor det fører hen? Hvilken skade det netop vil volde vort eget arbeide? Hvis vi som mindretal vil forsøke at terrorisere flertallet ved ulovlige midler, skaper vi jo netop præcedenser for, at de samme midler vil bli anvendt av våre motstandere, naar vi kommer i flertal og faar flertallets ret til at vedta de love, som vi forlanger alle skal lyde.

At utføre militærtjeneste og avtjene verneplikten er paalagt alle borgere gjennom landets love. At negte at avtjene denne pligt, altsaa at gjøre militærstreik, er derfor det samme som at gjøre oprør mot lovene. Den altoverveiende del av arbeiderklassen er sikkerlig likesom det norske folk i det hele av den opfatning at man saavidt mulig skal være lojal overfor gjældende lov og som regel indenfor lovens ramme ved de midler den lægger folket i hænderne søke at opnaa de ændringer i samfundet som man kræver gjennomført. Saa længe forholdet er dette, vilde man ved organisationsmessig at beslutte iverksættelse av militær streik, før militærvæsenet er besluttet lovlig ophævet, utøve en samvittighetstvang overfor anderledes tænkende, som fra et socialistisk synspunkt er helt forkastelig og utilstedelig. Militærstreiken staar jo paa grund av sin absolute ulovlighet i en helt anden stilling end den almindelige arbeidsnedleggelse; den er nemlig efter vår opfatning en helt lovlig aktion, selv om den rettes mot statsmagterne. Arbeiderpartiets militærprogram forutsætter da ogsaa, at det norske socialdemokrati kun paa parlamentarisk maate skal søke at avskaffe militarismen, det vil si naar det kan besluttes av et lovlig flertal. Naar Tranmæl sier, at vort anti-

militære program maa føre til militærstreik, som ligger paa samme linje, og naar han angriper mig, fordi jeg har svigtet mit standpunkt fra 1915, saa vil jeg oplyse, at i indstillingen til sidste landsmøte erklæretes det uttrykkelig, at det er ved folkeflertallets ret at vi vil avskaffe militarismen. At si at noget andet er uttalt eller har været forutsætningen er at forvrænge sandheten.

Naar jeg saa bestemt uttaler mig mot militærstreiken er det ogsaa ut fra den sikre overbevisning, at militærvæsenet kan avskaffes ad parlamentarisk vei. Resultatet av de sidste valg viser jo, at arbeiderpartiet med sterke skridt marsjerer hen mot at bli flertalspartiet i landet. Utviklingen i den retning gaar saa raskt at enhver maa indse at vi hurtigere vil naa til løsningen av militærspørsmålet gjennom lovgivningsmagten end gjennom militærstreiker, som liten eller ingen tilslutning vil faa, ja, som endog kan bidra til at øke motstanden, styrke reaktionen og paa den maate forsinke avgjørelsen. Skulde det indtræffe, at magthaverne ikke vilde „nedlægge vaabnene“, naar det var besluttet av statsmagterne, vilde det være fuldt berettiget at erklære militærstreik og anden streik før at skaffe respekt for beslutningen, men militærstreiken vilde da være fuldt lovlig og ingen kunde forfølges eller straffes for at ha deltat i den. En militærstreik mot flertallet av folket vilde ikke bare være uriktig, men ogsaa unyttig og haabløs. Den vilde kun volde os skade. Det bevæbnede flertal vilde ha magten og bruke

den, og det ubevæbnede mindretal maatte bukke under. Det er ogsaa den ting at merke sig, nemlig at en streik bør iverksettes av dem, som skal delta i den. Om arbeiderpartiet skulde beslutte militærstreik, saa vilde det kun være et faatal av medlemmerne som blev nødt til at iverksette streiken; de fleste av dem som skulde streike vilde staa utenfor organisationerne og utenfor dem, som besluttet den. Skulde der besluttet en militærstreik maatte det ske av de vernepliktige selv. Men at faa dem sammen for at gjøre det vil for tiden være umulig. Man maa ogsaa huske paa, at en betragtelig del, vistnok det store flertal, av landets vernepliktige manddom endnu er tilhængere av militærvæsenet, og disse vilde ikke følge en militærstreikparole. Hvorledes man derfor betragter saken vil en militærstreik være dømt til at mislykkes som aksjon mot militarismen. Den kan kun lykkes naar den støtter sig paa et flertal blandt de vernepliktige og blandt folket, men naar der endelig er et saadant flertal vil den ogsaa være overflødig.

Den personlige militærnegtelse staar i en helt anden stilling end den organiserte militærstreik. At den enkelte ut fra en dyp personlig overbevisning motsætter sig at gjøre militærtjeneste fortjener den største sympati og respekt fra alle. Arbeiderpartiet har da ogsaa tat sig av og støttet de individuelle militærnegtere, som paa grund av sin overbevisning er blit ofre for magthavernes forfølgelser. Ogsaa i lovgivningsmagten holder der paa at indarbeide sig en mer human opfatning av den individuelle militærnegter. Hittil har man desværre merket litet til det; men arbeiderpartiet har optat arbeidet for en

helt ut human behandling av disse medborgere, og dette arbeide maa fortsættes med al kraft til det er gjennomført.

Efter den stilling fagkongressen har inddatt til militærstreiken, har mindretallet ændret sit forslag, saa at det nu lyder:

„Landsmøtet uttaler sin tilslutning til det arbeide, som paagaar for at avskaffe militærvæsenet ved militær- eller vernepligtsstreik.

Da spørsmålet imidlertid i første række angaar de vernepligtige selv, vil man anbefale opprettelse av soldaterforeninger eller soldaterraad.“

Men ogsaa i denne form angaar forslaget fagorganisationen. Ti det vil i stor utstrækning bli dens medlemmer, som der skal opereres med, og med den forbindelse som der er mellem partiet og landsorganisationen vil den direkte kunne blandes op i militærstreiken. Men fagkongressen har forkastet militærstreiken, og det skulde derfor være det eneste fornuftige at ogsaa partiet gjorde det. Det gaar ikke an, at disse to organisationer kommer til at arbeide mot hinanden i en saa viktig sak.

Partiet kan ikke i en saadan affære engagere sig uten at lide nederlag og skade. Mindretallet er jo ogsaa klar over, at militærstreiken ikke kan lykkes, hvis vi ikke faar gjennomført socialismen. Mindretallet sier saaledes i sin indstilling:

„Det er utelukket, at et kapitalistisk styret land godvillig vil gaa til avvæbning.“ Det er antagelig riktig. En anden militærstreiktilhænger sier i „Klassekampen“; at militarismen ikke kan avskaffes før det socialistiske samfund er gjennomført.

Jeg er ikke saa sikker paa om

det er rigtig. Jeg tror nok at der kan være muligheter for at avruste ogsaa under et borgerlig samfundsstyre, bare demokratiet blir gjennomført. Men de som mener at det er umulig under det kapitalistiske samfund at avskaffe militarismen, maa ialfald da si at hovedvegten maa lægges paa selve den socialistiske agitator, aktionen maa først og fremst rettes paa at indføre socialismen. Det vilde være en sund logik.

Mindretallet synes at tro, at flertallet har gjort en indrømmelse til det ved at gaa med paa at der bør erklæres generalstreik for at hindre krigsutbrud.

Men dette er jo et helt andet spørsmål. For det første forutsetter en saadan aktion mot krigen international gjensidighet for de nærmest interesserte land. Et enkelt lands fagorganisation kan ikke beslutte, at den under alle omstændigheter skal erklære generalstreik for at hindre krig, uanset hvorledes situationen er, uanset hvad arbeiderne gjør i det land som eventuelt paafører os krig.

Den organiserte norske arbeiderbevægelse har git sit bifald til generalstreik mot krigen, saaledes som Keir Hardie og Vaillant foreslo den.

Jeg er av den oppfatning, at dette standpunkt er det rigtige og at det betegner hvad der for øieblikket maa stræbes hen mot, nemlig at samle arbeiderklassen i alle land til direkte aktion mot krigen. For nærværende kan der vel fra et litet nøytralt lands arbeidere ikke gjøres noget i retning av at faa arbeiderne i alle land til at erklære generalstreik mot den nuværende krig. Men det bør være vor oppgave i den nye internationale, som gjenopstaar efter krigen, at arbeide

før at denne gir sin tilslutning i bindende form til Vaillants og Hardies forslag. Grundtanken i dette forslag er at generalstreiken, aktionen, skal være gjensidig og iverksættes av arbeiderne i alle land som staar foran en overhængende fare for at komme i krig, enten det nu er som angriper eller som angrepet. Det er ogsaa sikkert nok, at en saadan aktion vil ha folkenes store masser med sig og finde almindelig tilslutning. Det er bare sørgelig, at organisationerne ikke var kommet saa langt i international forstaaelse før krigen, at de hadde kunnet vedta en saadan beslutning og sat den ut i livet da verdenskrigen utbrøt. Meget vilde da ha set anderledes ut end nu.

Endelig har vi hr. Scheflos forslag. Det er i grunden det merkkeligste av alle. I formen er det uskyldig og akseptabelt for hvem som helst. Men naar vi ser nøiere paa det og ser hvorledes hr. Scheflo har begrundet det, ja saa blir jeg mer end betænkelig. Det er det lumskeste og farligste forslag av alle, i det tvinges nemlig militærstreiken ind i partiet gjennom en bakdør. — Forslaget lyder:

«Efter at landsorganisationens kongres har forkastet forslaget om militærstreik og efter at der er dannet egne foreninger for de vernepligtige, finder landsmøtet at en samlet organisationsmessig optræden i denne sak fra hovedorganisationernes side ikke længer foreligger.

Dog vil landsmøtet uttale at militærstreiken er fukt overensstemmende med de socialistiske principper. Arbejderklassen kan derfor ikke fraskrive sig retten til at benytte dette middel i kampen for sin frigjørelse.»

Der er for det første det at merke ved forslaget, at det i stilhet og al ubemerkethet anerkjenner soldaterforeningerne, som er dannet for at iverksætte militærstreik. Uttrykket «efterat der er dannet egne foreninger for de vernepligtige», betyr nemlig at vi skal anerkjende disse og støtte dem, naar de erklærer militærstreik.

Forslaget sier saaledes akkurat det samme som det andet mindretals. Dette bevises jo ogsaa ved at dette akcepterer det subsidiært.

Saa er det sidste del av forslaget som sier, at militærstreiken er fuldt overensstemmende med de socialistiske principper. Hvorfor Scheflo har villet ha denne uttalelse opplyser han i «Arbeidet» den 25. mars. Fordi jeg paa fagkongressen uttalte, sier han, at militærstreiken var i strid med de socialistiske principper er det nødvendig at slaa fast, at saa ikke er tilfældet.

Nu mine ord paa kongressen faldt nu ikke riktig slik, hvad hr. Scheflo kan forvise sig om ved at se efter i referaterne. Jeg sa: «*Militærstreik støttet av faglig aktion er et udemokratisk og uparlamentarisk middel og er derfor i strid med socialdemokratiets grundopfatning og politiske principper.*»

Der er en betydelig forskjell, men jeg skal ikke strides om ord. Jeg vil bare paapeke, at der ikke kan nevnes en eneste socialdemokratisk autoritet, jeg taler ikke om hel- og halvsocialistiske anarkister, som ikke holder fast ved det grundprincip, at *demokratiet* er og maa være den livsluft som socialismen lever og aander i og at der *kun* kan gripes til andre midle, naar demokratiet er i fare.

Men det «socialistiske» princip i militærstreiken spiller ingen rolle for mig. Der er meget ogsaa i anarkisternes lære som er «principielt socialistisk».

Hovedsaken er hvad hr. Scheflo vil ha fastslaaet ved at faa militærstreiken anerkjendt som værende i socialistisk principiell orden og det har han lagt tydelig for dagen i sine før nævnte artikler i «Arbeidet».

Baade militærstreiken og soidaterforeningerne skal anerkjendes som rigtige og støttes av partiet moralsk og økonomisk naar de sættes i verk.

Det er hensigten og det bør landsmøtet være opmerksom paa. Ut fra denne partiets principielle erkjendelse av militærstreiken forbeholder hr. Scheflo sig ogsaa at træde i skranken for mindretalsstyret og diktaturet — bare det er «socialistisk».

«Arbeidet»s artikel av 12. mars som forsvarer og begrunder hr. Scheflos forslag, er ikke at ta feil av i saa henseende.

Scheflos forslag betyr intet mindre end at lure hele militærstreiken ind paa os med alle dens uoverskuelige konsekvenser.

Jeg kan derfor likesaa lite anbefale hr. Scheflos forslag som Tranmæls og Grepps. Det vil føre os op i de samme viderværdigheter.

Jeg vil saa indtrængende jeg kan lægge forsamlingen paa hjerte at den nøie overtænker hvad man her er i begrep med at føre partiet op i.

Blir partiet engagert i militærstreikagitationen vil det snart bli splittet og ødelagt, vor presse vil bli beslaglagt, vore unge medlemmer utsat for forfølgelse uten at vi vilde være sterke nok til at

beskytte dem. Det er vor pligt, for alle os som ser hvilke katastrofer dette vil føre baade partiet og landet op i at gjøre hvad vi kan for at avverge det.

Et stort ansvarlig politisk parti, som vil beholde sin position, sin magt og indflydelse og naa hen til flertalsmagten i landet, kan ikke andet end stemme for flertallets forslag i denne sak.

Man maa være opmerksom paa at militarismen utrydder man ikke ved revolutioner. Dertil stikker den altfor dypt og har altfor sterkt tak over sindene. Militarismen er ikke bare et panser, som det kapitalistiske samfund har iført sig til sin egen beskyttelse. Nei, forsvarstanken ligger dypt i den menneskelige natur og man utrydder ikke forsvarsvæsenet før man har lykkedes at revolutionere sindene og løse militarismen ut av folkenes hjerter. Men det er i høi grad et opdragelses og opplysnings-spørsmål.

Der er ogsaa en anden fare ved militærstreiken. Jeg pekte paa den paa fagkongressen. Faren er den at den vil bringe os op i en ny militarisme. Iverksettelsen av militærstreik vil nemlig bli møtt med væbnet magt av dem som er mot den, og de strekende maa da ogsaa gripe til vaaben for at forsvarer sig. Dermed er man oppe i borgerkrigen. Heller ikke overfor utlandet, for at opnaa fred, har militærstreiken vist sig heldig. Det ser vi i Rusland. Bolschevikerne gjorde militærstreik paa sin front — resultatet ser vi nu. Idag indeholder aviserne et telegram fra Petrograd telegrambyraa som opplyser, at bolschevikkriegsminister Trotsky skriver følgende i «Isvestia»:

«Overfor de farer som sovjet-

republikken er utsat for er den eneste vei til frelse at finde i haardt arbeide og revolutionær disiplin. I disse tragiske dage maa enhver borger bli arbeider og soldat. I løpet av kort tid træder forslaget om almindelig obligatorisk militær utdannelse i kraft. Sovjetregjeringen vil overdra til erfarne instruktører at sætte enhver borger i alle byer og landsbyer istand til ved første oprop at reise sig til forsvar for fædrelandet med vaaben i haand. Den tragiske situation i Rusland som verdensrøverne vil korsfæste paa imperialismens kors, vil paa by alle hæderlige militære specialister at de ikke har ret til at holde sig borte fra arbeidet. Der vil bli git dem alle midler til at stille sine kræfter og kundskaper til raadighet for organisationen av fædrelandets forsvar.»

Her ser man hvad bolschevikernes militærstreik har ført til i Rusland, der skal nu indføres almindelig vernepligt igjen. Og saaledes vil det kunne gaa ogsaa andre steder, hvis man griper til denne letsindighet. Men fordi militærstreiken er et antiparlamentarisk, et masseaktionsmiddel, skal vi nu ubetinget anerkjende den. Det er en uhyrlighet.

Zimmerwald.

Er det ut fra en aapent og likefrem uttalt opfatning om de utenomparlamentariske og revolutionære midlers fortræffelighet, at minoriteten vil ha anerkjent og besluttet militærstreiken, er det samme tilfældet for dens opfatning m. h. t. Zimmerwald.

Jeg skal paavise det nærmere:

Den egentlige aarsak til avholdelsen av den første Zimmerwaldkonferanse var saavidt jeg har

kunnet konstatere den ting, at de italienske og schweiziske socialister ikke hadde kunnet faa istand en konferanse av det bestaaende internationale byraa, saaledes som forutsat i kongresbeslutningen i Basel 1912. Skuffet herover tok italienerne og endel schweiziske partiføller, understøttet av russiske revolutionære emigranter, initiativet til indkaldelse av en international socialistkonferanse i Zimmerwald i Schweiz. Der sendtes indbydelse til en række partier om at la sig repræsentere og der var tale her i Skandinavien om hvorvidt man skulde sende repræsentanter. Saavidt jeg vet naadde ikke nogen indbydelse til det norske arbeiderparti, men til det danske parti kom der vist indbydelse.

Fra Skandinavien møtte to svenske repræsentanter for det svenske ungdomsforbund, der ogsaa hadde fuldmagt til at repræsentere det norske ungdomsforbund.

Konferansen i Zimmerwald som fandt sted i september 1915 vedtok et manifest, som danner begyndelsen og grundlaget for Zimmerwaldbevegelsen. Manifestet indeholder intet opsigtsvækkende. Det skulde da være, at her formedes vel egentlig først kravet om fred uten annekasjoner og uten krigsskadeserstatninger og at det indprentet nødvendigheten av at holde klassekampen gaaende ogsaa under krigen og at socialdemokratiet ikke burde slutte nogen borgfred.

Dette var sætninger, som alle socialdemokrater maatte være enige i. De øvrige uttalelser i Zimmerwald, manifestet var almindelige socialistiske betragtninger over krigen og fredsslutningen. Bl. a. hævdedes meget sterkt, at

folkenes selvbestemmelsesret maatte være en urokkelig grundsætning ved ordningen av de nationale forhold.

Naar det saa ofte er blit fremhævet, at Det norske arbeiderparti har git sin tilslutning til Zimmerwalds linje, fordi det har uttalt sin tilslutning til principperne i manifestet, saa er det en tilsnikelse. Zimmerwalds aktionslinje var ikke bekjendt for partiet da det uttalte sin tilslutning til almindelige og selvfølgelige socialistiske principper.

Det fremgaar tydelig av Robert Grimms bok om Zimmerwald og Kiental, at den revolutionære masseaktions linje ikke var foreslaat i Zimmerwald.

Paa Zimmerwald-konferansen nedsattes en kommission, som skulde lede bevægelsen, Berner-kommissionen, med den bekjendte Robert Grimm som leder.

I en rundskrivelse i februar 1916 antyder kommissionen en mere aggressiv optræden ved at bryte borgfreden og organisere proletariatets motstand mot krigen. Og for at denne radikalisering av programmet skulde faa større magt bak sig, indkaldtes den *anden* Zimmerwaldkonferanse i Kiental april 1916.

Paa denne konferanse sattes baade *parlamentarismen* og *masseaktionen* paa dagsordenen, og dermed begynte det at bli tydeligere, hvad Zimmerwaldisterne egentlig gik og bar paa i sit hjerte. Det var *masseaktionen*.

Imidlertid rak Kientalkonferansen ikke at behandle hverken parlamentarismen eller masseaktionen. Den nøiet sig med at skjælde kraftig ut det internationale socialistbyraa i Haag og ved-

ta et nyt manifest, *Kiental-manifestet*.

Heller ikke Kientalmanifestet er synderlig radikalt. Det gjenstar de gamle sandheter fra Zimmerwald-manifestet. I visse henseender er dette manifest ogsaa noksaa høiresocialistisk, ialfald i forhold til det som idag er Zimmerwaldisternes løsen. Som det eneste middel til at forhindre krig, erklærer Kientalisterne, har man bare: «erobringen av den politiske magt og avskaffelse av den kapitalistiske eiendom ved de arbeidende klasser.» Her tales der alt-saa om den parlamentariske erobring av den politiske magt som det viktigste middel til at hindre krig. Man var ikke den gang kommet saavidt at man vilde erobre magten ved kup og diktatur, slik som det nu skal være.

Kientalmanifestet er ellers interessant nok. Vi kan godt gi ogsaa det vor tilslutning.

Men allikevel er det fra Kiental, at schismaet i Internationalen begynder at gjøre sig gjældende. Mens Zimmerwaldkonferansen til en viss grad skulde være et forsøk paa at gjenreise den gamle international, reiser man i Kiental et voldsomt angrep paa det internationale byraa i Haag.

I Kiental erklærte man sig da ogsaa, ifølge Grimm, mot den tanke, som har været den bærende for Stockholmskonferansen, nemlig at fremtvinge en forstaaelsesfred paa grundlag av folkenes og nationernes selvbestemmelsesret.

Kientalisternes standpunkt har under diskussionerne været at freden skulde fremtvinges ved en beslutom kamp mot krigen fra arbeiderklassens side, masseaktion.

Denne opfatning, som ikke fik uttrykk i selve Kientalmanifestet,

er det som blir den skillende senere, idet den føres videre end til bare at gjælde aktionen mot krigen. Den gjælder aktionen for socialismen og militærvæsenets avskaffelse i alle land.

Denne prinsipielle uenighet med os om *maaten* at imidlertid føre socialismen paa var det sikkerlig som gjorde, at den nye Zimmerwaldkommission vedtok ikke at ville ha noget samarbeide om freden med den hollandsk-skandinaviske komite i Stockholm.

Der foreligger nu et par offisielle programerklæringer fra Zimmerwaldorganisationen som viser, at den nu setter den revolutionære masseaktion som nr. 1. Disse programmer eller manifestet vedtoges paa den tredje Zimmerwaldkonferanse, som holdtes i Stockholm fra 5.—12. september 1917.

Av et referat, som findes i det svenske ungsocialistblad «Stormklockan» den 13. oktober ifjor fra konferansen, fremgaar det at Zimmerwaldisterne har opstillet *masseaktionen* som sit fornemste middel. Og det meddeles desuten at der foreligger «alle garantier for, at de synspunkter og praktiske forholdsregler og skridt, som er tat med hensyn til masseaktionen blir tat med samme iver av *zimmerwaldtilhængerne i alle land og av alle fraksjoner*».

Av dette fremgaar det klart og tydelig, at Zimmerwaldkonferansen nu har besluttet den revolutionære masseaktion og at partiet, hvis vi nu melder os ind i Zimmerwald, maa være med paa denne aktion ogsaa for vort lands velkommende.

Dette fremgaar ogsaa av det

manifest, som den tredje Zimmerwaldkonferanse vedtok.

I manifestet heter det ikke bare, at *freden kun* kan naaes ved en avgjørende masseaktion. Nei, efter at ha nævnt de enkelte reisinger høist og her heter det i manifestet: «Gjennem enkeltkampe, som proletarerne i de andre lande ikke vet noget om, kan det ønskede maal ikke naaes. *Timen er kommen for begyndelsen av den store fælles kamp i alle lande for freden og folkenes befrielse gjennom det socialistiske proletariat. Midlet dertil er den fælles internationale massestreik.*»

Videre heter det:

«Arbeidere og arbeidersker! Virk for den internationale proletariske massestreik i hvert verksted og hver hytte. Kampen blir lang og besværlig. De herskende klasser vil ikke vike for *et* slag. Men jo vanskeligere kampen blir jo mere energisk maa den føres.»

Konferansen opfordrer ogsaa arbeiderne i alle lande at slutte sig til den russiske revolution. «Vi ber eder ikke om sympatiuttalelser, vi kalder eder til kamp. Gaa ut paa gaterne og la fabrikkerne staa. Øv eders tryk med alle midler.»

Man ser her, at Zimmerwald gaar langt videre end vi her i Norge synes, at vi kunde gaa, da vi vilde være med paa en international streik for at hindre krig og krigsutbrud. Det er selve socialismens gjennomførelse i hvert enkelt land, som Zimmerwald vil sette igjennem ved en national og international massestreik. Og ikke bare det. Zimmerwald gaar videre. Det vil ikke opta denue masseaktion gjennom de anerkjendte faglige og politiske organisationer som arbeiderne har skapt sig i alle land. Nei, der

skal skaffes særskilte orøner. I manifestet fra den 3. Zimmerwaldkonferanse heter det saaledes:

«*Dan overalt arbeider- og soldaterraad som organer for eders kamp.*»

Hvor denne nye revolutionære taktik fører hen vil enhver forstaa. Zimmerwaldisterne lægger da heller ikke skjul paa, at det er bolschevikernes metoder fra Rusland og Finland som de vil faa arbeiderne til at akceptere.

Ja, hvis man skal tro «Stormklockan», er det den 3. Zimmerwaldkonferanse som har foranlediget bolschevikrevolutionen i Rusland og revolutionen i Finland.

Den 17. november skriver nemlig Z. Høglund følgende i «Stormklockan»:

«Ungafär samtidigt med att den tredje Zimmerwaldkonferansens manifest, vars publicerande hittills måst uppskjutas på grund av vissa hinder av teknisk-politisk natur men som sedan flera veckor varit känt i Ryssland och Finland, nu går över den övriga världen med sin flammande appell till massorna att gjenom den *internationella mass-sträjkens handling* resa sig mot krigets och kapitalismens förhärjande makter, kommer från Petrograd den överväldigande underrättelsen om att Kerenski-regimen störtats och att makten övertagits av Arbetar- och soldatråden, vilkas majoritet och ledning består av bolscheviki-socialdemokrater. Det är med andra ord *proletariatets diktatur*, som därmed inviges i Ryssland.»

Da Høglund er en av Zimmerwaldbevægelsens ledere, har han naturligvis god rede paa hvad han sier. Det paastaas, og det er vist rigtig, at det er Zimmerwaldbeslutningerne i Stockholm som

foranlediget streiken i Tyskland og Østerrike. Det var et godt tiltak, men det endte med fiasko. Der skal nemlig noget andet til end manifestet for at en saadan aktion skal lykkes. Aktionen maa ha almindelig tilslutning hos de store masser, og de maa vite, at den iverksettes ogsaa av arbeiderne i de fiendtlige lande. Massen av de tyske arbeidere vil selvfølgelig ikke gjøre streik, hvis ikke arbeiderne i det land Tyskland kjemper med ogsaa gjør det. Og det er selvfølgelig. Men Zimmerwaldisterne oppfordrer til aktioner uten hensyn hertil, og det er det meningsløse. Det finske socialdemokrati sluttet sig til Zimmerwald ifjor sommer — nu staa Finland op i en revolution, hvis uhygge og beklagelige følger ikke bare for den finske arbeiderklasse, men kanske for hele Norden, som vi nu ser.

Jeg skal ikke komme ind paa den finske revolution. Meningene om den er meget delte ogsaa her i landet. Efter hvad der er oplyst var der ogsaa delte meninger inden det finske socialdemokrati; men under enhver omstændighet vilde det være ansvarsløst under de nuværende forhold, om arbeiderne i et neutralt land, som f. eks. Norge, skulde følge en Zimmerwald-parole om en revolutionær masseaktion med indførelsen av et proletariatets diktatur som det nærmeste maal.

Jeg har al respekt baade for finnerne og bolschevikerne, endskjønt resultatene av deres virksomhet er alt andet end opmuntrende. Men for norske forhold psaser disse metoder ikke, og flertallet av de norske arbeidere vil ogsaa vite at betakke sig for disse metoder som gjennem Zimmerwald skal indføres i alle lande.

Zimmerwaldkommissionen er blit bolshevikregjeringens internationale agitationsorgan, og det er en offentlig hemmelighet, at den understøttes av den russiske regjering. Man vil si, at det ikke kan være noget uriktig i at motta penger fra en saa renlivet socialistisk og revolutionær regjering som Lenins. Men jeg er ikke av den opfatning. Socialdemokrater kan ikke arbeide med fremmede regjeringers penger, og Det norske arbeiderparti kan derfor heller ikke ha noget med Zimmerwald at gjøre.

At vore hjemlige zimmerwaldere er fullt opmerksom paa hvad det her gjælder, har vi flere tydelige beviser paa. Det er revolution de vil.

I «Klassekampen» nr. 48 ifjor forherliges saaledes bolschevismen som Zimmerwald-internationalens *kjerne*. Med den oprigtighet som alti dhar været egen for hr. Olausen — det skal han ha min anerkjendelse for — har han likefrem slaat til lyd for revolutionær optræden efter bolshevikisk mønster ogsaa i Norge. I nr. 51 i «Klassekampen» ifjor tordner han kraftig mot «lederne i Folkets hus», fordi de ikke vil lage revolutionær kamp; i et foregaaende nr. taler han i formelig vellystig ekstase over det blod som maa flyte i Russland før den nye socialistiske regjeringsmagt er befæstet — ja «Klassekampen» mener for *fuldt alvor*, at der kan være tale om formelig at utrydde overklassen i de krigførende lande, som Bernhard Shaw spøkende har talt om, for at bane vei for revolutionen.

Men denne blodunderløpne agitation kan aldrig faa tilslutning blandt de norske arbeidere. De har altfor sund dømmekraft, altfor stor realitetssans til det.

Det anføres gjerne, at vi ikke kan staa i en organisation, alt-saa den gamle International, som har forbindelse med de tyske «høiresocialister» — Scheidemanns parti. De har jo «forraadt» socialismen og arbeiderne, de er «keiserens leiesvende» og meget mere. — Jeg er ikke tilhænger av de tyske flertalssocialisters politik. Tvertimot. Og faa har angrepet dem skarper end jeg. Men forholdet er jo det, at skal vi ha forbindelse med de tyske *arbeidere*, den overveiende del av dem, og det vil vi, saa kan det kun ske ved først og fremst at ha forbindelse med Scheidemanns parti. Enten man liker at høre det eller ei, saa staa flertallet av de tyske arbeidere der. Det har ogsaa de sidste suppleringsvalg i Tyskland vist. Det fremhæves saa ofte, at Haasepartiet i Tyskland staa i Zimmerwald, og at det er en saadan garanti for at Zimmerwald er den eneste rigtige international. Men man glemmer, at Haasepartiet aldeles ikke staa paa det bolshevikiske program som Zimmerwald gjør, med masseaktion og diktatur og den slags.

(Egede Nissen avbryter: Men Haasegruppen har underskrevet den tredje Zimmerwaldkonferanses manifest.)

Vidnes fortsætter: Ja, det vet jeg. Men det er bekjendt nok, at Haase og Kautsky offentlig har tat avstand fra den bolshevikiske taktik, bl. a. i «Leipziger Volkszeitung». Man vil svare og si, at det her ikke er tale om bolschevisme; det er ikke den de vil ha indført de som vil til Zimmerwald. Men jeg maa i den anledning minde om hvad hr. Olausen sa igaar under debatten om indbydelsen til Zimmerwald. Kampen staa sa han, om bolschevisme kontra

den hittil førte socialdemokratiske reform- og fagforeningspolitikk. Og Olaussen har ret i det. Han har ærlig sagt fra saa som det er. Kampen her mellom os staar mellom bolschevisme og syndikalisme paa den ene side og socialdemokratisk politik paa den anden.

Arbeiderraadene.

Fra Zimmerwald er det ogsaa, at parolen om dannelse av arbeiderraad er gaat ut. At denne arbeiderraadbevegelse gir uttrykk for den samme antiparlamentariske opfatning med masseaksjonen som magtmiddel, det har længe været tydelig. Straks man her begynte at arbeide for dannelse av arbeiderraad uttaltes det, at de skulde være «revolutionære situationsorganer» som skulde tilrive sig magten i samfundet. At arbeiderraadene er helt antiparlamentariske fremgaar til overflod av det manifest, som Kristiania arbeiderraad utsendte fornylig med indbydelse til arbeiderraadenes landskonferanse, og som har faat tilslutning fra en række arbeiderraad over hele landet.

Efter at ha gjort rede for forskjellige krav, som arbeiderraadene har stillet, heter det i det nævnte manifest:

«Disse krav som i det væsentligste ogsaa er reist av de faglige og politiske hovedorganisationer, kan vi ikke vente gjennomført ved parlamentariske midler, men bare ved en revolutionær masseaksjon av hele det arbeidende folk, om ikke statsmagterne godvillig vil bøie sig for folkets vilje.»

Det heter videre i manifestet:

«Arbeiderraadbevegelsens maal er dannelsen av et helt selvstendig suverænt aktionsorgan, der er følesorgan for alle faglige og poli-

tiske organisationer og hele det arbeidende folk.»

Siden dette manifest utsendtes har den store landskonferanse av arbeiderraadene fundet sted. Programmet fra denne viser, at bevegelsen er gaat helt over i syndikalismen og antisocialismen.

I programmet heter det saaledes bl. a.:

«En saadan situation (som den nuværende) gjør det nødvendig for arbeiderraadene som repræsentant for hele den arbeidende klasse at overta kontrollen av industrien, landbruket, fiskerierne, transportvæsenet og omsætningen — likesom hele den sociale og administrative forvaltning blir at lægge i raadenes hænder.»

Dette er den reneste antisocialisme og syndikalisme. Ti socialdemokratiet har aldrig villet, at kun en enkelt klasse av folket, selv om denne klasse er arbeidere, alene skulde overta samfundsmagten gjennom organer utenfor de samfundsmæssige institutioner. Det er en ny og mere snever form for syndikalisme end selv syndikalisterne hittil har prøvet, som her gjøres gjældende.

Ogsaa arbeiderraadenes landskonferanse erklærte sig for antiparlamentarismen. I taktikspørsmålet vedtok den nemlig følgende:

«For det tilfælde, at dyrtidskravene ikke indrømmes inden en rimelig frist, vil konferansen anbefale at der iverksettes en politisk massestreik.»

Altsaa, ved hjælp av massestreiken skal den syndikalistiske samfundsordning gjennomføres. Her er der ikke tale om noget «baade-og», som Tranmæl taler om — her er bare tale om massestreiken.

Landskonferansen har ogsaa indsat den nye «sovjet-regjering»,

idet den valgte en landskomite og en centralkomite, som skal føre dens beslutninger ut i livet. Centralkomiteen består av d'hr. S. Simensen, Oscar L. Ottersen, S. Svendsen, N. Hopstad og fru Johnsson. Det er gode og bra mennesker, men tror de virkelig, at de vil magte at overta kontrollen over industrien, landbruket, fiskerierne, transportvæsenet og omsætningen samt overta hele den sociale og administrative forvaltning? Nei, jeg tænker, at de lar den sak ligge, jeg.

Men al denne usans er i fuld overensstemmelse med bolschevismen og zimmerwaldismen, som er motstandere av den socialdemokratiske og parlamentariske fremgangslinje.

Da bolschevikerne opløste den revolutionære nationalforsamling, som var valgt ved almindelig stemmeret, erklærte utenriksminister *Trotsky*:

«Den almindelige stemmeret er en antikvert indretning.»

«Klassekampen» som akcepterer hvilkensomhelst meningsløshet bare den kommer fra bolschevikerne, har nylig uttalt sig paa samme maate som *Trotsky*, selvfølgelig.

Bolschevikregjeringens ledere har ogsaa i anledning deres undertrykkelse av ytringsfriheten erklært, at *«ytringsfriheten er bare en borgerlig fordøm.»*

Jeg er sikker paa, at «Klassekampen» og hr. Olaussen er enig ogsaa i dette. For det er god bolschevisme.

Ja, jeg har nu gjennomgaat militærstreiken, Zimmerwaldismen og arbeideraadbevægelsen og paavist, hvilke principper som her er de grunnleggende: *det er anerkjendelse av den revolutionære masseaktion av forskjellig art,*

om «nødvendig» indførelse av proletariatets diktatur med anvendelse av voldsmidler.

Hr. Tranmæl sa, at partiet faar ikke folkets tillid, fordi det ikke anerkjender denne politik, og særlig fordi det ikke anerkjender militærstreiken.

Jeg ber de representanter her som kommer ute fra distrikterne, fra byerne og bygderne, at ransake sine hjerter og spørre sig selv om de virkelig tror, at folket, det arbeidende folk, staar paa antiparlamentarismens og voldsdiktaturets standpunkt. Haanden paa hjertet! Efter at ha set hvad bolschevismen og zimmerwaldismen har faat istand i Rusland og Finland, tror I at arbeiderne og smaa-folket her i landet vil slaa ind paa den samme. Jeg er overbevist om at det tror I ikke.

Og det vilde være at bedrage arbeiderne at forsøke at indbilde dem at de kan naa frem til økonomisk og politisk frigjørelse ad disse veie som mindretallet vil at vi skal betræde.

Hvad der nu først og fremst kræves av landsmøtet, det er at der nu endelig skapes klarhet i disse spørsmaal, at den norske arbeiderklasse faar grei besked om, hvor partiet staar, om det vælger bolschevismen ell. soc.dem.kratiet. Det er ikke mindst nødvendig av hensyn til partipressen og særlig hovedorganet, at faa klarhet. Det maa være slut med dette, at vi indbyrdes skal strides slik, som vi i det sidste har gjort. I lengden kan vi ikke holde ut med dette nogen av os.

Der har i nogen blade været fremholdt, at nu maa jeg ta min stilling under overveielse som redaktør av hovedorganet. Ja, man kan være sikker paa, at blir ikke resultatet av forhandlingerne paa

landsmøtet saaledes som jeg ønsker, saa vet nok jeg, hvad jeg har at gjøre. Men jeg haaber ogsaa, at mine kolleger i partipressen ogsaa vil ta konsekvensen av de beslutninger som falder her, hvis de ikke blir som de ønsker.

Der kunde sluttelig være en hel del bemerkninger at gjøre til uttalelser av Tranmæl. Men jeg skal la dem ligge. Naar han imidlertid sier, at det vil være at prostituere partiet ikke at anerkjende militærstreiken, saa er jeg av den opfatning, at intet vil prostituere og ødelægge partiet mere end netop militærstreiken. Derfor bør vi paa det kraftigste ta avstand baa- de fra militærstreiken, Zimmerwald og den arbeiderraadsbevægelse som ikke vil arbeide i forstaaelse med organisationen og under dens ansvar.

Det er ikke riktig, som Tranmæl sier, at «Soc.-Dem.» først skrev mot arbeiderraadene, men siden blev nødt til at anerkjende dem med visse forbehold. Sandheten er, at den første artikkel «Soc.-Dem.» skrev om arbeiderraadene i vinter, anbefalte disse, hvis de arbeidet i forstaaelse med parti og fagorganisation. Men da det viste sig, at raadene ikke vilde det, advarte jeg mot dem og skrev, at det maatte være en uttrykkelig forutsetning for anerkjendelse av arbeiderraadene, at deres program og taktikk var overensstemmende med partiets, og at de stillet sig lojalt og ansvarlig overfor organisationen.

Jeg maa altsaa paa det bestemteste tilraade landsmøtet at vedta flertallets forslag til uttalelse.

Scheflo:

Redaktør Vidnes beklager sig over den polemik som er ført i partipressen, og partiets formand

stemplet det som uhørt at vi skulde debattere taktikken for aapne- døre. Jeg trodde at hr. Chr. H. Knudsen hadde god hukommelse, men nu begynner jeg at tvile paa det. Han burde dog huske de stridigheter i partiet i 1906 som førte til at Jeppesen blev redaktør av «Soc.-Dem.». Grunden til at vi maa diskutere disse spørsmaal er, at flertallet vil opgi den politik og taktikk som hittil har været gjældende i partiet. For et aar siden vilde ingen ha vaaget at hævde det standpunkt som nu Lian og Vidnes indtar. Ifjor blev der opfordret til en stor aktion for dyrtidskravene. Og det blev sagt med tydelige ord at man vilde sætte magt bak kravene. Det blev endog nævnt «kanontorden», saa nogen fredelig streik var det ikke tale om. Kravene blev ikke indvilget. Men den bebudede kongres kom ikke. Det var dette som vakte kritik ute i partipressen og i foreningerne. Istedetfor at vise forstaaelse av det sterke krav som reiste sig for indkaldelsen av en dyrtidskongres, blev kravene møtt med haan og spot fra ledernes side. Selve den ting at ledelsen var mot generalstreik er ikke det avgjørende; det er intet at si paa, at de vilde stemme mot generalstreik. Jeg tror ikke at en revolutionær generalstreik overhodet kan iverksettes ved en kongres, men det som var galt, var, at ikke arbeiderne selv fik bestemme over det. Den taktikk som ledelsen valgte, vil den nu ophøie til et dogme, som skal være bestemmende for al fremtid, og den har fraraadet at gaa til direkte aktion i tilfælde av at regjeringen ikke akcepterer de nu stillede dyrtidskrav. Men vi kan da ikke frasverge os troen paa masse- aktion eller retten til at bruke

den. Det er et uholdbart standpunkt at det skal være forment arbeiderklassen at søke at frigjøre sig, hvis vi ikke har flertal i folket. Revolutionen kan ha til formaal at skape et flertal, og enhver revolution som lykkes, er berettiget, selv om den begynnes av 10 mand. Det avgjørende er, hvordan den norske arbeiderbevegelse vil stille sig til en arbeiderklasse som er tvunget ut i revolution. Vi har set, at det norske socialdemokrati har understøttet sine utenlandske kamerater under revolutionære aktioner. Vi spurte ikke efter om de svenske arbeidere hadde flertal for sin storstreik, og selv om vi forstod, at streiken maatte mislykkes, søkte vi at holde motet oppe hos de svenske arbeidere og støttet dem saa godt vi kunde. Det er ingen givet at vite, naar en saadan streik kan utvikle sig til revolutionær masseaktion. Nogen væsensforskjel er der ikke mellom dem. Redaktør Vidnes citerte endel artikler i «Arbeidet». Jeg tænkte vi skulde la polemikken mellem «Soc.-Dem.» og «Arbeidet» tale for sig selv — at vi skulde la den sak ligge her, og kun holde os til de foreliggende indstillinger. Vidnes understreker *demokrati*. Ja, vi tilhører ogsaa demokratiet, men vi synes nok, at hovedvegten bør lægges paa at vi er et *social*-demokrati. Vår opgave er at skape et socialt, et økonomisk demokrati, og om vi for opnaelse av dette, maa ta stemmeretten fra jobbere og aagerkarle, er det ikke betænkelig. Under en epoke som i Rusland, hvor det kommer til at gjælde liv eller død for arbeiderklassen og kapitalistklassen tørster efter blodig hevn, er det dog for naivt at bebreide arbeiderne at de fratar de

andre stemmeretten. Hovedopgaven er at slaa motstanderne ned og ta det vaaben fra overklassen, hvormed de behersker os. Det blir ikke greit for arbeiderklassen at overta ledelsen; men tiden nærmer sig, da arbeiderklassen maa bli den herskende klasse. Slaget maa en gang staa, og da maa vi lægge vor krigskunst saadan an, at det blir de andre og ikke vi som blir de tapende. Hadde man valg mellem det ene og det andet, parlamentarisme eller masseaktion, maatte man opgi parlamentarismen; men et saadant valg foreligger ikke. Der gjælder her et baade — og. Vi ser da ogsaa at det er ingen som har utrettet saa meget for valgene som hr. Tranmæl. Han er et levende bevis for, at parlamentarisme og masseaktion kan forenes. Der kan ske en kombination mellem de to magtfaktorer. Gaar vi til valg som et revolutionært klassekampparti, vil vi gaa frem; men vi faar aldrig flertal, hvis vi reduceres til at bli et søndagsparti. Mit forslag vedrørende militærstreiken stemmer overens med det, vi har været vant til at betragte som god socialisme.

Olaussen:

Den borgerlige presse har utalt haabet om, at landsstyrets flertal maa seire paa denne kongres. I borgerpressens øine representerer flertallet den sunde fornuft i motsætning til os, som slutter os til mindretallet. Dit er det altsaa kommet, at Vidnes og Jeppesen, som tidligere er fordømt, ophøies til fornuftens guder i den borgerlige presse. Jeg synes det er en tragisk utvikling. En historisk og politisk tragedie. Enhver er klar over at motsæt-

ningsforholdet her er dypere end ordene i indstillingerne gir uttrykk for. Vi kan trække skillet mellem *viljen* til handling og den revolutionære *fraselogi*. Vi har hat en gruppe inden vort parti som har eksellert i fraselogi, men som har savnet vilje til at omsætte ordene i handling. Ogsaa de tyske socialister snakket om revolutionær masseaktion. Men det blev bare snakket. Kautsky sluttet alle sine bøger med en hævdel-
se av revolutionens berettigelse og nødvendighet; men stillet ansigt til ansigt med virkeligheten blev det bare bluff det hele. Derfra skriver det tyske socialdemokratis nederlag sig. Det har overgit sig til generalstabens forføining. Det er konsekvensen, dypest set, av den revolutionære fraselogis falit. Flertallet i landsstyret har nu ikke lyst til at bruke de sterke ord. Men de har forstaat at de har en god klang og de blev anvendt i det store dyrtidsmanifest. Det var et revolutionært oprop. Det var ikke sukkerbiter man da ga folket. En mand som Lian, som er saa villig til at gi koncessioner til stemningen, vil nu ikke vite mere av den revolutionær masseaktion. Vi skal vite, at hvis landstyre-flertallets linje seirer idag, har vi dermed fastslaat, at Det norske arbeiderparti skal være et bareparlamentarisk parti. Da blir vi liggende fast paa den undfaldenhetens linje, som kjendetegner vort parti idag. Men hvordan er stillingen idag. Vi ser et proletariat som herjes av dyrtid, vi ser bønder og jobbere feter sig paa krisen, og vi ser millionærer vokse op som paddehatter. Og saa skulde den største klasse i samfundet la sig drive godvillig ind i hungerdøden! Skal den betragte

sin aktion for tilendebragt, naar vore 19 mand i stortinget har faat sine forslag nedvotert. Er det ikke paa tide at heise andre signaler? For dem som nu taler om demokrati er dette blit et hellig dogme, som er grodd fast i hjernen. Men det er dog de samme mænd som har krænket demokratiet indad i vore egne rækker. De motsatte sig dyrtidskongressen, de motsatte sig at arbeiderne selv fik vælge de midler, som passet til tiden og situationen, og det viser at de ikke hadde tillid til arbeiderklassen. Denslags demokrati vil jeg betakke mig for. Naar vi ser dette og ser Vindes' artikler i «Soc.-Dem.», saa smaker det av hyklerti at tale om demokrati. Det er en brist i det ærlige sindelag.

Den principielle kjerne er om det demokrati vi har idag er en nødvendig betingelse for socialismen — om dette demokrati levner os mulighet for at gjennomføre socialismen. Det er ikke *saa* enkelt at gjennomføre den sociale revolution. Om vi seiret ved høstens stortingsvalg, tror man der ved at ha ophævet kapitalisternes motstand mot arbeiderklassen? Vi ser at borgerskapet har foretat kjøp av vaaben. Tror man, at det gir sin kamp op? Nei, jeg tror det ikke. Og da har vi borgerkrigen. Vi vilde allikevel komme op i den. Det er konsekvensen av den videnskabelig opbyggede socialisme, som er knæsat av Marx og Fr. Engels. Det er ikke bolschevikerne i Rusland som har opfundet arbeiderklassens diktatur. Den teoretiske anerkjendelse av arbeiderklassen som eneherre og tyrann finder vi hos Karl Marx. Det diktatur som imøtekommer arbeiderklassens interesser er beretti-

get. Hvorfor skal ikke alle borgere faa stemmeret, sier man. Nei, det kan bli nødvendig at vi i et tidsrum av maaneder og aar maa holde overklassen nede, som man nu gjør det i Rusland. Med den nuværende valgordning kan vi ikke faa flertal ved valgene, og dette forstaar ogsaa borgerklassen, hvorfor de vil motsætte sig en retfærdig valgordning, om nødvendig med vaabenmagt. Om man i Preussen, hvor man ikke har opnaadd at faa almindelig stemmeret ved politisk aktion, gik over til at bruke masseaktion, vilde det utvikle sig til selve den sociale revolution. Om kampen indledes som en kamp om det almindelige demokrati, vilde den utvikle sig til at bli en kamp om socialismen.

Om vi idag tok magten hadde vi ikke nok av intelligente til at forestaa det tekniske lederskap, vil man si. Men naar vi har magten, vil flertallet gi sig over, som nu i Rusland; med magten i vore hænder kan vi tvinge ingeniørerne f. eks. til at gjøre arbeide og vi kan tvinge bankerne. Vi stiller dem foran valget av at tjene arbeiderne eller at faa sig fratat alle levnetsmidler. Arbeiderklassen har alle dage været tvunget til at arbeide for sit brød — hvorfor saa ikke stille samme krav til overklassen. Saa er det selve revolutionen. En revolution kan ikke lages paa forhaand. Men vi forutsætter at samfundet gjen-nemløper en revolutionær krise i alle land og at det er denne som vil lede frem til revolution. Her i landet stilles vi nu ansigt til ansigt med sultedøden. Det ene levnetsmiddel forsvinder efter det andet — alt som resultat av den borgerlige politik. Skal vi saa si til os selv, at vi skal sulte og dø

og dø og sulte, stole paa valgene fra aar til aar? Eller skal vi si som saa, at vi indkalder hele arbeiderklassen, gjerne ogsaa de uorganiserte og middelklassen til en kjæmpemæssig kongres, hvor vi gir magthaverne den sidste re-spit. Paa denne kongres fik vi sætte op de krav som er absolut nødvendige. Hvis kravene saa ikke indvilges, maa vi opsi borger-samfundet huldskap og troskap og bryte alle broer av. Vi faar da benytte enhver given anledning til styrte kapitalistsamfundet omkuld. Kan det bli mere mat for det, spør man. Men skulde det ikke bli mere mat i det øieblik arbeiderklassen overtok magten — hvorfor kjæmper vi da? Om vi idag hadde magten, kunde vi skaffe mere mat i arbeiderhjemmene. Hvorfor skal overklassen sitte med lagre, mens arbeiderklassen sulter. Hvorfor skal overklassen i kraft av sin pengestyrke kjøpe op alle varer, mens arbeiderne, som ingen penger har, in-tet faar? Det er jo heller ikke bare iaar vi skal leve, men aarene fremover, og derfor er det av betydning at arbeiderklassen saa snart som mulig overtar magten. Vi tar hele folkets produktive kraft i vor besiddelse og anvender den til foranstaltninger, som net-op skal gi mere mat. Store grupper av smaabrukere og middelstandsfolk er med os, naar det blir en historisk nødvendighet at gaa til handling. «Lov og orden» er et farlig skraaplan at komme ind paa. Vi har nylig set fremsat en proposition som ophæver vigtige retsgarantier — der skal kunne anvendes fængselsstraf efter militær ordre, juryen ophæves, og det har været tale om at gjenindføre dødsstraffen. Skal vi re-

spektere denne «lov og orden» — dødsstraffen ogsaa, kanske? Vi skal ikke la os snakke overende av den borgerlige presse. Hvad den russiske vernehær angaar, har bolschevikerne altid hævdet nødvendigheten av at holde et vern mot overklassens overrumplingsforsøk — først naar socialismen er befæstet i alle land kan det militære vern avskaffes.

Hvis nu mindretalsindstillingen seirer her, haaber jeg, at de andre bøier sig lojalt for de nye kjendsgjærninger — selv om de ikke kan indta de fremskutte stillinger, som enkelte indtil nu har haat.

Evje (Aker):

Tranmæl sa igaar, da han anbefalte mig til medlem av valgkomiteen, at jeg ikke var av hans folk. Jeg vet ikke hvorfra han hadde det; men det er riktig, at jeg ikke er av hans folk. Men jeg synes samtidig at landsstyreflertallet har optraadt noget for steilt i flere av de spørsmal det her dreier sig om. Saaledes kan jeg ikke være med paa at frakjende os retten til at anvende militærstreik. Naar Vidnes, hvis foredrag jeg ellers i det store og hele kan slutte mig til, sa, at Scheflos forslag var farlig, kan jeg ikke være enig i det. Jeg agter at stemme for dette Scheflos forslag. Det er ikke nødvendig, allerminst nu, at utstede fordømmelse over militærstreiken. Det er heller ikke rigtig at ta principiell avstand fra revolutionen. Vi har vel nogen hver av os følt lysten til at gaa til revolution, naar vi har set uretfærdigheter begaaes. Men det er en alvorlig sak. Og naar vi nu indbydes til at tilsi partiets støtte av arbeiderraadene — at vi skal

forpligte os til de aktioner disse maatte iverksætte, saa kan jeg ikke være enig længer. Jeg synes det er ansvarløs handling, tiltrods for at jeg i meget er enig med venstresocialisterne. At overdrage de viktigste og mest skjæbnesvangre beslutninger til arbeiderraadene, hvis fremste mænd ikke tidligere er prøvet i de ledende stillinger, det synes jeg ikke gaar an. Denne fastsættelse av dagen for uroens begyndelse, disse frister, de tyder dog ikke paa at de er kloke taktikere, disse nye folk, som vi skal overgi os til. Om nu militæret blir kaldt under vaaben for at ødelægge et opløp, som arbeiderraadene har sat igang efter 1ste mai? Scheflo uttalte, at det ikke er nogen givet at si, naar en storstreik gaar over til revolutionær masseaktion. Nei, men det er heller ingen givet at vite, naar en fremmed magt finder det oportunt at gripe ind her, som vi har set det bli gjort i Finland. Vi vet, at der er dem som nok kan se sin interesse i at sende bud efter den hjælp. Det er ikke landsstyremindretallets teorier jeg tar avstand fra; men at vælge det nuværende tidspunkt for en social revolution er at gi stene for brød. Tranmæl paatar sig et stort ansvar ved at vække disse forhaabninger. De som nu lover arbeiderne saa meget ved at de nye linjer blir fulgt, har ogsaa git arbeiderne ret til at kræve disse løfter indfriet. Vi forlater de gamle prøvede linjer, som har gjort arbeiderne til den indflydelsesrike magt de er idag og vi risikerer at den magt valgene kan gi os gaar tilspilde, og da nu de nye mænd skal indfri løfterne om de nye linjers overlegenhet og deres evne til at gi arbeiderklassens kamp

større resultater, er jeg bange for at løftet blir for tungt. Det har været tungt at faa arbeiderne vakt til forstaaelse og socialistisk arbeide, og det har været tungt at føre den politiske kamp mot borgerpartierne, som altid har narret arbeiderne. Skal nu arbeiderklassen paany bli narret for at følge et fata morgana ingen vet hvor bærer hen?

Eines (Sandefjord):

Mot bakgrund av Evjes tale blir flertalsindstillingen næsten et fornuftig produkt. Hans tale var endda mer ulogisk og endda mer rotete end den argumentation som føres i flertalsindstillingen. Jeg synes en saa gammel trænet taktiker som Lian skulde holde sig for god til at fremlægge noget saa ulogisk som dette. Der tales stadig om flertallets ret. Om der nu under en given situation blev oparbeidet en stemningsbølge for deltagelse i krigen — at der alt-saa blev flertal for krigersk aktion — skulde vi saa uten videre godkjende flertallets ret og indstille vor aktion mot krigen? Det gaar ikke an at sverge til flertallet i tykt og tynnt. I Rusland er det arbeiderraadene som diktaturet hviler paa, og i disse raad er der almindelig stemmeret. Op-træder en raadsrepræsentant i fælleskomiteen mot raadenes flertal og beslutninger, skiftes han ut. Jeg skulde tro det er et bedre demokrati end vort. Skulde vi gjøre det samme med stortinget vilde det bli mange repræsentanter, som maatte skiftes ut. Flertalsforslaget betyr intet mindre end en fuldstændig avvæbning ar arbeiderklassen. Det fordres, at arbeiderklassen paa forhaand skal erklære at de ikke vil gaa til mas-

sektion. Selv om dyrtidskravene ikke blir indvilget, har vi forkyndt for al verden, at vi ikke vil sætte noget ind, og da er det jo haabløst at faa gjennomført noget. At si til magthaverne, at vi skal binde os til ikke at erklære streik! Nei, jeg kan ikke forstaa, at prøvede og erfarne taktikere kan ha grepet saa feil i denne sak.

Chr. H. Knudsen:

Siden Det norske arbeiderparti blev et socialistisk parti har det aldrig fornegtet revolutionen. Og vi fornægter den heller ikke idag. Men den zimmerwaldske retning bygger bare paa revolutionen og de utenomparlamentariske midler. Den sætter endog op militærdiktaturet, og det er da klart, at Det norske arbeiderparti, som er et socialdemokratisk og parlamentarisk parti, ikke kan slutte sig til denne retning. Vi bygger paa flertallets ret, og er villig til at ta revolutionen paa dette grundlag, cm det skulde vise sig nødvendig. Vi bygger heller ikke bare paa parlamentarismen. Den dag, vi er sterke nok til det, revolutionerer vi samfundet; men det sker ikke ved et mindretal. Tranmæl sier, at mindretallet regner med motstandernes magtmidler. Nei, det er netop det, de ikke gjør. Gjorde de det, vilde de forstaa, at overklassens magtmidler er overvældende. Saa sier man, at arbeiderraadene ikke har bedt om anerkjendelse. Men magten skal de ha! Paa siden av hovedorganisationen. Men det er ikke forsvarelig organisationsmæssig. Det er at gi avkald paa plan og en ledende linje i arbeiderbevægelsen. Man sier, jeg er blit nervøs. Aa nei. Jeg har aldrig været nervøs, og blir det ikke nu heller. For

jeg vet en ting, og det er, at den nye retnings seier blir Pernilles korte frøkenstand. Jeg har været oppe i kampe tidligere, saa nervøs — nei! Scheflo mente at finde en motsætning mellem hvad jeg uttalte i min aapningstale om næstekjærligheten og et forslag jeg stillet paa et av vore tidligere landsmøter. Nei, der er ikke noget motsætningsforhold. Jeg har altid hævdet, at socialismen var næstekjærligheten sat i system. Det er næstekjærligheten som har drevet os til at bli socialister. Nu sies det at arbeiderraadene blev nødvendige bl. a. for at faa kvinderne frem. Men behøves det nye organisationer for det? Har vi ikke organisationer nok, hvor kvinderne kan samles? Arbeiderraadene kræver potetrationering inden 6. april — hvad der eventuelt paafølger vet vi ikke. Skal vi tro de gaar til revolution, hvis vi ikke faar potetrationering? Og hvad 8-timersdagen angaar, maa fagorganisationen veie det spørsmaal, og veie det vel, før der gjøres noget. Tar man 8-timersdagen uten videre vil det lede til storlockout, og det kan derfor ikke passere, at man sætter fagorganisationen utenfor. Det vil lede til skuffelser og nederlag. Og hvad soldaterraadene angaar, maa det erindres, at de ikke har flertallet i armeen paa sin side. Det er ansvarsløs handling at indgi disse folk troen paa, at de har større magt end de virkelig besidder. Det vil kunne føre over vort land de største ulykker. Vi kan ikke ta ansvaret for dette. Og hvis soldaterraadene ikke skal gaa til militæraktion — hvis ikke det er meningen — hvad skal man saa bruke dem til? Det sies, at vi skal bøie os lojalt for den nye retning.

Men hvorledes har den forrige opposition optraadt? Den har gaat irregulære veie og dannet organisationer paa siden av de gamle.

Buen:

Den anarko-socialistiske bevægelse som man nu vil ha knæsat, vil føre partiet ind i en blindgate. Jeg haaber det blir anledning til at hilse paa dere igjen, naar det viser sig, at man ikke kommer frem paa den vei og skal søke tilbake igjen. For Olaussen var alt saa greit og oplagt. Bare han fik klare braserne, saa skulde det nok gaa. Jeg kommer til at tænke paa et citat av Herman Wessel: Han døde, det er visst, men feberen han forlot. Det vil gaa paa lignende vis med vort parti. Det vil ikke dø rigtignok, men marsjen ind i denne blindgate vil sætte os tilbake. «I en tid som denne sies der saa ofte. Men nu tror jeg uttrykket kan brukes med berettigelse. I en tid som denne er der stor fare for at de smaa nationer kan bli en kasteball for de stores planer. Og under den situation kan meget av det bli kvalt, som vi har arbeidet op, og det vil sætte os tilbake for lange tider fremover. Findes det noget menneske, som snakker om idealer i denæ tid, stod det forleden i «Ny Tid». Jeg skal heller ikke snakke om idealerne; men det er dog allikevel disse som holder os sammen som et socialdemokratisk parti. Det blev spurt her hvor vi skulde ta pengene fra for at gjennomføre de sociale foranstaltninger. Pengene er ikke det avgjørende. Ingen paa-krevet reform behøver at strande, fordi man ikke har penge til at gjennomføre den. Men nu er det *maten*, varerne, det gjælder. Uten mat kan heller ikke Olaussen hol-

de det gaaende. Det er idag det gjælder at skaffe mat. Det sies, at det er letsindig at bruke sterke ord. Det er noget i det. Vi bør være ædruelige i vore uttryk. Men naar en uttalelse av mig er oviert av mindretallet som uttryk for at ogsaa jeg anbefalte de nye midler, saa forholder det sig nok ikke saa. Hvad jeg sa ved denne anledning i stortinget var, at naar sulten driver, er oprøret en selvfølgelig ting. Enhver vil kunne underskrive det. Men derfra og til at anbefale revolution og oppør er der et langt sprang. Mine uttalelser faldt i en debat om vore tilførsler og vareomsætning. Jeg pekte da paa nødvendigheten av at forberede sig paa at møte de kommende vanskeligheter. Hvis indførslerne stoppet blev det nødvendig at lægge al kraft i arbeidet her hjemme for at øke landets forraad av levnetsmidler. Hvis det ikke skedde vilde sulten melde sig, og naar sulten driver er oppøret en selvfølgelig ting. Men mere mat blir der ikke av det. Masseaktion paa det nuværende tidspunkt vil selvsagt føre til mottræk. Men forutsæt nu at masseaktionen lykkedes. Forutsæt ogsaa at der blev flere hender til nyttig arbeide. Blev det mere mat for det nu? Ta skibene — noget mer end de beskedne smuler som vi nu faar ved de stores barmhjerthighet vilde vi reise forgjæves efter. Og skulde vi bruke op vore nuværende beholdninger ved at indvilge større rationer paa et tidspunkt, da de kunde være nødvendig at gaa til avknapping, og vi saa om ikke længe stod overfor det faktum, at der intet var igjen, da tror jeg ikke Tranmæl og Olausen blev de feirede helte længer.

Militærstreiken maa vi se i lys

av den nuværende situation. Jeg gir mig sytten om det principielt rigtige eller urigtige. Kunde jeg ved en militærstreik feie militarismen væk, var det intet princip i det for mig. Men vi bør være nøkterne. Det er sundt at minde om det paany. En indblanding fra andre magter behøves ikke være langt borte under saadanne forhold. Og naar vi ser til Finland er det let at tænke sig at den revolutionære operette vilde ende som en sørgelig tragedie.

Vor parlamentariske stilling blir uholdbar, hvis de utenomparlamentariske midler skal være de avgjørende og bestemmende. Hvem kan sitte i stortinget og arbeide naar retningen er den, at man skal spytte paa det parlamentariske arbeide, ignorere det — si, at man ikke respekterer stortingets avgjørelser. Finder man mandfolk som vil overta hvervet som stortingsmand under de omstændigheter?

Naar der er oparbeidet en krigsstemming er det for sent at lave revolution, sies der. I denne forbindelse er det paa sin plads at minde om, at man ikke bør undervurdere den parlamentariske aktion. Jeg tænker socialdemokraternes deltagelse i utenrikskomiteen og stortinget har været og er av betydning under disse forhold. I denne tid skal det ganske smaa begivenheter til for at dreie landet ind paa en anden linje — og da betyr det saa meget, at vi har et ord med i laget. Jeg som staar paa faldrepet og ikke tilsigter at faa nye æresstillinger kan si dette. Partiets arbeide bør ligge paa det parlamentariske felt. Og man bør samle sig om stortingsvalget. I «Ny Tid» er det skrevet, at stortingsvalget stadig

faar mindre og mindre at bety. Det er de utenomparlamentariske midler som er de avgjørende. Hvorledes man paa denne maate skal kunne indby folket til at delta i valgene, forstaar jeg ikke. Dette baade — og er en myseblende som der intet blir ut av. Det er ogsaa liten logik i at fordre avvæbning, naar man taler om at anvende vaaben selv. Der skal altsaa byttes roller. Krig vil man ikke ha, men borgerkrig. Selv om det var oplagt, at de svenske arbeidere vilde rende hodet mot væggen under sin storstreik, hadde de vor sympati og støtte, sa Scheflo. Men vi bør dog se os for, før vi selv render hodet mot væggen. Det gjelder dog at undgaa den katastrofe.

Alfr. Madsen:

Ved verdenskrigens utbrud brast den gamle Internationale. Det viste sig, at den socialistiske livsanskuelse ikke hadde dype nok røtter i menneskenes sind. Derfor er det socialistiske opplysningsarbeide av væsentlig betydning. Og den opplysning, som den socialistiske *handling* gir, er det som sætter sig fast i menneskesindet. Jeppesen sa i sin tale i Cirkus, at socialismen var menneskehetens etiske idealer i virksomhet. Det er saa, og vi bør trække den fulde konsekvens herav. Socialismen bygger paa erkjendelsen av, at der er to klasser i samfundet, som er i en stadig kamp — en kamp, som kun kan ende med, at socialismen erobrer magten i samfundslivet. Den revolutionære masseaktion er det sterkeste uttrykk for de tusen viljers etiske erkjendelse. Den representerer høidepunktet av klassekampen, som er socialismens væsentligste indhold. Man for-

negter socialismen, hvis man fornægter klassekampen. Kampen staar her mellom dem som staar paa klassekampens grund, og dem som fornægter klassekampen.

Man vil ikke fraskrive sig retten til masseaktion og revolution, sier flertallet. Hvis man berøvet folkeflertallet stemmeretten, vilde Lian staa op og forkynde revolutionen; men tar man fra folket brødet, som er viktigere end stemmeretten, da vil han ingen masseaktion gjøre. Hadde vi hat en klok ledelse, saa hadde den truffet sine forholdsregler i betids og lagt roret om. *Arbeiderklassen* vil staa samlet. Gjennem sit klasseinstinkt vil arbeiderne finde hincanden, enten aksjonen sker ved soldaterraadene eller paa anden maate.

Wereide, (Stavanger):

Det er ikke et fremtidsprogram vi diskuterer her idag. Det er et situasjonsprogram, og fra det synspunkt bør diskussionen ogsaa føres. Kan det nytte at gaa til masseaktion og revolt idag for at faa mer mat og billigere mat? Det er dette spørsmaal landsstyrets flertal har besvaret med nei. Situationen indbyder ikke til denslags, men den burde derimot tilsi arbeiderne at lægge al sin evne og al sin kraft i arbeidet for kommende valg. Stemmeretten er dog det fundamentale for vort parti. Det er flertallet i folket vi vil vinde og bygge paa. Hvilke midler har vi til at seire ved en revolution? Har vi kanoner, kuler og krudt? Nei. Har vi folkets flertal med os? Nei. Den som ikke ønsker at ligge lik i gaterne, befolke fængslerne eller se vort parti lemlæstet og ødelagt for lange tider, kan derfor ikke bi-

dra til denslags eventyr. Arbeiderraadenes program er at produktionen og omsætningen skal ligge i deres hænder. Men jeg trodde dog at socialismen krævet samfundets overtagelse av produktionen. Nu skal samfundet sættes ut av spillet.

Den nye retning har levet høit paa at skjælde ut ledelsen i Folkets hus, og partiredaktøerne ut over landet har ligget under for trykket av «Klassekampen». Vi har snart ikke et eneste organ som kan sies at være partiorgan.

Det var ved *handling* den socialistiske oplysning skulde meddeles, sa Madsen. Ved borgerkrig skal folk faa oplysning om socialismen. Jeg vil be Gud bevare mig for denslags oplysning. Det ser ut til, at den sunde fornuft staar likesaa lavt i kurs idag som den russiske rubel.

Voland, (Trondhjem):

Naar man ser paa organisationsledelsens stilling til dyrtidsaksjonen ifjor, faar man det indtryk, at de beslutninger som blev fattet om kravenes gjennomførelse ikke var alvorlig ment. Grunden til at ledelsen indstillet aksjonen var den, sies det, at statsjenestemændene og underordnede handelsstand ikke vilde være med. Men det er vel første gang man har overlatt til andre organisationer at bestemme over fremgangsmaaten for vor optræden. Dyrtidsaksjonen ifjor blev en fiasko. De 84 millioner er intet resultat av denne dyrtidsaksjon; millionerne var sikkert blit bevilget allikevel. De andre og uten tvil viktigste krav blev avvist. Rigtignok fik vi en prisreguleringskommission, men resultatene av dens arbeide er stigende priser, saa arbeidernes kaar er

slettere idag end da kommissionen begyndte sin virksomhet. Organisationsledelsen har ikke villet sætte noget ind paa at faa arbeidernes krav indvilget. Det er ikke nok at sætte op en lang ønskeliste. Vi maa sætte hele vor magt bak. Vidnes sier, at revolutionen kan bli nødvendig. Ja, men ingensinde blir vel en revolution mere paa-krævet end netop nu.

Holthe, (Drøbak):

Olaussen talte om den revolutionære fraselogi, men den har vel aldrig feiret større orgier end i „Klassekampen“. Det er ikke selve indstillingernes konklusjon som er avgjørende eller som danner det principielle skille. Det er aanden og retningen det kommer an paa og den begrundelse, mindretallet gir. Arbeiderraadene kræver hele den sociale og administrative forvaltning, og det er den samme tanke som gaar igjen i mindretallets præmisses. Selve de dyrtidskrav arbeiderraadene stiller op er ikke andre end de organisationsledelsen har krævet. Men nu vil man, at vi her skal forpligte os til den taktik, arbeiderraadene finder paa at anvende. De truer med ikke at ville respektere rationeringen, hvis der ikke blir indført potetrationering inden 6. april. Noget mer umødent har jeg aldrig set. Hvad vil de saa gjøre efter 6. april? Enten blir det fiasko, eller det blir oppløp og revolution — og fiasko da ogsaa. Disse bestemte datoer gaar igjen i 8-timerskravet ogsaa. Hvad vi har kjempet for gjennom mange aar og som vi nu kan øine gjennomførelsen av, skal arbeiderne ta med sabotage, streik og revolution!

Det er ikke tale om at frata nogen retten til revolution. Ingen

kan frata nogen en saadan ret. Enhver har ret til at gjøre revolution og kan bli tvunget til det; men spørsmålet er om det er rigtig, berettiget og forsvarlig at gjøre det idag og om det tjener vor sak. Tranmæl hævdede, at man ikke har forlatt avvæbningslinjen, men Olaussen sier, at revolutionen ikke kan gjennemføres uten med de sterkeste magtmidler. Det er klart at dette avhænger av overklassens motstand. Det nytter ikke at gjøre revolution ved at være passiv. Man maa nok gaa angrepsvis tilverks. Nu sier mindretallet, at det skal skaffe os magten ved at negte at ta mot vaaben. Kan nogen forstaa logikken i det? Hvordan skal det vel lykkes at tilkjæmpe sig magten naar man paa forhaand vil avvæbne sig?

Det som skiller mellem det gamle og det nye er, at de sidstnevnte har viljen til handling, mens de andre bare driver med snak, sies der. Jeg synes dog snakket er vel saa godt representert inden den nye retning, og de kan takke de gamle, som ved lidelse og arbeide har bidrat til at den politiske utvikling er saa langt fremskreden som den er idag, før at de kan tale som de gjør. Hvis der var blitt holdt en tale mot bolschevikstyret i Russland som den Olaussen holdt idag, vilde han bli puttet i Peter Paalfæstningen.

Hvis mindretallet nu faar flertal, vil de bli stillet overfor at indfri de store vekslere de har utstedt — eller de maa fortsætte i det gamle spor. Hvis de ikke mener noget med sine store ord, — er det bare fraser, da vil skuuffelsen melde sig saa sterkt, at de nye mænd blir kastet overbord. Men hvis de vil gjennemføre sit program, render de hodet mot væggen. Hvis det lyk-

kes at „ta magten“ som det heter, vil de ikke kunne beholde den. Man skal agitere for socialismen ved handling, sies der. De sløve skal vækkes. Men naar nu revolutionsdiktaturet har delt ut hvad der er av forraad og alt er sjet og — da vil arbeiderne spørre: hvorfor er det ikke blitt bedre? Uroen vil melde sig, og da maa diktaturet ty til tvang overfor sine egne klassefæller. Ingeniørene skal tvinges til at arbeide. Det er dog litet tiltalende det. De andre har rigtignok tvunget os, men socialistisk er det ikke. Den nye retning vil ikke forstaaes av folkets flertal. De som før var sløve, men som nu er begyndt at tænke socialistisk som følge av samfundssocialismens fremskritt, vil ikke forstaa de nye veie.

Simensen, (Kristiania):

Der tales her som stod vi overfor spørsmålet om at proklamere den sociale revolution. Det blir nok ikke et ordinært landsmøte som kommer til at proklamere revolutionen. Repræsentanterne er ikke kommet sammen i den anledning, men for at forme et aktionsprogram for vore dyrtidskrav. Det er ikke bare en uttalelse man skal faa med sig hjem. Man haaber at der skal skrides til handling. Der er snakket nok om det. Vi reiste krav ifjor, og med den vældige tilslutning kravene fik, kunde der utrettes store ting. Men intet blev gjort. Man vilde ikke ta konsekvensen av de store ord. Man vilde ikke ta ansvaret. Under dyrtidsdemonstrationen i Kristiania ifjor kom der en postkjører op til demonstrationsledelsen og spurte, om organisationen vilde ta ansvaret for at de blev hjemme. Man

henviste til landsorganisationen, men heller ikke der kunde man ta ansvaret. Naar man saaledes ikke kan regne paa nogen støtte er det klart, at en aktion ikke kan lykkes.

Ved den maate, hvorpaa organisationsledelsen har gaat frem, har den taat kontakten med den brede arbeiderklasse. Naar man nu paa ny reiser disse store krav, er det klart, at man atter tænker paa hvordan de skal gjennemføres. Lian sa at kravene var omsendt til alle foreninger og at de hadde faat almindelig tilslutning. Ja, men man tar ikke disse ønskelister saa hoitidelig længer. I flere tilfælder er foreningernes svar avgit paa følgende maate: Kravene er bra — gjennemfør dem!

Der har aldrig været dissens om kravene, men det er gjennemførelsen det gjælder om. Man kan ikke avspises med en utalelse her. Der bør gives bestemte direktiver for en fremgangslinje, som kan lede til kravenes gjennemførelse. Og derfor maa man hilse de nye aktionsorganer velkommen. Flertallet vil gjøre partiet til et avbleket parlamentarisk parti og kanskje som i Danmark søke at gjennemføre socialismen ved hjælp av de borgerlige partier. Hvor har Evje det fra, at vi skal foranstalte oplop 2. mai? Hans utalelse om arbeiderradene er saa meget merkeligere, som han har tat initiativet til dannelsen av arbeiderrad i Aker. Hvis ikke kravene gjennemføres — saa sker der noget. Ja, det sier vi, og det er heri skillet mellem os og de andre bestaar. Flertallet sier ogsaa: hvis ikke — men der sker ikke noget.

Puntervold:

Vi som holder paa gamlekara og deres linje, vilde være feige, hvis vi ikke slog et slag for de prinsipper og de formaal, som har fyldt os med begeistring, og gav efter for den østenvind, som nu blaaser. Jeg har tillatt mig at betegne den nye retning som utslag av konjunkturpolitikk. Og det fastholder jeg. Jeg mener nemlig, at det vi her indbydes til at vedta efter det saakaldte mindretals forslag, er at bære arbeiderbevægelsens kraftfaktor ut av dette hus og paa vei til graven. Mindretallet hilser arbeiderradene og soldaterradene med glæde. Ja, vi var med ved dannelsen av arbeiderradene mange av os gamle. Vi trodde at de var et opkomme nedenfra og ikke frugten av en bevisst agitation med støtte i fagoppositionen. Vi trodde arbeiderradenes oppgave skulde være at hjelpe til med at kontrollere overholdelsen av provianteringsraadenes beslutninger m. v. og komme med ideer og forslag til støtte for vor representasjon i kommune og stat. Men hvad sker? Istedet skynder man sig at holde en konferanse straks foran dette landsmøte og vedtar beslutninger, hvori det heter, at den hele sociale og administrative forvaltning skal lægges i raadenes hænder. De utpekes som representant for hele den arbeidende klasse og skal overta kontrollen av industrien, landbruket, fiskerierne, transportvesenet og omsætningen. Hvis dette er alvor — og vi har jo nylig hørt arbeiderradenes formand si, at nu skal der ske noget — saa betyr det, at de faglige og politiske organisationer som hittil har tat de store tak skal desavoueres. Jeg kan ikke være med paa at hilse de or-

ganer med glæde, som slaar bana under os selv. I disse udtalelser i arbeideraadenes formaal møter vi den syndikalistiske linje.

Vi finder i mindretallets begrundelse dette stadig tilbagevendende ønske om at se masserne i bevægelse. Vi vilde alle være med paa masserne i bevægelse, men for et formaal og program som ikke er for idag, men som fører hen til arbeiderklassens befrielse. Skal vi la beslutningsmyndigheden gaa over til nogen i øeblikket valgte arbeideraad? Hos os er en politisk revolution ikke aktuel. Vi har intet zarismens diktatur at slaa overende. For os gjælder det at modne os selv og gjøre det mulig for arbeiderne at gripe den økonomiske ledelse. Og her er den faglige og politiske bevægelse en nødvendig skole. Vi kan da ikke realisere den økonomiske revolution ved at ta uorganiserte folk ind i arbeideraadene og si, at der har vi repræsentanter for arbeiderklassen, mens vi kaster de gamle prøvede mænd overbord og tilsidesætter de gamle organisationer. Bolschevismens største fare er at den har saa faa av de intelligente med sig, sa nyelig en russer i et foredrag. De gamle og prøvede — de som er skolert i det praktiske socialistiske arbejde fra dag til dag — trænger vi. Glemmer vi det, vil hele vor bevægelse løpe ut i sandet i det øieblik vi skal ta ledelsen og ansvaret i samfundslivet. Den økonomiske nyordning sker ikke ved det nødsarbeide bolschevismen sætter igang, den sker ikke ved at produkter og raastoffe deles ut. Vi maa øke den produktive kraft. Vi skal sætte bedrifter igang og bygge op. Det er den økonomiske ledelse vi skal ha, den bedste bedriftsledelse maa vi skaffe os, for at vi ikke skal bli

rendt ned, naar konkurransen mel-der sig efter krigen.

Det sies, at de nye linjer egentlig er de gamle. Men de ærede herrer er ikke enige om det. Mens Schefflø paaastaar, at det nye staar paa gammel grund, sier Olaassen, at det er nye signaler, og at kampen nu staar mellem bolschevismen og det gamle socialdemokrati. Vi som holder paa det gamle socialdemokrati er ikke færdig til at ligge paa maven for det som sker i Rusland. Og naar Schefflø sa, at enhver revolution som lykkes er berettiget, saa gjør vi vel i at avvente resultatet av den ulykkelige kamp som Rusland er kommet op i. Vi tilsigter den økonomiske revolutionering av samfundet, og den fremmer vi i vort arbejde dag for dag. De som taler saa meget om den, vil ikke komme til at gjennemføre den.

Til de som nu ynkes Jeppesen og Knudsen og sier at de er i uoverensstemmelse med sit tidligere arbejde, kan jeg si med Ibsen til sin ven revolutionstaleren: De sier jeg er blit konservativ — jeg er hvad jeg var mit hele liv.

Emil Stang:

Jeg hadde aldrig trodd jeg skulde oppleve den dag, da Det norske arbeiderparti for fuldt alvor diskuterte, om det skulde gi avkald paa den sociale revolution og kjæmpe sin kamp ved parlamentariske midler alene, kun støttet av faglig aksjon for at opnaa den almindelige og like stemmeret. Fra jeg i sin tid gik ind i arbeiderpartiet har jeg gaat ut fra, at Det norske arbeiderparti har været et revolutionært parti, ikke bare politisk men ogsaa sosialt.

Karl Marx selv har erklært den revolutionære klassekamp, den soci-

ale revolution og har reist slagordet: proletariats diktatur, som nu holder paa at bli forkjæret.

Saa sent som i mai 1917 skrev centralstyret og landsorganisationen i sit dyrtidsoprop:

„Viser det sig fremdeles, at regjeringen ikke er villig til at fremlægge noget tilfredsstillende forslag og at det blir nødvendig at gripe til sterkere midler, skal en arbeiderkongres indkaldes.“

Og videre:

„Denne kongres skal beslutte om den videre aktion mot dyrtiden — eventuelt generalstreik.“

Hvad er dette andet end en revolutionær masseaktion for at opnaa maal, som ikke kan naaes ad parlamentarisk vei. Dette er helt i pakt med vort partis hele stilling og jeg forstaar ikke, hvad der har bragt landsstyrets flertal til nu at ville forandre vor gamle, velkjendte taktik.

Til at forberede „den videre aktion mot dyrtiden“ skulde der efter oppropet vælges arbeidskomiteer og centralstyrer, og sekretariatet lægger meget rigtig til, at der for at opnaa et positivt resultat maa en „folkereisning“ til. „Derfor,“ heter det, „avhænger alt av de stedlige arbeidskomiteers initiativ og virkekraft.“

Det er saa sandt som det er sagt. Vi har ogsaa faat stedlige komiteer som sikkerlig hverken mangler „initiativ eller arbeidskraft“. Vi har faat arbeideraadene, som tilmed har dannet en centralorganisation. Hvad mere kan centralstyret og sekretariatet forlange for at kunne forberede sin „generalstreik“ for at kunne utøve de sterkere midler? Hvorfor viker man nu tilbake?

Den 29. mai 1917 skildret „Social-Demokraten“ redaktionelt den mægtige virkning metalarbeidernes tog gjorde og hvor det varslet om fremtiden, netop fordi det ikke var arrangert av „de opviglende ledere“ som borgerpressen ynder at kalde dem, men av arbeiderne selv uten ordre fra oven. Redaktionen kaldte i denne artikkel demonstrasjonsdagen 6. juni for et «varselsskud med løst krudt» og oppfordret alle ansvarlige mænd og kvinder til at „sætte magt bak kravene og bruke de midler, som er nødvendige, naar det viser sig at alle andre veie er stengt eller stenges av storting og regjering.“

Det var redaktionens mening dengang. Hvad er det da som nu har ændret redaktionens holdning og frembragt den vinglepolitikk, som nu ivaar har endt i fornegtelsen av masseaktionen mot dyrtidspolitikken og fornegtelse av arbeideraadene, de lokale komiteer med „initiativ og handlekraft.“

Er det virkelig saa, at centralstyret og redaktionen viker tilbake nu da det viser sig, at de høster storm, hvor de saadde vind, at bevægelsen er bliit saa sterk, at den er vokset dem selv over hodet, at det hele bare var demonstration uten alvor, agitation med de kjendte socialistiske fraser, som de tar i sig igjen, naar de merker at de „ansvarlige mænd og kvinder“ staar rede til at sætte magt bak kravene.“ Eller er det bare dette, at de nu ser, at bevægelsen glir dem ut av hænderne og søker nye organisationsformer, skapt av oieblikkets behov. Organisationsformer, som lægger magten over fra lederne til massen, fra dem som er vant til at diktere streiker til dem som skal utføre dem og lide under dem — og som

derfor ogsaa bør bestemme om dem? Er det denne nye form for virkelig demokrati de frygter disse herrer, som nu fører demokratiet i sit skjoldmerke?

Men vi kan la fare de psykologiske spørsmåal, som uvilkaarlig stiller sig for os og ta fat paa selve sakens realitet: vort partis taktik under den foreliggende situation.

Den foreliggende situation er denne, at vi nu staar oppe i en tid, som mere end nogensinde skriker efter den socialistiske samfundsordning, men at vi blir regjert av et parti, som med en tredjedel av vælgerne har to tredjedels flertal i stortinget — et flertal som igjen beherskes av kapitalistiske særinteresser. At vi har en valgordning, som gjør det umulig for os at opnaa flertal i stortinget, selv om vi har flertal i folket, fordi stemmeretten er saa ulike fordelt mellem de forskjellige byer og landdistrikter. At borgerpartierne i kraft av sine penger, sine aviser og av megen indgrodd fordom er istand til at fastholde store vælgermasser, som naturlig tilhører os. Den foreliggende situation er altså denne, at vi ad parlamentarisk vei ikke kan naa frem til at gjennomføre selv vore spakfærdige dyrtidskrav, langt mindre den socialistiske samfundsstat.

Skal vi saa følge centralstyrets opprop av 1917 og anvende de sterkere midler vi maatte eie, eller skal vi følge landsstyrets forslag av 1918 at forkaste de samme sterkere midler. At dette sidste nu er landsstyrets flertals mening fremgaar tydelig av dets forslag. Den megen snak frem og tilbake kan ikke forandre dette enkle faktum.

At en revolutionær masseaktion strider mot de socialistiske princip-

per tror jeg ikke mange vil finde; men dette principielle syn er det efter forslaget og dets skriftlige og muntlige præmisser, som flertallet bygger paa.

Buen er den eneste som klart har sagt, at han ikke har imot den revolutionære aktion i sig selv, naar den bare lykkes.

Spørsmålet om en revolutionær aktion nu vil lykkes eller ikke, foreligger ikke til behandling. Mindretallet foreslaar ikke, at landsmøtet skal dekretere en masseaktion eller umiddelbart akseptere en masseaktion, begyndt av soldaterraadene, men bare at de skal erkjende sin ret til at aapne masseaktion eller støtte en saadan. Forsaavidt staar vi her overfor en rent akademisk avgjørelse.

Jeg vil allikevel antyde, hvad jeg mener med en masseaktion, og dens maal. Jeg mener at arbeiderne bør anvende streik og sabotage mot regjeringen, eller at de bør følge arbeiderraadenes forslag at bryte rationeringen. Jeg mener ogsaa, at arbeiderne bør ta anvisningen i sin haand og paa den maaten frata bedrifterne deres øiesten: retten til at lede og fordele arbeidet. Jeg mener at de bør bruke ethvert tjenlig middel til at tvinge det bestaaende samfund over i det socialistiske.

Naar denne aktion bør begynde og hvordan den bør gripes an, er det ikke vor sak at bedømme. Det er ogsaa spørsmåal, som jeg heller vil diskutere med arbeiderraadene, som i dette er langt kyndigere end baade jeg og mange av forsamlingens medlemmer.

Aktionens maal maa være at opnaa vore krav gjennomført saa langt som mulig — hvor langt kan vi ikke idag forutsi. Kan

den lede til en politisk revolution, som bringer regjeringsmagten i vore hænder, vil det være mig en glæde. Kan den lede til en social revolution, som bringer samfundets rigdomskilder i vore hænder, vil vi være inde i det socialistiske samfund. Selv om vi arbeider med dagens behov, kan vi ikke tape denne mulighet av sigte.

Jeg kommer nu ind paa flertallets principielle standpunkt, som er nyt av aaret, som er et paa-skestandpunkt — vilde Jeppesen si hvis han stod paa mindretallets side. Dette at de revolutionære midler kun maa brukes for at opnaa et virkelig flertalsstyre, ikke for at fremtvinge sin vilje mot et folkeflertal.

Jeg er opmerksom paa, at flertallet ikke mener at maatte ha flertal i stortinget, men et flertal i folket. Et stortingsflertal mot et folkeflertal er udemokratisk, sier man. Jeg skulde nu ha lyst til at spørre hr. Vidnes og de andre, hvad de vilde gjøre, hvis de stod i samme lykkelige stilling som venstre, med grundlovsflertal i stortinget og mindretal i folket. Vilde de da straks forandre valgordningen og utskrive nye valg for at flertallet kunde komme til sin ret, eller vilde de som venstre anvende mindretallets diktatur og gjennomføre socialismen? Jeg tror det sidste. Jeg haaber det ialfald.

Men vi vet at noget slikt kan ikke hende. Vi vet at valgordningen legger uoverstigelige hindringer for at faa flertallet, selv om vi er i flertal. Vi vet ogsaa at de borgerlige aldrig frivillig gir os en rettfærdig valgordning. Saa længe de kan vil de herske ved mindretallets diktatur, støttet av pengernes uparlamentariske kampmid-

ler. Vi maa altsaa ind i masseaktionen for at fremme den politiske revolution — en gang maa vi det. Men da vil det være daarskap ikke at gjennomføre den sociale revolution med det samme, naar vi engang hadde folket paa benene. Vi kunde da ikke nøie os med en valgordning, og saa gaa parlamentarismens møisommelige vei, som allikevel ikke fører frem til avskaffelse av den private eiendomsret og indførelse av socialismen uten den samlede arbeidermasses mægtige bistand — uten vedkommende masseaktion.

Efter min mening kan vi ikke naa frem uten revolutionær masseaktion enten vi har flertal eller ikke. Og flertallet kan vi ikke naa, før masseaktionen har gjort sin gjerning.

Vi kan derfor ikke regne med vælgerflertallet, for dets stemninger er altid svingende, men vi maa regne med at vi har de mennesker med os, hvis eksistens er avhengig av vor seier. Vi behøver ikke at regne med et flertal av optællede meningsfæller; men jeg er klar over at ingen revolutionær aktion vil lykkes fuldkommen uten at vi har den store mængde av folket med os, naar en sterk og maalbevisst arbeidermasse har gjennomført sine planer. Om dette idag er tilfældet, behøver ikke dette landsmøte at avgjøre. Det vil vise sig, naar aktionen begynnder, hvor langt den vil naa, om den vil lede blot til en ændret holdning hos statsmagterne eller til en politisk eller endog social revolution. Men forsøket bør den.

Hvad partiet nu har at gjøre er bare at fastholde sit program som revolutionært klassekampparti og være med paa arbeidernes kamp mot det borgerlige samfund.

Skal vi være med eller mot vore egne folk, det er det alene, som spørsmålet idag gjælder.

Flertallets folk har med megen avsky tat avstand fra Karl Marx's proletarietets diktatur og borgerkrig og blodsutgydelse. Jeg er imot begge dele og jeg mener, at ingen av delene behøver at bli nødvendig, hvis mindretallets linje følges. Begge dele er nemlig bare en følge av at kapitalistklassen sætter magt mot magt — det vil si at den sætter militæret mot arbeiderne.

Men det er det som er soldaterraadenes store tanke, at de vil neutralisere krigsmagten, gjøre den avmægtig i det avgjørende øieblik, hindre at den kan brukes i klassekampen. Derfor gaar soldaterraadenes virksomhet i virkeligheten ut paa at hindre den blodige revolution og skaffe ro til at ordne samfundet indtil man ved nye valg efter ny valgordning kan komme tilbake til ordnede forhold. Det er mulig, at vi ikke kan naa frem uten i overgangstiden at bruke mindretallets diktatur og andre magtmidler, som overklassen nu er alene om. Vi bør isaafald ikke vike tilbake for dem. Men vi bør av al magt søke at bevare den indre ro. Skulde dette ikke la sig gjøre helt ut — skulde der allikevel bli borgerkrig — saa er det ihvertfald ikke vor skyld.

Jeg har opholdt mig saa længe ved dette, fordi der her i salen har hersket megen uklarhet om masseaktionens maal og midler.

Hvad mindretallet nu indbyr os til er ikke at diskutere saadan aktion, end mindre at gaa til revolution imorgen, men at erkjende os som et revolutionært parti, og de nystiftede situasjonsorganer, arbeider-

derraadene og soldaterraadene, som nyttige midler i klassekampen.

Vraa:

Der tales om ungdom og alderdom her i salen. Jeg hører til de gamle, og jeg har kjæmpet mangen glad kamp sammen med lederne. Jeg har elsket dem med en stor kjærlighet. Da jeg kom hit idag var det med stor sorg. Der er opstaat et skille. Jeg synes det forøvrig er noget kunstig laget. Det er ikke realiteterne som skiller her. Den nye retning er vokset til en magt. Arbeiderraad er dannet med vældig tilslutning. Og de kræver handling. Det burde man jo være glad for. Men naar de marsjerer frem, staar lederne paa sin taburet og sier: Men herregud, kommer dere da! Det man skulde hilse velkommen som et utslag av arbeiderklassens vilje og handlingslyst, skyver man fra sig.

Vor stortingsfraktion har glemt mange ting. De glemte at ta op sin egen indstilling i brændselsspørsmålet. De glemte ogsaa at ta op forslaget om statens eneimport av kul. De lot Gunnar Knudsen skalte og valte som han vilde med veden, og maksimalpriserne brytes dag efter dag, uten at stortingsgruppen lar høre fra sig.

Det berømmelige dyrtidsmanifest ifjor samlet arbeiderklassen. Arbeiderne var færdig. Men ledelsen var ikke færdig. Og senere har vi set høiskandalene og potetskandalene uten at høre en røst hæve sig i stortinget. Dyrtiden blir værre og værre; men midt under dyrtiden ser vi dog, at fabrikkerne kan tjene optil 200 p.c. Hvad gjør man egentlig? Jo, man tar avstand fra arbeiderraadene. Naar nogen meldte sig for

at gjøre ærlig arbeide, tok man avstand i presseartikler, som vil gaa som valgartikler i «Aftenposten» og «Tidens Tegn».

Jeg har ikke billiget syndikalisme og sabotage. Ikke fordi jeg er ræd kapitalisterne, men fordi jeg mener at sabotage er farlig for os selv. Vi tar skade paa vor sjæl av det. Men naar nu kapitalisterne benytter alle mulige knep, maa vi møte dem. Arbeiderrådene skal kontrollere. De skal sette vakt i butikkerne. Og er der saa en snytenstrup som fordobler priserne, saa la han da faa føle masernes uvilje.

Militærstreik er ikke demokratisk, sier man nu. Fra jeg begynte i socialdemokratiet har jeg hatet militærvæsenet av hele min sjæl. Og saa skulde man ikke gjøre noget for at bli det kvit! Men aktionen maa forberedes godt. Det maa ikke bli en saadan vanvittig ordning som med streiken mot voldgiftsloven. Enten faar man slaas ordentlig eller holde sig hjemme. At streike for høiere løn, det er i sin orden; men naar det gjælder den hellige militarisme, da vil man ikke. Da er man ræd samvittighetspresset. Men utøves der ikke samvittighets-tyranni ved alle streiker!

Borgerne har beslaglagt vaaben for sig — hvorfor har ikke stortingsgruppen interpellert om det! Disse vaabenopkjøp er en forhaanelse mot folket. Jeg er nødt til at stemme for mindretallets forslag. Om det seirer, ja saa har det livets ret, og vi faar arbeide videre sammen.

Magnus Nilssen:

Det er nødvendig at føre denne procedyre om det reelle indhold av flertallets og mindretallets ind-

stilling. Dette er ikke en situation av idag eller igaar. Mindretallets indstilling representerer opfatninger og midler som i mange aar har søkt at gjøre sig gjældende mot det som hittil har vært vort program og vore fremgangslinjer. Det er anarkosocialismen, syndikalismen og den rene anti-parlamentarisme som forener sig i den nye retning. Nu er det faktisk forhold det, at denne retning, som hittil har gjort sig sterkest gjældende inden fagorganisationen, ikke har faat tilslutning paa fagorganisationens kongres. Og det maa vi være klar over, at generalstreik, sabotage og obstruktion er ting som berører fagorganisationen først og fremst. Det er ikke Det norske arbeiderparti som kan sette den slags ting iverk, understøtte dem eller beslutte, at de fagorganiserte arbeidere skal gaa ut i kamp. Landsorganisationens kongres har saa sent som ifjor høst vedtat beslutning om, at den ikke kan anerkjende disse veie — har vi da anledning til paa dette landsmøte at opfordre til handlinger, som fagorganisationen har advaret mot og som i første række angaar fagorganisationen? Hittil har den politiske og faglige bevægelse været en enhet; men vi bør være opmerksom paa, at denne enhet bryter vi, hvis flertalsindstillingen blir nedvotert idag.

Nu hører vi denne procedure om, at flertallet under enhver omstændighet vil fraskrive arbeiderne retten til at gaa til streik og andre utenomparlamentariske aktioner. Hvem har sagt det? Vi har da set, at vi hittil har hat mange store streiker, som blev sat i verk, naar situationen krævet det. De har været av betydning for de specielle formaal de tok sig-

te paa. Og er det ikke under den gamle retning at disse aktioner er sat iverk? Det kan da ikke være nogen som tror at det norske socialdemokrati fornægter det revolutionære princip. Selvsagt vil vi revolutionere de bestaaende forhold.

Arbejderne staar nu beredt til masseaktion og revolution, sies der. Man bør ikke tale saa let om det. Arbeidernaadene er mindretallets beviser paa, at tiden til masseaktion er inde. Men disse arbeiderraad er dannet paa forskjellige præmisses. Nu har raadets formand talt — de som før bekvæmpet centralisationen har nu valet en centralkomite med lønnet formand — og formanden sier, at forskjellen mellem det gamle og nye er, at nu vil der ske noget. Den som lever faar se. Men naar nu arbeiderraadene bestemmer aktion for at der skal ske noget, bør de ogsaa overveie, om det som sker vil være til gagn for arbeiderklassen. Tror man, at de organiserte arbeidere vil rive sig løs fra de gamle organisationer for at begi sig ut paa eventyr?

Det er ganske karakteristisk at Vraa er kommet ind paa denne linje. Men han bad raadene tælle paa knappene, og det tænker jeg nok de maa gjøre. Naar de saa har siddet paa kontoret og tallet paa knapperne eller gaat til aktion, saa blir der ikke en skive mere brød for det. Det er mat-spørsmålet som er aktuelt, og det er jo ogsaa det som har skapt arbeiderraadene. Men mere mat inden landet faar vi ikke før til høsten. Vi kan sette ind hvilken administration vi vil — vi kan ikke sette poteter og saa korn paa vinterføre, og heller ikke høste. Før mor jord og tiden tillater det, faar vi heller ikke større forraad.

Man bør gjøre sig op en mening om hvad en masseaktion, som løper ut i en revolution, vil føre til. Da kommer de sletteste elementer frem. De vil ogsaa være med. Og de er ikke vant til at underordne sig ledelse og plan. Utskei- elser, elendighet og ulykker vil bli følgen rundt omkring i landet. Der blev igaar sagt noget om idalerne. Det som har saaret mig sterkest er, at de som nu arbeider frem den nye retning, i saa sørgelig grad synes at ha glemt det ideelle, det gode ved socialismen. De tørre og kolde materialistiske betragtninger har skapt en aand og tone, som staar fjernt fra den gamle ideelle socialistiske bevægelse. Trænger ikke ungdommen disse idealer længer? Det maa være en opgave at reise dem paa fote igjen.

Friis:

I sin stilling til de internationale forbindelser og utenrikspolitiske forhold har ledelsen været vaklende og usikker. „Social-Demokraten“s holdning har vaklet paa samme vis. Vidnes skrev i december om bolschevikernes revolution at den var et fremstøt for frenden. I januar skrev han, at bolschevikstyret var en tro gjengivelse av zarismen, for saa i februar at fremhæve, at det var et uundgaelig led i den revolutionære utvikling i Rusland. Dette har da ogsaa maattet skape usikkerhet i partiet. Stillingen til Zimmerwald karakteriseres ved den samme holdningsløshet. Ledelsen vet fra først av ikke hvilken stilling den skal ta til Zimmerwald, men vakler frem og tilbake, for saa tilslut at skyte sig ind under, at de ikke kan slutte sig til det manifest som blev vedtat paa kon-

gressen i Stockholm, hvor partiet var indbudt uten at det dog mottok indbydelsen.

Hvad vilde saa disse bevægelser som uttrykkes ved fremmedordene bolschevisme og Zimmerwald — disse ord, som vækker saadan strid i vort parti. Vidnes sier, at det er masseaktionen og de utenomparlamentariske midler vi møter i disse bevægelser, og at dette skal være avgjørende for, at vi ikke kan slutte os til dem. Men da vi var vidne til den tyske og østerrikske masseaktion — disse store streiker, som Zimmerwald stod bak — syntes vi da ikke at de kom med jublende forhaabninger. Skrev ikke ogsaa „Soc.-Dem.“ det og indrømmet vi ikke alle, at der var større fredshaab i dette end f. eks. i den hollandsk-skandinaviske komites arbeide?

De repræsentanter som kom sammen i Zimmerwald i 1915 for at bygge op en international forbindelse mellem landenes arbeidere, hadde ikke tanke paa at sprænge den gamle international. De handlet i troskap mot dennes program, i troskap mot Stuttgart-resolusjonen, som netop oppfordrer til revolutionær masseaktion mot krigen. Det er denne linje Zimmerwald har villet følge. Den vil levendegjøre den gamle internationals program.

De utenomparlamentariske midler er forutsætningen for at vi gjennem parlamentarismen kan opnaa noget. Magnus Nilssen har ret i, at dette har vi altid i det store og hele været enige om; men nu er der kommet noget nyt til, som man er ræd for — „nymilitarismen“ som „Soc.-Dem.“ har kaldt det. Man er ængstelig for at der skal anvendes vaaben i klassekampen. Det kan være at der inden

ungdommens rækker er foregaat en strømkantring i opfatningen av disse ting. Og var det i og for sig noget rart i, om den ungdom, som er tilflytt vor bevægelse i disse fire krigsaar, tar noget haandfastere paa idealerne end vi gjorde, da vi var unge? Men ikke tror jeg at de derfor er blit besat av nogen blodtørstig trang til at dræpe.

I soldaterraadene ser jeg noget av en kombination av vort gamle folkevæbningsprogram og avvæbningen. De kan bli et viktig organ for hærens demokratiske selvstyre, en garanti for, at hæren ikke skal brukes i indre stridigheter. Vi har ført vor antimilitaristiske agitation i mange aar og særlig blandt ungdommen, og vi har ogsaa villet faa tak i soldaterne i uniform. Nu er det blit en stor bevægelse av det. Og saa skulde vi kanskje si, at nu svigter vi dere. Jeg er fuldt paa det rene med, at vi som ikke længer staar i de militære rækker paa os et ansvar ved at gi vor tilslutning til soldaterraadene; men jeg har ræsonnert alvorlig over disse ting og fundet ut, at det vilde være endnu uheldigere av os at slippe soldaterraadene ut av hænderne paa os. Det norske arbeiderparti har en moralsk autoritet over dette lands ungdom, en autoritet, som det pligter at ta vare paa. Naar soldaterraadene faar vort partis støtte, har de ogsaa faat et større ansvar over sig og vil forstaa at handle derefter. Det blir da ikke en løsagtig bevægelse, men en bevægelse med maal og mening.

Hvordan krigens utfald end blir — efter den kommer en revolutionær periode, hvor socialismen maa kjæmpes frem gjennem borgerkrig. Ikke nationalistiske kam-

ne, men klassekampe. Klassemotsætningen er blitt større end før, og det er vel ingen av os som tror, at overklassen gir slip paa sit bytte uten motstand. Men for den kamp som kommer og som maa komme er det nødvendig at ha organer, som kan føre kampen i de organiserte former vi alle ønsker at den skal føres i.

Gausdal:

Ved at høre paa denne debat faar man indtryk av, at den nye retning ser den fiende, som skal bekjempes, inden vort eget parti. Istedetfor at vende vaabnerne mot kapitalismen, rettes de mot vore egne mænd. Har vi raad til at sløse kræfterne bort paa det? Der er holdt mange agitatoriske taler her; men jeg trodde dog at det var en saklig drøftelse vi trængte, og ikke agitation. Der tales om handling og direkte aktion. Ordene er ikke farlige. Men hvordan skal disse handlinger utføres? Socialismen kan ikke gjennomføres uten borgerkrig, sier Olaussen. Men en borgerkrig nu, vilde den bedre de økonomiske forhold? Om vi dræpte halvparten av befolkningen blev der vel kanskje mere mat for dem som blev tilbake, men det er da vel ikke det vi stræber henimot? Man maa regne med den norske folkekarakter. Skal vi ha tanke paa at faa folkets store flertal med os, blir det ikke i borgerkrigens tegn.

Einar Li:

Tranmæl hævdet, at hvis man ikke hadde hat revolutionen i Frankrike, vilde feudalismen ikke været avskaffet. I Norge har vi ikke hat revolution, men vi har dog ikke feudalisme. En revolution har for vort vedkommende ikke været nødvendig for at avskaf-

fe feudalismen. Det var underlig at høre Olaussens omtale av Kautsky. Han hadde intet tilovers for ham lenger. Kautsky som tidligere er hævet til skyerne i motsætning til Bernstein, som Olaussen tidligere har spyttet paa. Schefflo viker ikke tilbake for at ta stemmeretten fra vore motstandere, og under Olaussens diktatur skulde de andre lide og sulte, og Peter Paul skulde true. Jeg har aldrig vist, at Peter Paul var en grundpille i den socialistiske stat eller at det var en oppgave for os at indskrænke stemmeretten.

Det er tydelig, at der findes en syndikalistisk retning inden vort parti, og vi bør derfor ta disse tre spørsmåal op til overveielse: det organisationsmessige, det taktiske og det principielle. Hvad den organisationsmessige side ved saken angaar, har vi altsaa faat arbeiderraadene. Men ingen kan paastaa, at de organisationer, vi tidligere hadde ikke kunde fylde disse oppgaver. Der er jo dannet stedlige samorganisationer, og der var ingen organisationsmessig grund til at danne arbeiderraad ved siden av samorganisationerne. Og hvorfor danne soldaterforeninger, naar ungdomslagene kan utføre akkurat den samme mission? De nye organisationsformer skaper ingen samfundsrevolution, og det gaar da ikke an at vi her med glæde skal hilse de organisationer velkommen, som gir sytten i Det norske arbeiderparti og fagorganisationen. Og for at faa husmødre med er det ikke nødvendig at oprette arbeiderraad. Husmødrene kan bli med i de socialdemokratiske foreninger. Nu vil Tranmæl sette kvindene organisationsmessig i en særstilling. Min kone kan bli med i et arbeiderraad men ikke jeg. Og dog er

jeg en likesaa god socialdemokrat som min kone.

Saa er det taktikken. Hvis man ikke faar 8-timersdagen skal man ta den. Hvorfor skal man nu altid aape efter utlandet. For 15 aar siden besluttet de franske syndikalister at gjøre noget lignende. Men det endte med en fiasko. De eneste som vandt noget paa det var typograferne, men de gik forhandlingens vei. Og saa skal vi absolut gjøre den samme dumhet op igjen. Man faar ikke stille for store krav til solidariteten. Nu er revolutionen blit en nødvendighet for socialismens gjennomforelse, sies der. Tidligere var det den socialistiske fremtidsstat man diskuterte om. Da var det den som skulde utpekes i fuldt færdig stand. Vi kom til det resultat, at ingen kunde forutse, hvordan fremtidsstaten kom til at se ut. Den lot sig ikke bygge op teoretisk i fuldt færdig stand. Og likesaalitt kan vi si naar og hvordan vi naar over i det socialistiske samfund. Det sies at det store slag engang vil staa. Jeg er ikke sikker paa det. Utviklingen kan gaa for sig paa den maate, at det blir vanskelig at slaa en strek og si: der er det kapitalistiske samfund, som vi forlater, og der er det socialistiske, som vi gaar ind i. Vandervelde sier, at i det kapitalistiske samfund er privatkapitalismen den dominerende og samfundskapitalismen den underlegne. Men under en socialistisk ordning vil samfundskapitalismen bli den dominerende og privatkapitalismen den underlegne. Vi har idag et privatkapitalistisk samfund og samfundskapitalen er ikke sterk; men den styrkes fra dag til dag — den legger mer og mer av privatkapitalismen under sig indtil den blir den dominerende. I flugt

hermed gaar ogsaa kommunernes arbeide. Med de smaa tiltak i den rigtige retning glir vi litt efter litt ind i socialismen.

For bedømmelsen av den principielle side ved spørsmålet om de to retninger er det nødvendig at ta for sig arbeideraadene program Raadene vil overta den sociale og administrative forvaltning og overta kontrollen av industrien m. v. Jeg vover at paastaa, at dette er den rendyrkede syndikalisme. Socialisme er det ikke at utelukke andre, som ikke er kropsarbeidere. En kropsarbeider er ikke mer berettiget som socialist end mig.

Jeg er selv militærnegter — kanskje den eneste i denne sal — men jeg har aldrig anbefalt militærstreik. Jeg er fornøiet naar man respekterer den enkeltes overbevisning. Det er ikke ved militærstreik at militarismen skal avskaffes, men ved det antimilitaristiske arbeide paa den parlamentariske linje. De som ikke staar i rullerne, de som er kassert, bør være litt forsigtige med at oppfordre til militærstreik. Den dag vi har flertallet blandt soldaterne har vi ogsaa magt til at gjennomføre avrustning ad parlamentarisk vei.

Arvid G. Hansen:

I det store dyrtidsmanifest av ifjor het det, at arbeiderne burde være forberedt paa alt — den aapne samfundskrig kunde komme — men naar Olaussen talte ut fra det samme grundsyn blev han tildelt en korreks av dirigenten. Det ser aftsaa ut til, at det ikke er hvad der sies, det kommer an paa; men hvem som sier det.

Flertallet har git ganske betragtelige koncessioner til mindretallets standpunkt. Det vil ikke fraskrive sig retten til revolution

under tvangssituationer, men dermed har ogsaa flertallet slaat bene under sin egen konklusion. Det er ikke tale om at gjøre revolution imorgen. Det bestemmer vi ikke her. Buen har uttalt, at naar sulten driver er revolution en selvfølgelig ting. Ja, det er saa. Men om nu sulten kommer til at drive arbeiderklassen paa denne maate er det da rigtig av os at late den i stikken? Det vilde jo være forræderisk. Man maa være beredt til at ta revolutionen, hvis den kommer og paa det tidspunkt den kommer. I realiteten tar flertallet principiell avstand fra de utenomparlamentariske midler. „Soc.-Dem.“ har tat avstand fra generalstreik, Zimmerwald, masseaktion og revolution — den har tat avstand fra alt mellem himmel og jord. Spørene skrømmer. Det er Branting op og ned. Og det er dette som gjør at flertalsindstillingen maa slaas ned med stort flertal.

Naar der tages avstand fra Zimmerwald, saa tar man ogsaa avstand fra de tidligere internationale kongresser. Nu da man staar overfor et gjennembrud fornægter man internationalen, hvis program Zimmerwald har tat op og ført ut i livet.

Det forholder sig ikke saa, at arbeiderraadene her i landet er dannet bare av den grund at Russland har slike arbeiderraad. Og saa i 1905 var der arbeiderraad i Russland; men vi fik dem ikke her, fordi der da ikke var behov for dem i Norge.

Det henvises til at streiken i Tyskland blev slaat ned. Hvorfor blev den det? Jo, fordi Scheidemann-gruppen er i flertal og har lagt bølgedæmper paa masserne for at hindre en effektiv utfoldelse av

kræfterne. Det er denslags bølgedæmpere vi maa holde os fra livet.

Røe, (Kristiansund):

Flertallet har blæst disse spørsmaal op til noget forfærdelig stort. Er den væbnede magt et middel for den nye retning? Jeg tror det ikke. Jeg for mit vedkommende er en motstander av vold. Militarismen maa løses i folkets sind, og her har soldaterraadene en stor opgave. „Klassekampen“ er ikke den nye retningsorgan; det er „Ny Tid“; men jeg har kjøpt „Klassekampen“ gjennom mange aar og sætter pris paa den vækker den har været for ungdommen. Flertallet av arbeiderne i den landsdel jeg tilhører, er paa den nye retnings side, og jeg stemmer derfor trostigt for mindretallets indstilling.

Jeppesen:

Man har ret i, at dette skille ikke er av idag. Der har længe eksistert en retning inden vor bevægelse, som rigtignok formelt kan ha underordnet sig vore beslutninger, men som aldrig har staat helt og fuldt paa Det norske arbeiderpartis grund. Vi møtte den først i ungdomsforbundet og den fortsatte i Trondhjem med en liten smule dynamit i borehullerne. Og nu skal altsaa den nye retnings principper utnyttas i større maalestok.

Naar der tales om vor tilslutning til de utenlandske organisasjoner, saa bør ett hensyn være avgjørende: Vi erklærer det samarbeide, som kan forsvares indenfor rammen av vort eget partis program og taktik.

Disse internationale spørsmaal er blandet sammen med dyrtids-spørsmaalene, og vor taktik og program for aar fremover er blandet

sammen med situasjonskravene. Herved er motsætningerne tilspidset unødige.

Hvad det nu gjælder er ikke princippet masseaktion eller militæstreik. Spørsmålet er om en masseaktion paa det nuværende tidspunkt er forsvarlig og vil tjene til at bedre stillingen for arbeiderne. Mindretallet mener det er forsvarlig, men flertallet hævder, at disse midler ikke er tjenlige for dyrtidsarbeidet. La os bare utnytte den nuværende gjæring, saa gaar det nok, sier mindretallet med Tranmæl i spidsen. Og han spør om ikke vi gamle er glad over at se denne gjæring. Nei, det er vi ikke. Vi nærer ikke denne glæde, fordi vi vet, at gjæringen ikke er noget resultat av et planmessig socialistisk arbeide. Den bundet ikke i forstaaelse og selverkjendelse. Hadde den det gjort, burde vi opelske den; men en stemningsbølge, som kan anstifte ulykker, er det farlig at understøtte. Det er farlig at kokettere med medrevolutionen.

Et av de mest typiske utslag av denne stemning er dannelsen av arbeiderraadene. De gamle organisationer var ikke gode nok. Der dannes nye organer paa siden av de gamle, som man mener bør spille en underordnet rolle heretter. At hilse disse nye organisationer med glæde er ikke noget andet end at tilraade arbeiderne at forraade sit parti. Man skal understøtte den parlamentariske aktion, heter det. Som om vi nu stod magtesløse i saa henseende. Har vi ikke vor fagbevægelse og vor presse — kan vi vel skape en sterkere form for understøttelse av det parlamentariske arbeide. Denne magtfaktor er skapt gjennom en

menneskealders arbeide, og der gives ingen bedre.

Borgerkrig faar vi, selv om socialisterne faar flertal i stortinget, sa Olaussen. Det tror jeg ikke. Jeg tror aldrig den situasjon vil opstaa, at de andre partier vil motsætte sig et parlamentarisk flertal og søke det styrtet ved en borgerkrig. Faren for at vi skal komme ind i en uheldig situation møter os ikke av indenlandske magtfaktorer.

At vi skal indføre socialismen ved et 14 dages diktatur er barneskak. Vi maa nok regne med den motstand som møter os utenfor landets grænser. Vi er ikke et økonomisk uavhengig land. De $\frac{9}{10}$ av statsgjælden er paa utenlandske hænder. Slaar vi saa en strek over vore renteforpligtelser ved direkte aktion, vilde det møtes ved at stormagterne negter os alle tilførsler og vi blev sultet ihjel. Man snakker om at vike tilbake. Ja, jeg viker — ikke av hensyn til mig selv, men av hensyn til den norske arbeiderklasse. Jeg ser de ulykker som vil følge, hvis man bygger sit arbeide op paa løse stemninger. At opmuntre og tilskynde ungdommen til handlinger, som de selv ikke øiner rækkevidden av og som vil nedkalde ulykker over dem selv, er umoralsk og forbrydersk.

Fru Johnsson (Kristiania):

Naar jeg stemmer for mindretallets forslag er det i tryk forvisning om, at jeg har størsteparten av Kristianas arbeiderkvinder med mig. Arbeiderkvinderne føler bedst tidens vanskelighet og de kræver at noget maa gjøres. Da dyrtidskonferansen ikke blev sammenkaldt ifjor, mistet ledelsen kontakten med arbeiderkvinderne.

De blev misfornøiet og tapte troen paa at ledelsen vilde yde arbeiderhjemmene den støtte de hadde krav paa. Man forsøker nu at skræmme med revolution; men skal forholdene utvikles som nu og situationen stadig bli værre, vil det være arbeiderkvindene som fremmer revolutionen, istedetfor at hemme den.

C. Øien (Kristiania):

De nye har ikke patent paa radikalismen. Det er en tilsnikelse, naar det fremstilles saadan, at de gamle er konservative og de andre radikale. Vi har alltid arbeidet paa den radikale linje, og vi holder os til Det norske arbeiderpartis principielle program. Vor taktik indretter vi overensstemmende med den socialistiske lære og liv. Vi regner med realitetene, og bygger paa dem i vor virksomhet for dagen og for det arbeide, som peker ind i fremtiden. Det er disse realiteter som til enhver tid skal gi arbeiderne klarhet over hvad de har at gjøre. Men fordi vi regner med realitetene bygger vi heller ikke paa det organisationsuvillige dødkjøt; vi legger ingen vekt paa de indifferente; vi bygger paa det gode materiale som foreligger i de prøvede fagforeninger og politiske organisationer.

Naar vi faar flertallet i det norske folk, men man negter os flertallet i nationalforsamlingen, da er tiden inde til at lave revolution. En saadan revolution, drevet frem ved at flertallet i det norske folk hadde forståelse av socialismen og ønsket den, vilde ingen socialdemokrat motsætte sig, om den blev nødvendig. Men den revolution, som er bygget paa be-

grepsforvirring og konjunkturgalskap, blir blændverk.

Jeg vil si et ord til dem, som er kommet ned til os fra overklassen og som nu fører det revolutionære sprog iblandt os — de som har kundskap og lærdom. Vil dere gaa foran og bli nedstukket først? Eller vil dere være generaler og skyve de andre foran dere? Jeg har altid forsvaret, at vi skulde motta overklassens folk iblandt os og bruke dem som tillidsmænd; men dere maa undskylde mig dere som er rundet av andet blod end arbeiderne, at jeg nu har faat mistillid til dere. Min tro paa dere er blit rokket i uhyggelig grad. Jeg tænker og føler som en fattig haandverker, men paa den galskap, dere nu vil anstifte har jeg nu ingen tro. Landets store arbeiderklasse er mot disse vilde planer, og vi har ingen tillid til Simensens irregulære organisationer, paa grund av det stof de er bygget op av.

Langhelle (Kristiania):

Ingen kan paastaa, at det manifest som blev utsendt av Kristiania arbeiderraad strider mot socialismen. Arbeiderraadene er bygget op paa klassekampens grund, og klassekampen er socialismens kjerne. Jeppesen, som altid har forkyndt revolutionen i sine digte, tar nu avstand. Han er blit bekymret for den utenlandske kapital. Flertallet vil føre os ind i en parlamentarisk sækkegate; men den fleskekrok biter vi ikke paa idag. Arbeiderraadene har paa forskjellige steder i vort land allerede utrettet meget godt, og hvad vil partiet gjøre om der allerede opstaar militærstreik i sommer. Naar den blir en kjendsgjerning nytter det ikke at ta av-

stand. Naar jeg hører flertallets taler her paa møtet minder de mig om rottefangeren fra Hamelen, som spillet paa fløite.

Tønder:

Regjeringens dyrtidssynder er saa talrike som sand paa havets bred. Men vi faar her ikke høre noget om det og om den opgave som venter os ved valgene, da det gjælder at beseire Gunnar Knudsen. Istedet hører vi disse stadig anklager mot ledelsen. Man hvæsser sine pile og putter dem i gift og kjører op med det groveste skyss mot ledelsen. Det ser ut til at dette opgjøret er det viktigste og ikke kampen utad.

Den parlamentariske linje er den sekundære i mindretallets forslag, mens den revolutionære er den principale. Men man burde dog ha lært litt av Finland. I Tromsø amt er der flertal av socialister. Vi har flertal i amtstinget og sitter saaledes med ansvaret. Det som kan gjøres ved de lokale organer, blir gjort. Det er naturlig at folk der vil avvise den revolutionære tanke og istedet legge hovedvegten paa at erobre stortingsflertallet. Man vil uttale sin glæde over arbeiderraadene, men jeg synes man skulde uttale sin sorg over at man glemmer kampen utad for de indre stridigheter.

Magnus Karlsson (Stavanger):

Det var en frase det som blev uttalt i det store dyrtidsmanifest ifjor, og det hevner sig. Men forbitrelsen over hvad som skædde ifjor bør dog ikke drive os til hvilkenksomhelst yderlighet, naar det bare gaar ledelsen imot.

Det er situationen idag landsmøtet skal behandle, og spørsmålet er om det er forsvarlig at frem-

me dyrtidskravene ved igangssettelse av revolutionær masseaktion. Revolutionssnakket fra mindretallet er fraser. At drive oprørsagitation fører til arbeiderklassens selvmord. Det gaar ikke an at sette disse ideer ut i livet, og ingen kommer nok til at gjøre det heller.

Det sies at arbeiderraadene kommer til at tilføie vor bevegelse større styrke; men arbeiderraadene bestaar jo av vore gamle medlemmer, de vi allerede har at regne med, med tillæg av de uorganiserte. Det er altsaa ved disse uorganiserte at styrken skal komme. De, som ikke har villet ofre medlemskontingent til fagforeningerne, skal ofre livet i kampen for arbeiderklassens frigjørelse! Tro de, de som vil. De organer vi har er sterkere og mer handledygtige end de aye. Men saken er, at de nye dannes for at fremme en rent syndikalistisk opfatning, som er i strid med socialdemokratiets principper. De dannes altsaa ikke for at tilføre det socialdemokratiske arbeide større styrke. Og blir mindretalsforslaget vedtat, vil det forkludre og forsinke vort arbeide i mange aar.

Fru Tynæs:

Naar fru Johnsson uttalte, at hun hadde flertallet av kvinderne med sig, vil jeg minde om, at Kristiania kvindeforeninger ikke har uttalt sig for mindretallets forslag. De har valgt repræsentanter til arbeiderraadene, det er saa; men det var før raadenes program forelaa. Kvinderne vilde se, hvad raadene hadde fore, og naar de nu faar se paa hvilken linje de arbeider, tænker jeg nok de finder, at de ikke hører hjemme i arbeiderraadene. Jeg vet nok, at fru Johnsson har agitert, men at hun kan

ha faat sat sig i forbindelse med alle kvinder i landet og vite at hun har dem alle bak sig, det forstaar jeg dog ikke. Det indtryk jeg har faat av kvinderne er det motsatte av fru Johnsons. Og jeg vil nu si et kvindeligt ord herfra. For kvinderne er det matspørsmålet som er det viktigste nu. Men blir der mere mat ved at gaa til revolutionær masseaktion? Aa nei, det gjør det nok ikke. En revolution bringer ikke mere mat paa bordet idag. Men hvorfor kjemper vi da? spurte Olaussen. Ja, jeg kan stille det samme spørsmål. Hvorfor kjempe denne kamp for revolution, naar det er paa det rene, at den saa langtfra vil bringe mere mat, at den tvertimot vil øke nøden, øke rotet og planløsheten? Der er store private lagre, sier man. Men den foretagne optælling viser, at de store lagre ikke er tilstede. Der kan være nogen som har stukket noget unda; men det forsvaar dog saa litet. Hvis man nu under et arbeiderdiktatur delte ut beholdningerne og fik litt større rationer de første par dage, hvad vilde ske, naar disse rationer var spist op og der ikke var mer? Tror dere saa husmødrene ikke vilde føle sig narret og forstaa, at det hadde været bedre at økonomisere med forraadene? Kvinderne har en stor interesse, og det er at skjermehjemmene sine, men det sker ikke ved en revolution, ti den vil ramme hjemmene like i hjertet. Vi har almindelig stemmeret og behøver ikke at gaa til voldshandlinger for at omforme samfundet.

Ludv. Hansen (Kristiania):

Den nuværende krigssituation og vinden fra øst har bragt mange til at tænke paa revolution og

diktatur. Disse svirrende rygter og formodninger har bragt mange ut av balanse. Det er ikke mulig for nogen at si hvordan forholdene i Rusland vil utvikle sig, og det er meget for tidlig at ta forholdene der til mønster for vor optræden her i landet. Ingen vet hvad den store og brede arbeiderklasse i Rusland føler og tror.

Arbeiderraadenes formand regner at alle Kristianias fagforeninger er med i raadene; men det er ikke en eneste en av disse foreninger som har tatt standpunkt til arbeiderraadenes program. Det gaar derfor heller ikke an at regne fagforeningerne her til inntægt for disse nye linjer.

Det er ikke en strid om ord det her er tale om. Vi kan ikke anerkjende, at det er arbeidergrupperne, syndikater, som skal overta produktion og omsætning. Vi holder paa den socialistiske linje og hævder *samfundets* ledelse og kontroll.

Simonsen gjorde et nummer av at landsorganisasjonen ikke vilde ta ansvaret for at postkjørerne blev borte fra sit arbeide. Men de som gaar til handling, maa da selv ta ansvaret for sin optræden. Det maa andre gjøre, og det fikk ogsaa postkjørerne gjøre.

De sterke ord bør vi være litt forsigtige med. Vi er ikke længer bare et agitationsparti. Vi skal nu være med at styre samfundets anliggender. Men er der brukt sterke ord fra ledelsen, saa har de andre ikke tatt munden mindre full. Disse store ord fra mindretallet vil efterlate en flau smak i munden. Om de seirer her vil de ikke kunne gaa et skridt videre end den gamle ledelse har gjort.

Nu tales der endog om den parlamentariske aktions betydning

fra mindretallets side. Men det fremherskende i oppositionens agitation har dog netop været at tale nedsættende om stortingsarbeidet.

Olaussen vil tvinge ingeniernerne til at arbejde. Men har han glemt at der er noget som heter sabotage? Oppositionen har jo gjort sabbotagen til en av sine vigtigste programposter og forkyndt læren sent og tidlig. Olaussens tvang blir nok møtt med de samme midler.

Aldrig har vi hat større utsigter for en parlamentarisk seier end nu; men seirer mindretallet betyr det store tap for bevægelsen i mange aar fremover.

Skjaanes (Hammerfest):

Spørsmålet om revolution idag foreligger ikke. Men vi ser at revolutionen er en uundgaelig-
het, og derfor maa vi forberede os paa den i tide. Vi vil ikke knæsette et mindretalsdiktatur. Tranmæl uttalte det tydelig nok, da han sa, at ingen kan bygge paa et mindretalsdiktatur. Ved de utenomparlamentariske midler skal der øves paatryk paa myndighetene, uten at vi derved forsømmer arbeidet i stortinget og i kommunerne. Vi ser da ogsaa, at det kommunale arbeide i Trondheim, som ledes av den nye retningsmænd, har en fremgang s. a. neppe noget andet steds i landet. Kapitalisterne vil ikke godvillig gi fra sig sin eiendomsret, og skal det lykkes at føre vore ideer ut i livet, maa vi derfor sette magt bak ord.

Ousland:

Der skulde jo være enstemmighet om de opstillede dyrtidskrav. Vi kræver, at alle hovedartikler skal registreres, saa samfundet

faar det fulde herredømme over dem, og videre at alt salg av fornødenhetsartikler skal ske gjennom provianteringsraadene. Vi stiller altsaa det bestemte krav, at produktion og omsætning skal sættes under *samfundets* kontrol. Disse krav lægger vi frem paa samfundets bord og fordrer stortingets godkjendelse av dem. Men samtidig som mindretallet erklærer sig enig heri, kræver de, at *arbeiderraadene* skal overta kontrollen og den administrative forvaltning. Disse krav lægges frem for samfundet samtidig. I det ene øieblik kræves samfundets overtagelse av kontrollen og ledelsen, i næste øieblik kræver man den samme myndighet lagt over paa arbeiderraadene. Med god grund vil da statsmagterne kunne spørre: Hvad mener disse mennesker — de kan da ikke mene baade — og *i samme øieblik!*

Det maa være samfundet som skal overta kontrollen. Hvordan dette skal ordnes i detalj og hvilken rolle arbeiderorganisationen skal ha i dette arbeide er en ting for sig; men paa denne hovedlinje har vi ment at der bør bygges av et socialdemokratisk parti. Den dualisme som er tilstede i vor bevægelse, bør ikke fortsætte; vi maa søke at vælge *en* linje i den samfundspolitik vi vil følge.

Olaussen fremhævet, at det ikke bare var kropsarbeiderne man skulde ha med i den sociale revolution, men smaabønder, fiskere og store dele av middelstanden. Men har vi alle dem med os, da har vi jo ogsaa folkeflertallet paa vor side og dermed magten. Da vil folkets vilje til socialistisk handling faa uttryk gjennom samfundets organer, og ingen kan negte os magten. Kapitalisterne

vil ikke godvillig opgi sine privilegier, sier man; men under revolution skal magten tages i en svei drei! Hvis vi hadde folkeflertallet bak os gad jeg se den kapitalistklasse som ikke vilde bøie sig for vore beslutninger og som ikke lot sig ekspropriere av samfundet. Det er tale om vaabnenes magt; men hæren bestaar ikke av private garder. Det er almindelig vernepligt. Det er staten som har kommandoen over hæren og kontrollen med hær og flaaete, og den kontrol har vi, naar vi er i flertal. Hvor skulde saa kapitalistklassen faa de store armeer fra til at motsætte sig folkeflertallet? Nei, det er dog at male fanden paa væggen. Det, som mindretallet mener er uopnaelig ad parlamentarisk vei, gaar som fot i hose ved en revolution. Da skal alt føie sig smukt ind i hinanden. Det er en merkelig logik. Det maa da være værre at ta magten *mot* end *med* flertallet. Denne forblindede logik bunder i det syn, enkelte har, at al utvikling maa foregaa katastrofalt, som det heter. Men utviklingen foregaar paa to maater. Vi har den organiske utvikling ogsaa, og her hos os staar vi foran fuldbyrdelsen av denne organiske utvikling frem mot socialismen — skal vi da vælge katastrofen som den eneste vei? Naar vi ser hvordan vort folk skiller sig i grupper, naar vi vet, at de egentlige arbeidere ikke er i flertal og at av 300,000 arbeidere kun de 94,000 er organisert, da bør vi forstaa, at katastrofen kan bli farlig.

Steinnes (Rjukan):

Jeg synes man opkonstruerer et unaturlig skille. Istedetfor at række hverandre broderhaanden

for at styrkes i kampen, skaper vi motsætninger som ikke behøvet at eksistere. Vi staar foran valgene, og borgerpartiernes bør ikke faa den glæde at se vort parti oprevet og splittet. Det maatte gaa an at finde et kompromis som samlet alle. Hvis ikke maa jeg stemme for flertallets forslag.

Sverre Iversen:

Det er landsmøtets oppgave at angi retningen for hvorledes fremmarsjen skal være og gi tydelig besked om, hvad der er aktuelt for dagen. Flertallets indstilling sier hvad vi kan kræve og hvad vi skal sætte bak kravene — den gir en realitet, noget at bygge paa. Mindretallet taler om den revolutionære aktionskraft og beskylder os andre for fraseologi. Men jeg har det bestemte indtrykk, at er det nogen som har dyrket fraseologien, saa er det mindretallets mænd. De forkynder en mer direkte handling og sverger til revolutionen som et masseaktionsmiddel. Bare nu ikke de store og fete ord spiser dem selv op. At en revolution ikke kan skaffe mere mat er alle klar over. Ved stansning av bedrifts- og arbeidslivet vil mulighetene for at skaffe mat forringes. Men saa gjælder det om at skape revolutionen før maten er slut! Hvem skal saa lage den historien? Man sier det er en bevægelse, som stiger op fra folkedypet; men nogen maa vel tænde fakkelen. Er det vore revolutionære akademikere som skal gjøre det, eller er det arbeiderraadene? Og er det videre arbeiderraadene som skal indta de ledende stillinger i staten? Den tilslutning arbeiderraadene har faat ut over landet er imidlertid git paa et ganske andet grundlag.

Vi bør derfor ikke hypnotisere os selv.

Tranmæl søkte ikke at forklare hvilket grundlag han bygget paa for anvendelse av masseaktion. Vi har intet flertal av bygge paa, og vi har fagorganisatio- nen mot os paa denne linje. Vi skal vogte os vel for at ville knæ- sætte mindretalsstyrets ret. Det er tyranni, enten det utøves av arbeiderne eller overklassen.

Selvfølgelig vil ingen fornegte retten til revolution, men da maa grundlaget for den ligge saadan an, at den føres frem ved selve folkeflertallets ret.

Arbeiderraadenes program fortæller, at de skal overta kontrollen med produktion og omsætning. Men det strider mot alt det vi hit- til har forkyndt som socialisme. Skal dette program befulgtes sker der altsaa en omlægning av mag- ten i vor bevægelse fra Det norske arbeiderparti og landsorganisatio- nen og over paa de lokale arbeider- raad, som er bygget paa det føde- rative princip. Det betyr opløs- ning av organisationen som lands- enhet — det er den rene syndikal- isme. Det er her skillet ligger, og naar de principielle uoverensstem- melser er saa store, tror jeg ikke paa muligheten av et kompromis.

Henriksen (Bergen):

Det er ikke her tale om at be- slutte revolution eller massestreik om en uke eller maaned. Min- dretallet har bestemt tilbakevist paastanden derom. Det er en haandsrækning til arbeiderraade- ne man vil. Man vil samarbeide med dem. Derfor maatte det gaa an at dæmpe denne bitterhet og ophidselse, og man burde ved at vise litt velvilje fra begge kanter søke at komme til enighet.

Oksvik (Molde):

Jeg mener det er heldig i disse spørsmaal at la forstanden mer end følelserne raade. Skedde det, vilde vi undgaa at gjøre dumhe- ter. At drive arbeiderne ut i re- volutionær masseaktion nu, vilde være at rende hodet mot væggen.

For at finde forklaringen paa det som nu sker, maa vi søke for- bindelse mellem aarsak og virk- ning. Det hadde utartet til at bli et stort rot i partiet. Ved opposi- tionens sterke kritik og skrik om ledelsens uduelighet, har ledelsen lat sig drive til at gi oppositionen den ene koncession efter den anden. Man har søkt at forlike det uforlikelige, indtil man nu staar her med en syndikalistisk fløi som kanskje er i flertal paa møtet.

Hvis mindretallet nu fik mag- ten og de søkte at gjennomføre den revolution, de taler om, vilde den tid snart komme, da fatene var tomme, og det vilde ende som det altid gjør under saadanne om- stændigheter: man vilde kaste fa- tene i hodet paa hverandre. Vi har ingen sand grund at bygge en revolution paa. Vi har intet fler- tal bak os. Vi maa ræsonnere ut fra forholdene som de er idag og ut fra vort kjendskap til det nor- ske folkesamfund. Vi vil da fin- de, at der er store dele av arbei- derklassen utover landsbygderne som ikke tilhører os og som un- der en revolutionær opstand vil- de bli arbeiderklassens bødler.

Emil Stang mente, at venstre utøvet mindretalsdiktatur idag, fordi de ikke hadde flertal i fol- ket. Men vi ser dog borgerpar- tierne som en enhet, og tilsammen har borgerpartierne flertal i fol- ket. Vi er i mindretal. Men vi kan erobre flertallet. Det ligger indenfor mulighetens grænse.

Scheflo er i det mindste en ærlig mand — og ærlige folk træffer man ikke paa alle gatehjørner i denne tid. Han sa, at han var tilhænger av et midlertidig mindretalsstyre. Midlertidig! Men hvor længe? Han vilde ogsaa frata overklassen stemmeret, og hvis 10 mand greiet at lage revolution, saa var den berettiget. Ja, er det riktig, kan vi likesaa godt gi op vort politiske arbeide først som sidst. Skal 10 mand her og 10 mand der ha ret til at gjøre som de vil for at se om det lykkes, og anerkjender vi den ret — ja da brister selve forutsetningerne for menneskehetens samarbeide. Jeg synes disse revolutionstalere har grund til at ræddes over sin egen lære. Det hænder jo, som bekjendt, at revolutionen æter sine egne barn. Selv om man ved et kup kunde tilrane sig magten, bør vi vite, at et samfund ikke kan *administreres*, og *utbygges* ved nærveretten.

Sverre Krogh (Bergen):

Jeg har altid ment, at arbeiderbevægelsesens oppgave var at forhøve enhver utbytning av arbeiderne. Vi har ikke spurt om flertallet er med os, naar vi har stillet vore lønskrav. Vi har ikke bedt arbeiderne vente med at gaa til kamp for sine krav imdtil over halvparten av landets befolkning var lønsarbeidere og i samme klasse som dem. Vi stiller et retfærdighetskrav, og vi spør ikke om vi har flertal til at gjennomføre det eller ikke. Hvad det er om at gjøre er, om arbeiderne har *magt* til at bryte sine lænker og ophæve utbytningen.

Et mindretal kan være istand til at kuldkaste et magtssystem;

men det er ikke i alle tilfælder sagt, at dette mindretal kan beholde sin magt. Vi har set eksempler paa det. Er det nogen utsigt til at vi her i landet kan forankre denne arbeiderklassens magtstilling som maa komme? Vi maa da se paa klassesdelingen. Og vi vil se, at fiskere og smaabrukere og store dele av middelstanden vil bli frigjort ved en revolution, og derved blir de knyttet til det socialistiske samfund og blir interessert i at bevare dets magt. Og vi vilde dermed ha skapt et flertal.

Mindretallet ser likesaa klart som flertallet, at vi gaar en hungersnød imøte. Skal vi da indta det forsakelsens standpunkt, at det gjælder at sulte os igjennem saa godt vi kan? Og se paa at bønder og storborgere har rundelig? Aa nei, vi taaler nok ikke at vente i saadanne situationer. Fordi vi ikke kan vente og se, er det at der er dannet arbeiderraad — ikke for at skyve partiet og fagorganisationen tilside, men for at samarbeide med dem. Det er en bydende nødvendighet at de opstillede dyrtidskrav imøtekommes. Skal ikke arbeiderne drives ut i revolution *maa* de imøtekommes. Og for netop at motarbeide oppløp og uorden er det at vi maa lede arbeiderklassens kræfter ind i praktiske aktionsorganer. Vi ønsker ikke at overklassen skal anrette blodbad paa arbeiderne, og derfor vil vi trænge ind i militærvæsenet. Soldaterraadenes oppgave er at hindre en blodig nedskytning av arbeiderne.

Hvad vi nu skal gjøre er at fastslaa den gamle kjendsgjering, at arbeiderpartiet er et revolutionært klassekampparti.

Rich. Hansen:

Vi vil ikke revolution nu, sier mindretallet. Kun naar den er uundøaaelig. Ja, da tar vi den alle sammen. Jeg synes vi bør legge merke til den hilsen Vorovsky bragte. Han sa, at revolutionen ikke kan lykkes før den gjennomføres internationalt. Gjælder det for Russland, saa gjælder det vel ogsaa for os. Derfor synes jeg det ikke er værd at snakke mer om revolution. Ikke om potetrevolution heller.

Hvad der nu foreligger er en omgaaende bevægelse fra fagoppositionens side. Helsingkvalisterne og halvsyndikalisterne møtes nu i mindretallets indstilling. Hvad de ikke har opnaadd at faa trumfet iøiennem paa fagkongressen skal lykkes her. Men jeg tror ikke den tapre oprørssoldat Olausen stiller sig først i gelederne, naar det skal dure løs. Han blir aldrig noget andet end en klingende bjelde. At folk som Olausen kan optræde som de gjør er forklarlig; men at gamle folk som Vraa tror at de blir unge ved at slaa om sig med revolutionsfraser, det forstaar jeg ikke. Vraa anbefalte forøvrig, at man tallet paa knapperne, og det tror jeg er et fornuftig raad.

Mindretallet kan ikke ta skytterlagsbevægelsen i 80-aarene til indtægt for sig. Forholdet var den gang, at venstre sat inde med den parlamentariske magt. De hadde to tredjedels flertal, men stod i opposition til kongemagten, som støttet sig paa det absolute veto. Det var dette forhold som gjorde at venstre sløifet bataljons-samlingerne og oprettet skytterlag; men alt dette gjorde de i kraft av sit parlamentariske flertal.

Ruud (Kristiania):

Naar fagforeningerne i Kristiania har valgt repræsentanter til arbeiderraadene, er det under forutsætning av, at de store spørmaals avgjørelse overlates hovedorganisationerne. Det program, som arbeiderraadene nu har utsendt, er ikke behandlet i foreningerne, og det gaar derfor ikke an at si, at fagbevægelsen i Kristiania staar bak arbeiderraadene og har forpligtet sig overfor dem. Hertil kommer jo ogsaa, at militærstreiken blev nedvotert paa siste fagkongress, og derfor kan man end mindre regne med fagbevægelsens ubetingede støtte. Man kan være rolig for at fagbevægelsen vil ha et ord med i laget, naar det gjælder de aktioner, man vil iverksette.

Stang trodde, at arbeiderraadene vilde bli ledet av fornuftige mænd, saa man ikke gik i vandet. Men de mænd, som har opagitert denne stemning for de nye linjer, ser vi ikke i arbeiderraadenes ledelse — hverken Schefflo, Trammæl, Bull eller Stang. De vil ikke selv staa i spidsen for den bevægelse de sætter i kok — de tør ikke gaa ind i arbeiderraadenes ledelse.

Alvestad (Aalesund):

Mindretallet gjør sig i sin begrundelse skyld i de værste overdrivelser. De sier, at der ikke findes den politiske forbrydelse som, naar den først er begaatt, ikke senere vil bli godkjendt. Det er et løst grundlag at bygge paa. En forbrydelse som verdenskrigen f. eks. vil aldrig bli tilgit eller godkjendt av folket.

Olausen trodde, at en revolution vilde bringe mer mat i landet. Det er naiv og barnslig tale.

Kan jordbruket yde mer og kan fiskerierne gi større avkastning? Vil en revolution gjøre jorden mer frugtbar og veiret mer drivende? Vil den kunne beherske naturen?

Samuelsen (Bergen):

Vi, som tilhører den gamle retning, har aldrig sagt, at vi skulde vente med at ophæve utbytningen indtil flertallet av befolkningen var blit et lønsproletariat. Socialdemokratiet samler fler og fler ogsaa utenfor det egentlige lønsproletariats rækker, og den tid er ikke fjern, da flertallet i nationen forstaar, at socialismen er en nødvendighet.

Vraa sa, at det ikke var realiteter som skilte flertallets og mindretallets indstilling. Hvis man tar for sig mindretallets forslag til konklusjon og tar ut det om arbeiderraadene synes forskjellen ikke at være saa stor; men vi maa jo se premisser og konklusjon i sammenheng med den diskussion som er ført her paa møtet. Vi maa videre erindre hele den nye retnings førtid og agitionsmaate. Det har aldrig manglet paa samarbeide fra ledelsens side, og det kan være, at vi for husfredens skyld har gaat længer end i taktisk henseende heldig for partiet i en viss given situation. Det viser sig nu, at mindretallet har syndikalister inden sin midte og at den retning, de repræsenterer, betyr et brud med den hittil befulgte taktik i vort parti.

At vi erklærte generalstreik mot voldgiftsloven var noget ganske andet end ved et mindretalsdiktatur at ta samfundsmagten, som Schefflo sa. Schefflo mente ogsaa, at vi ikke skulde angripe dem som gjør revolution, selv om

det viser sig at revolutionen var en dumhet. Men vi maa dog ha lov til paa forhaand at fraraade den, naar vi er overbevist om, at den vil være til skade for arbeiderne i øieblikket og skade os for kortere eller længere tid fremover.

Hvad arbeiderraadene angaar har Tranmæl i et foredrag i Drammen fornylig uttalt, at arbeiderraadene bør utvikles til at opta baade den faglige og politiske organisation. Den faglige og politiske bevægelse, vi hittil har bygget paa, skal altsaa omkalfatres og tyngdepunktet legges hos arbeiderraadene. En saadan utvikling kan jeg ikke være med paa. Naar jeg stemmer med flertallet, er jeg i den nøieste overensstemmelse med Bergens arbeiderparti.

Nordvik (S. Salten)

replicerte til Tønder og nævnte forskjellige eksempler paa, at masseaksjonen ofte med held hadde været anvendt av fiskerne for at faa visse krav indvilget. Jepsesen, som tidligere hadde skrevet glødende revolutionsdigte, optraadte nu som en karikatur av sig selv.

Thomassen (Stavanger):

Det er sagt ved flere valg, at vi maatte forberede os paa den store kamp som skulde komme. Nu ligger forholdene tilrette for en saadan kamp. Verdenskrigen har skapt de nødvendige forutsættninger. Stillingen kan naarsomhelst bli den, at arbeiderne i de øvrige land reiser sig for at gjenneføre socialismen, og da maa den norske arbeiderklasse ogsaa reise sig. Vi maa ikke glide tilbake til at bli et reformvenlig

venstreparti, som er ræd de store opgaver. Hvis vi ikke under den nuværende situation med dyrtidens tryk kan gjøre noget, saa faar vi aldrig gjort noget, og gad vite om ikke *det* egentlig er ledernes hensigt — at det skal gaa i vasken med hele socialismen. En paladsrevolution kan under disse forhold være velkommen.

Rastad (Kristiania):

Jeg har deltat i arbeiderraadet i Kristiania ut fra den forutsetning at disse raad er situationsorganer, som kan fylde et behov nu, men hvis overtagelse av samfundsforvaltningen *jeg* ikke tror paa. De lokale raad staar helt frit, og Kristiania arbeiderraad, som bestaar omtrent udelukkende av fagorganiserte arbeidere, vil nok sørge for at optræde paa en maate, som fagorganisationen kan være tjent med.

Arbeiderraadene er nu en kjendsgjærning, og det kan derfor ikke nytte at diskutere om de burde været dannet eller ikke. Hvad vi faar avgjøre er, om Det norske arbeiderparti skal stille sig i kampforhold til raadene naar de gaar til aktion. Med soldaterraadene er forholdet det samme. De er en kjendsgjærning allerede — en frugt av vor antimilitære agitation. Hvad vi har at gjøre er derfor, synes jeg, at faa disse nye organisationer til at arbeide sammen med de gamle.

Jeg er en av de faa som er kommet hit paa denne kongres uten at ha bundet mig paa forhaand. Jeg er principielt enig med flertallet, men efter hvad der er hændt — efter den ukloke taktik man har valgt ved at ville avblaa-se alle andre former for klassekampen end det parlamentariske

arbeide — ser jeg mig nødsaget til at stemme for mindretallets forslag.

Andr. Hanssen (Larvik):

Naar arbeiderraadene har hat en saa rivende utvikling, viser det bedst, at de utfylder et behov og er bygget paa et sundt grundlag. Jeg tror at arbeiderne er mægtige nok til at gjøre noget, hvis de vil. Istedetfor at saa tvil og haabløshet burde vi opmuntre og tilskynde den virksomhet som nu finder sted inden arbeiderklassen gjennom de dannede arbeiderraad. Det tales om at denne nye bevægelse savner idealitet; men hvad er idealitet andet end tro, vilje og hengivelse? Og naar vi i disse kampe kanskje sætter vor familielykke paa spil, ja vor eksistens paa spil, saa skulde ikke det være idealisme?

Vatne (Bergen):

Naar Samuelsen sa, at han hadde flertallet av Bergens arbeiderparti med sig for sit standpunkt, er det paakrævet at minde om, at de foretagne valg til landsmøtet gik i motsat retning. Det mindretalsdiktatur, man skræmmer med, er en drøm. Det lar sig ikke gjennomføre; men en anden sak er, at arbeiderklassen her i landet kan komme til at maatte kjæmpe saa haardt for sin eksistens, at den maa sætte alt ind. Da gjælder det at arbeiderne har intet at miste, men en verden at vinde.

J. Hansen (Kristiania):

Vi staar her overfor valget mellem den syndikalistiske og den socialdemokratiske linje. Naar det sies, at fagorganisationen skal bestemme i hvilken retning raadene

skal arbeide, saa er det paa sin plads at spørre: av hvilken grund var da dannelsen av disse raad nødvendige? Hadde f. eks. ikke de lokale samorganisationer kunnet gjøre tjenesten? Jeg mener jo

Fløistad (Nedenes):

Som representant for Sørlandet vil jeg uttale, at folk paa vore kanter ikke kan forsones sig med den nye retning. Mindretallets indstilling er en bombe kastet ind i vort parti paa et tidspunkt, da vi ved samlet og enig optræden kunde ha utrettet overmaade meget for arbeiderklassens sak. Den store misnøie som er tilstede med hensyn til militarismen og vareomsætningen i vort land vilde git os en tilslutning ved valgene som aldrig før. Det vilde ikke varet længe før vort parti hadde kunnet bringe seiren hjem.

Chr. H. Knudsen:

Naar det er blit sagt, at flertallet i landsstyret har vist steilhet, vil jeg oplyse, at der fra min side i landsstyret er stillet forslag om en uttalelse gaaende ut paa godkjendelse av arbeiderraadene under forutsætning av, at de underordnet sig partiet og landsorganisationen; men dette forslag vilde mindretallet i landsstyret ikke være med paa. De skrev sit selvstændige forslag.

Ramberg (Vesteraalen):

Situationen er unødig tilspidset fra begge kanter. Det at gaa utenomparlamentariske veie er ikke noget nyt, og arbeiderne maa være forberedt naa at sætte ind magt, naar de føler sig sterke nok til at gjennomføre socialismen. Jeg maa stemme for mindretallets forslag, men dermed vil jeg

ikke ha git min tilslutning til at der gaaes til direkte aksjon *nu*; det faar overveies grundig, og jeg har den tiltro til dem som forestaar dette, at de ikke styrter os i noget samvittighetsløst soil.

Egede-Nissen:

Det er ikke riktig, at det nye Rusland ikke er bygget op paa selvstyrets grund. Fra øverst til nederst bygges der paa folkestyret. Der er almindelig og like stemmeret til den øverste sovjet.

Vi bør ikke komme med saa falske forespeilinger som at vi skal kunne seire ved høstens valg. Det leder bare til skuffelser. Naar det sies, at arbeiderpartiet skal bli sørellemænd for arbeiderraadene, haaber jeg da, at man sætter mænd ind i det nye styre som føler sit ansvar og kan optræde uavhengig. Jeg har ikke lyst paa nogen revolution, allerminst en blodig revolution; men vi skal indrette os som de kloke jomfruer og være beredt paa alt — saa at alt er klart den dag det kan bli nødvendig for arbeiderklassen gjennom en storstilet aksjon at søke at opnaa hvad de ønsker. De som taler om at de har ansvarsfølelse, bør heller ikke frakjende os denne. Vi føler kanskje ansvaret sterkere end de.

Buen:

Det har været sagt at vi burde se at komme bort fra fraserne. Ja, og vi bør holde op med den frase, at arbeiderne intet har at miste. Alle føler vi at vi har noget at miste, og det gjælder om at vi bevarer de positioner vi har vundet, og søker at vinde nye. Jeg beklager at ikke Hornsrud er tilstede, saa han kunde svare paa de anker Vraa reiste med hensyn til brænd-

selsspørsmålets behandling i stortinget. Naar Vraa sier, at vi glemte at opta vort eget forslag, viser det bare hans vane til at tegne med saa tykke streker at det glir ut i karatur. Der blev stillet forslag fra vor gruppe, og der er stillet talrike forslag i dyrtidssituationen — ingen kan bebreide os noget i den retning —, men om Hornsruds og Vraas syn paa disse ting ikke falder helt sammen — det kan man da ikke gjøre til et princip. Naar interpellationen om maksimalpriserne ikke blev fremsat før, skyldes det, saavidt jeg kan forstaa, at interpellanten ventet paa opplysninger fra Vraa.

Vraa: De nævnte opplysninger sendte jeg — jeg skrev 3 ark til Hornsrud om saken.

Buen: Da innskranke denne sak sig til at gjælde forholdet mellom Hornsrud og Vraa.

Vraa: Det er det bedste forhold mellom os to.

Bratvold (Kristiania):

To ting er i denne debat særlig brukt som utgangspunkt for angrep paa ledelsen: proteststreiken mot voldgiftsloven og dyrtidsaksjonen ifjor. Proteststreiken er betegnet som en fiasko; men det har dog vist sig at streiken gjorde god nytte. Det skyldes ikke minst den, at loven ikke oftere er anvendt mot arbeiderne. Med hensyn til dyrtidssituationen ifjor og iaar tales der stadig om aksjon og aksjon; men hvad er det egentlig man mener? Nogen paalidelig forklaring paa, hvad slags aksjon man mener bør iverksettes, faar man aldrig. Det samme er tilfellet med den opgave som er tiltænkt arbeiderraadene. I raadenes program heter

det, at de skal overta samfundsadministrationen, mens Vraa vil redusere dem til at være politivakt i butikkerne.

Lian:

Det er en uhyrlighet av Vraa at beskyldte gruppen for manglende interesse av dyrtidsspørsmålene. Jeg synes ikke vi har befattet os med stort andet siden jeg kom paa stortinget, end netop disse dyrtidsspørsmåle.

Tal. gav saa paa grundlag av den førte debat en oversigt over de springende punkter i de to indstillinger og repliserte til forskjellige talere.

Tranmæl,

som var sidste taler, gjorde ogsaa væsentlig repliserende bemerkninger. Til uttalelserne om faren ved en utenlandsk indblanding uttalte han bl. a. at faren var der enten vi valgte den ene eller anden vei. Tal. oppfordret tilslut den gamle retningens mænd at vise lojalitet i tilfælde av at de blev nedstemt.

Ved voteringen, som foregikk ved 12-tiden nat til andem paaske-dag, blev landstyreets mindretallsforslag vedtatt med 159 mot 125 stemmer

De 159 var: Bjerkeholt fra Tune, A. G. Hansen fra Mellem Romerike, Olav Sæther, August Svendsen og P. Glad fra Østerdalen, Eivind Reiersen fra Toten, Mads Baarud, Engebretsen og Arnesen fra Ringerike, Fischer, Sor-teberg, Steiner, A. Nilsen og P. Olsen fra Buskerud, Magnus Johansen og Anton Tollefsen fra Skoger, S. Baardsen fra Brunla, Steinnes, Madsen, Sund, Pilgaard

og Fosheim fra Østtelemarken, H. Berg fra Vesttelemarken, Odden fra Bamle, Sørensen fra Nedenes, Bøthun, Havsgaard og Hovde fra Hardanger, S. Krogh fra Midthordland, Aae, Vegheim, Skaardal, Laadgaard, Eggen, Schjetnan, Nilsen, Kjøsnes, Hoff, Aas, Spjøtvold og Fremo fra Uttrøndelagen, Aalberg, Wikan, A. Lian, Haugan og Myrmo fra Indtrøndelagen, Eide fra Namdalen, Skogmo fra Søndre Helgeland, Nordvik, Randskjæl, Næss, Høgset og Jørstad fra S. Salten, Ramberg fra Vesteraalen, Kolrud fra Frøhald, Verner, Torp, Eriksen fra Sarpsborg, Eriksen fra Frøstad, Davidsen, S. Olsen, A. Johansen, Rastad, Anna Johnsson, Tina Thorleifson, N. Hermansen, Bakken, Ottersen, Norbeck, Olaussen, Schwingel, Noreen, J. Johansen, H. Pedersen, A. Andresen, Hopstad, Otto Olsen, S. Simensen, K. Olsen, Kihl, Hofgaard, L. Olsen, S. Hagen, Nøkleby, Pontus Karlsson, Strand, Langhelle, Bjørk og Løve fra Kristiania, W. Carlsen fra Kongsvinger, J. Nilsen fra Hamar, John Hazeland fra Lillehammer, Niels Ødegaard og Torøng fra Gjøvik, E. Aukrust fra Kongsberg, T. Vraa, H. Johansen og Waage fra Drammen, G. Marthinsen, Josephsen og Pedersen fra Tønsberg, J. Andersen, Eines og Gustafsen fra Sandefjord, And. Larsen, Iversen og Andr. Hanssen fra Larvik, Aakermann fra Porsgrund, P. Karlsen fra Skien,

Zachariassen fra Notodden, P. Pettersen fra Kragerø, Nissen, O. Hagen, Luihn, Thommassen, Andersen, Holmstrøm og Lien fra Stavanger, Sætre fra Haugesund, Vatne, Henriksen, Aase, Takvam, Bernstrøm, Furubotn, Hægland, Møller, R. Paulson, Blumenfeldt, Gjerken, Klochset, Aasen, Jørgensen og Utvik fra Bergen, Anne fra Aalesund, Røe, Forbord og Inv. Jacobsen fra Kristiansund, Barret, Tømmeraas, Holsbø, Nicolaisen, Dyrendahl, Strømmen, Aarset, Næss, Volan, Skaarvold, Træmæl, Dahl, Torgeirson, Friis og Støstad fra Trondhjem, B. Jullum fra Bodø, Glasø fra Narvik, Kaasmoli fra Tromsø, Skjaanes fra Hammerfest og Emil Stang og Otto Johnsson fra Øst-Finmarken.

De 126 som stemte for landstyreets flertalsforslag var følgende: Bergersen, Johannessen og Tøgersen fra Glemminge, Krogs-vold fra Rygge, Berg fra Eidsberg, Puntervold, Ewje, Lie og Lundgren fra Aker, Kristensen, Ellefsen og Widding fra Bærum, Rotbæk og Halvorsen fra N. Romerike, Jul Halvorsen fra Mellem Romerike, Haavie og P. Finstad fra Ø. Romerike, J. Færder og Sjøli fra Vinger og Odalen, Aarsrud, Anseth og Fjeldset fra Solør, Juland og Holmen fra S. Hedemarken, Hagen fra N. Hedemarken, Moe fra S. Østerdalen, Moen fra Nordre Gudbrandsdalen, Jahren fra Hadeland, A. Andersen og Maren Braaten fra Ringerike,

S. Stensrud og Gunstein Andersson fra Numedal, S. Sørensen fra Jarlsberg, Veber fra Gjerpen, Maurstad, Fløistad og O. Jansen fra Nedenes, S. Lian fra Mandalen, Fjermestad fra Jæderen, Skeiseide fra Skaare, Fosdal fra Voss, Frøina fra Høyanger, Oksvik fra S. Søndmør, Løvik fra Romsdal, Moen og Samnes fra Indre Nordmøre, Guntvedt og Gerhardsen fra Namdalen, Buen fra N. Helgeland, Haug fra Svoldvær, Tønder fra Trondenes, H. Jensen og Mina Johansen fra Fr.hald, P. Moe-Johansen og J. A. Johansen fra Fr.stad, K. Kristoffersen og Hansen-Asker fra Moss, Holthe fra Drøbak, Ousland, Jeppesen, S. Iversen, R. Arnesen, M. Nilssen, Ole O. Lian, Lang, Alf Hansen, P. Pedersen, Ruud, Hanna Adolfson, H. A. Nilssen, Anna Næss, Ask, Teigen, Thorstensen, Svendsen, Pahlm, O. Nilssen, Hj. An-

dresen, Dahlstrøm, Braathen, Bay, Magnussen, Skoglund, G. Ugstad, Ludv. Hansen, Fr. Nilsson, Kleppstøe, J. Hansen, P. Andersen, Anna Olsen, Ingv. Olsen, T. Heggen, Johs. Gulbrandson, Nils Hansen, B. Eriksen, T. Halvorsen, B. Pedersen og H. Olsen fra Kristiania, Andr. Pedersen og Elise Kjøs fra Hamar, Knut Thon fra Hønefoss, Th. Simensen, W. Tybring og Tollefsen fra Drammen, A. Kristensen fra Holmestrand, G. E. Andersen, Bakke og Skaug fra Horten, G. Nilssen fra Tønsberg, Knutsen fra Risør, A. Gulbrandsen, Ola Solberg og Thor-tveit fra Kristiansand, Th. E. Olsen fra Flekkefjord, Magnus Karlson, Einar Li, Lina Sæbø og J. Refsdal fra Stavanger, Westerlund og M. Olaussen fra Haugesund, J. Gudmandsen, Sæbø, Samuelsen og Havre fra Bergen, Alvestad fra Aalesund og H. Finstad fra Vardø.

Militærstreiken.

Angaaende militærspørsmålet og fredsarbeidet forelaa der følgende indstilling fra landsstyrets flertal overensstemmende med „militærkomiteen“s flertals forslag:

„De uhyre bevilgninger militærvæsenet kræver, bidrar til at utsuge vort folk økonomisk og hindrer derved kulturelle og materielle fremskridt. Militærvæsenet yder heller ikke vort land nogen beskyttelse, da det er umulig for Norge at opta en krig med stormagterne. Militærvæsenet er ogsaa en fare for vor nationale frihet, ti det vedlike-

holder og opammer militarismens aand blandt en del av vort folk hvorved kræfter sættes i bevægelse, som i et givet øjeblik ved sin indflydelse i de ledende kredse kan bli en fare for vor neutralitet. Med et arbeiderfiendtlig flertal i samfundet kan ogsaa militærvæsenet tænkes anvendt til støtte for kapitalisterne i deres kamp mot de organiserte inden landet.

En av arbeiderbevægelsens største opgaver maa saaledes være at avskaffe hele militærvæsenet, som er en gjenganger fra barbariets

tidsalder. Verdenskrigens rædsler maa nu ogsaa ha lært alle tænkende mennesker at forstaa militarismens forbandelse og skulde tilsi folkene i alle land at avkaste dette aag.

Landsmøtet retter derfor en indtrængende appel til arbeiderne i Norge om at samles om Det norske arbeiderpartis avvæbningsprogram og avskaffe militærvæsenet ved folkeflertallets magt. Organisationerne maa i intjmt samvirke føre dette agitations- og oplysningsarbeide med al kraft til en hurtig opnaaelse av vort maal.

I tro paa at dette skal lykkes i en nær fremtid kan det ikke anbefales, at organisationerne faabyr militærestreik og blokade av militære verksteder og etablissementer med efterfølgende almindelig generalstreik for paa denne maate at avskaffe militærvæsenet. Som de politiske og organisationsmæssige forhold ligger an i vort land, vilde en slik bevægelse kun motvirke sin hensigt og forsinke den endelige løsning av avvæbningsprogrammet.

Landsmøtet oppfordrer centralstyret og sekretariatet til gjennem de internationale forbindelser at virke for at de organiserte arbeidere i alle land gir sin tilslutning til forslaget om at iverksætte generalstreik for at hindre krig og krigsutbrud.

Et mindretal — Grefp, Aalberg, Reiersen, Berg og Tranmæl — foreslog principalt følgende:

„Landsmøtet tiltræder komiteens mindretals forslag, idet dog konklusionen efter den faglige landsorganisations stilling til saken og under hensyn til den foreliggende situation foreslaaes ændret saaledes:

Landsmøtet uttaler sin tilslutning til det arbeide som paaaar

for at avskaffe militærvæsenet ved militær- eller vernepligtsstreik.

Da spørsmålet imidlertid i første række angaar de vernepligtige selv, vil man anbefale opprettelse av soldaterforeninger eller soldaterraad.

Naar disse beslutter at gaa til aktion, tilsier partiet dem sin støtte.“

Et andet mindretal — Schefflo — foreslog nedenstaaende, hvortil ogsaa det førstnævnte mindretal paa 5 medlemmer subsidiært slutter sig:

„Efterat landsorganisationens kongres har forkastet forslaget om militærestreik, og efterat der er dannet egne foreninger for de vernepligtige, finder landsmøtet at en samlet organisationsmessig optræden i denne sak fra hovedorganisationernes side ikke lenger foreligger.

Dog vil landsmøtet uttale, at militærestreiken er fuldt overensstemmende med de socialistiske principper. Arbeiderklassen kan derfor ikke fraskrive sig retten til at benytte dette middel i kampen for sin frigjørelse.“

P. Mo e-Johansen: Saken er jo i realiteten avgjort ved den foregaaende votering; men jeg hadde tænkt mig, at der kunde vedtages en uttalelse som uttrykte sympati overfor soldaterraadene, forsaavidt deres arbeide gik ut paa at forhindre, at militærvæsenet blev anvendt mot landets egne arbeidere. Jeg antyder derfor følgende forslag som tillæg til flertallets indstilling: Landsmøtet uttaler sin tilslutning til et arbeide som gaar ut paa at gjøre hæren uanvendelig mot den indre fiende.

Skaug, Horten: Den blokade av de militære verksteder, som det er tale om i mindretallets forslag, vil ikke kunne realiseres. Det

vil bli fiasko. Man maa regne med hvordan arbeiderne er stillet — hvor sterkt de er knyttet til vedkommende sted.

Torgeirson, Kr.a: Det Moe-Johansens nævnte, er netop soldaterraadenes vigtigste opgave. De er forebyggende organer og tar sigte paa at gripe ind, hvor det blir tale om at utkommandere militære f.eks. mot streikende arbeidere.

Nordvik, Salten, talte for mindretallets forslag.

Tranmæl fremhævet, at man med disse forslag tok sigte paa militærvæsenets avskaffelse, og derfor burde militærstreiken komme i forgrunden; men det ligger i soldaterraadenes virksomhet at de vil hindre militærets anvendelse mot den indre fiende. Efter foregaaende votering kan landsmøtet ikke vedta flertallets forslag.

Buen: Vor stilling til militærvæsenet har ikke undergaat nogen ændring. At vi vil avskaffe det, er vi paa det rene med, men saken er at finde den bedste fremgangsmaate. Jeg vil ikke benegte at militærstreik kan være et probat middel under visse omstændigheter; men jeg mener det er ukløkt at forcere frem militærstreiken under den nuværende situation. Jeg har den tro, at en militærstreik nu vilde være velkommen for dem, som representerer de militære interesser i landet.

P. Moe-Johansen: Jeg søkte ved mit forslag at gjøre soldaterraadene til en realitet; men naar det nu er avvist av Tranmæl, nytter det ikke at jeg fastholder det.

Voland, Trondhjem: Der foreligger ikke forslag for dette møte om at vi skal etablere militærstreik, det blir et spørsmål som vedkommende organisationer skal træffe avgjørelse i.

Ludvig Hansen, Kr.a: Man merket det under debatten om den foregaaende sak og man merker det nu: der hersker saa mange forskjellige meninger inden den nye retning om fremgangsmaaten — man faar aldrig rigtig tak i hvad dens egentlige mening er.

Bakke, Horten: Spørsmålet om blokade av de militære verksteder er indviklet og vanskelig. Intet maa foretages i denne henseende før hovedorganisationerne har uttalt sig. Saken maa avgjøres av disse og ikke av arbeider- eller soldaterraadene.

Tranmæl: Der hersker ingen uklarhet inden vor retning om denne sak; men det er nødvendig at komme med en uttalelse som den av Moe-Johansen foreslaatte, fordi det er givet at det er en av soldaterraadenes opgave at forhindre militærets anvendelse mot den indre fiende. Det er selvsagt ogsaa nødvendig at spørsmålet om blokade vil bli forelagt dem, det gjælder.

Sverre Iversen: Der raader en babelsk forvirring om den egentlige hensigt — om hvilke aktioner der tænkes paa. Men det er klart: Mindretalsforslaget binder arbeiderpartiet til at støtte aktionen, naar den kommer, men da soldaterraadene optræder som selvstændige organer, vi ingen indflydelse har paa, faar vi heller ikke være med at bestemme over aktionsmaaten. Vi skal altsaa binde os uten videre til det soldaterraadene finder det for godt at beslutte.

Der votertes med navneoprop. Flertallets forslag forkastedes med 149 mot 90 stemmer. 58 representanter var fraværende.

Mindretallets principale forslag forkastedes med 120 mot 115 st.,

hvorefter Schefloes forslag vedtoges mot 49 stemmer.

Fra Tønsberg arbeiderparti forelaa forslag om arbeide for dannelse av et staternes fredsforbund, bygget paa voldgiftsavtaler.

I anledning av dette foreslog landsstyret:

Idet landsstyret henviser til vort partis militærprogram, som man fremdeles anser uavkortet forpligtende for partiet, uttales at man desuten og i flugt med programmet

gir sin tilslutning til princippet om opprettelse av et nationernes fredsforbund, basert paa avvæbning og international retsordning med obligatorisk voldgift i alle stridsspørsmål mellem staterne.

Denne uttalelse vedtoges enstemmig.

Et forslag fra Hardanger krets om utredning av generalstreik som kampmiddel mot øket øvelsestid og økede militærbevilgninger blev ikke optat.

Zimmerwald og det socialdemokratiske venstreparti i Sverige.

Fra Øst-Telemarkens kredsforening, Lillestrøm samorganisation, Romerikes distrikt av soc.dem. ungdomsforbund, Tønsberg træarbeiderforening og Tromsø arbeiderparti var indsendt forslag om partiets tilslutning til Zimmerwaldkommissionen.

Landsstyrets flertal foreslog:

„Landsmøtet er av den opfatning, at de internationale spørsmål maa drøftes paa en international kongres, hvorfor man ikke kan anbefale partiet at gaa ut av den gamle international og heller ikke at gaa ind i Zimmerwald-kommissionen. Landsmøtet stiller derfor en indtrængende opfordring til alle lands socialdemokratiske partier at sætte al kraft ind for en samling inden internationalen, hvor arbeiderklassens standpunkter særlig til begivenheterne under krigen kan bli fastslaaet.“

Mindretallet: Grepp, Berg, Reiersen, Aalberg, Tranmæl og Scheflo foreslog følgende:

Landsmøtet uttaler sin tilslutning til Zimmerwald-internationalen og beslutter at la sig repræsen-

tere i Bernerkommissionen. (I. S. K.)

Møtet finder at Det norske arbeiderparti allikevel ikke bør bryte forbindelsen med den gamle internationale, saa længe denne ikke har tat avgjort standpunkt mot Zimmerwald-internationalen.

Videre forelaa forslag fra Romerikes distrikt av soc.dem. ungdomsforbund om samarbeide med Sveriges socialdemokratiske venstreparti.

Landsstyrets flertal foreslog:

„Spørsmålet om samarbeide med Sveriges socialdemokratiske venstreparti utstaar indtil der er opstaat forstaaelse mellem de to socialistiske partier i Sverige om deres internationale forbindelser.“

Mindretallet — 6 medlemmer — stemmer for det indsendte forslag.

Det besluttedes at behandle disse to spørsmål under ett.

Alfr. Madsen: I princippet er jo denne sak allerede avgjort. Vi har erklært at vi er tilhængere av den revolutionære masseaktion, og vi hører derfor hjemme i Zimmerwald som arbeider netop efter den-

ne linje. Derfor er det dog ikke nødvendig at vi avbryter forbindelsen med den gamle international.

Einar Li: Under den debat vi førte om indbydelse av en representant for det svenske socialistiske venstreparti uttalte jeg, at der er fattet international kongresbeslutning for, at der ikke skal anerkjendes flere end ett parti i hvert land. Olaussen bestred dette; men jeg har beslutningen her i min haand og jeg skal referere den: „Kongressen erklærer: Dersom arbeiderklassen skal kunne utvikle sin fulde styrke i kampen mot kapitalisterne er det nødvendig at der kun skal være ett socialistisk parti i hvert land. Av disse grunde har alle kamerater og alle socialistiske organisationer den bydende pligt at bruke al sin kraft til det yderste for at bringe enighet tilveie i partiet, grundet paa de principper som er vedtat av de internationale kongresser.“

Skal vi føre en virksom kamp for verdensproletariatets frigjørelse maa det ske gjennom en enig internationale. Det er ikke riktig at si, at den gamle internationale er død. Jeg maa ta mine reservetioner overfor den paa stand, og jeg vil minde om, at selv de tyske socialdemokrater indtil de sidste dage før krigsutbruddet førte sin kamp mot kriggen, men under begivenheternes tryk bøiet de sig, paa samme maate som de, der nu synes de er saa radikale, kanskje maatte boie sig i en lignende situation. Det er troløst at forlate internationalen naar den har det ondt, og vi letter ikke dens arbeide for atter at forene landenes socialdemokrater, hvis vi kaster os i armene paa Zimmerwald. Skal det bli mening i det internationale arbeide, maa

der kun være en international. Vi bør ikke indta nogen dobbeltstilling, men holde os der, hvor de gamle internationale baand er knyttet.

Friis: Centralstyret har sluppet altfor let fra sin befattning med disse spørsmal. Den forstaaelsesløshet, det har utvist overfor Zimmerwald er virkelig trist, og den eneste maate at gjøre dette godt igjen paa er at melde partiet ind i Zimmerwald. Den gamle internationale har svigtet det princip, som bør være avgjørende for os, nemlig, at der ikke skal sluttet borgfred med de andre partier, men at klassekampen skal fortsattes ogsaa under kriggen. Det er dette princip Zimmerwald holder levende.

Jeppesen: Man bør ikke opkonstruere motsætninger, som i realiteten ikke er tilstede, og jeg synes man burde kunne enes om en uttalelse som denne: «Inden rammen av Det norske arbeiderpartis program og taktik, erklærer landsmøtet samarbeide med alle bestaaende socialistiske organisationer.» Jeg fremsætter dette som forslag. Det avgjørende for vor stilling til de andre er vort eget program og vor taktik.

Vidnes: Skal vort partis taktik være det avgjørende, saa er det efter beslutningen igaar, oplagt, at vi skal slutte os til Zimmerwald. Men jeg stemmer allikevel mot av prinsipielle grunde. Det arbeide, som den gamle international har paabegyndt i Stockholm for gjenreisning av de internationale forbindelser og for freden, er blit gjenstand for mistenkeliggjørelse fra Zimmerwaldisternes side. Der er anvendt skjældsord mot os som gaar paa æren løs. Og fru Balabanoff,

hvis tale var meget ufuldkommet oversat av Egede Nissen, beskyldte Stockholmskonferansen for at lave diplomatiske intriger. Men jeg sier, at de mænd, Branting og Troelstra, som har ledet Stockholmskonferansens arbeide, staa saa høit hævet over dem, som fremkommer med disse beskyldninger, at det smuds som kastes, naar dem ikke. Ingen av os har tænkt paa at sænke klassekampens fane eller at etablere borgfred. I de nøitrale land eksisterer den ikke. Nu var arbeidet inden den gamle internationale kommet saa langt, at vi hadde haab om gode resultater, og Stockholmskonferansen har utført et arbeide, som vil komme til at sætte merke efter sig. Det gjælder utredning av nationalitetsspørsmål og racespørsmål med samling av et materiale, som aldrig har foreligget tidligere. Skal vi opnaa forbindelse med den store arbeiderklasse i landene, maa vi bygge paa de gamle forbindelser, Zimmerwald er en sekterisk bevægelse. Det er ikke organisationsmessig klassekamp Zimmerwaldisterne vil; de vil heise oprørets fane uten at ha nogen garanti for støtte i andre land.

Puntervold: Paa dette, de bundne mandatets landsmøte, synes det viktigste at være en akademisk diskussion om principper, selv om man derved slaar overende de praktiske realiteter. Hvor hadde vi nu været, hvis vi i 1905 hadde fulgt Egede Nissens parole med hensyn til vort forhold til Sverige? Men hvem var det som mer end noget andet menneske motarbeidet krigen? Det var Branting. Han og det svenske socialdemokrati. Fordi vort sven-

ske broderparti i den tid med glans bestod en saa haard prøve, vil det altid staa for arbeidernes bevissthet som et parti de skylder meget og har meget at takke for. Derfor ønsker vore arbeidere heller ikke at forbindelsen med det svenske socialdemokrati brytes; men knytter vi forbindelse med venstrepartiet, vil det si det samme som at avbryte samarbeidet med det parti, som vort land skylder saa meget. La os ikke kaste de realpolitiske værdier overbord. Branting har vor vor skyld faat slængt forræder-navnet efter sig, da han i en oprørt tid satte sig i spidsen for demonstrationerne: fred med Norge, retfærdighet mot Norge. Hvad Zimmerwald angaar, har den været flink til at lave resolutioner, og nu fordrer den at arbeiderne skal gaa ut paa gaten og la fabrikkene staa — ut i revolutionær massestreik skal vi uten at tænke paa forutsættningene for en saadan i hvert enkelt land, uten at beregne motstanden og uten at ræsonnere over om den kan lykkes eller ikke. Ethvert menneske med sans for realiteterne vil reagere overfor disse oprørsmanifeste, idet man forstaar, at skal der nu utrettes praktisk arbeide for freden gjælder det at komme i rapport med flertallet av socialisterne i landene, og det sker gjennom en gamle international. Gjennem den, kan der føres praktisk utenrikspolitikk.

Ole J. B a k k e, Horten, anbefalte tilslutning til Zimmerwald. Hortens arbeiderparti hadde i de øvrige spørsmål sluttet sig til landsstyrets flertal, men her fandt taleren at mindretallets oppfatning var den rigtige — i den bedste

overensstemmelse med det norske socialdemokratis principper.

Olausson fastholdt hvad han tidligere hadde uttalt i anledning av Lis anførsler om, at internationalen kun anerkjendte ett socialistisk parti i hvert land. Det kan ikke gaa an at vedta Jeppesens forslag og indgaa samarbeide med partier, som vel kan gaa under socialistisk maske, men i realiteten ikke er socialister. Vi kan ikke anerkjende Scheidemann-gruppen som er medansvarlig for krigen, — som har støttet regjeringen og besudlet sine hender i menneskehetens dyrebareste blod. Stockholmskonferansen er angrepet og med rette. Selv om dens deltagere ikke med vilje vilde føre en politik som kunde betegnes som diplomatiske intriger, saa virket det saadan. Det er en diplomatisk løsning de vilde vil ikke reise masserne til aktion. De vil en forstaaelsesfred, hvorved militarisme og imperialism kan herske efter krigen som før. Vi kan ikke tolerere dette. Vi kan ikke alliere os med et angiverparti som Scheidemann-gruppen, der overgav Liebknecht til bødlerne. Naar Vidnes spør om hvad Zimmerwald har utrettet, vil jeg henwise til, at efter den tredje Zimmerwaldkonferanse har vi set revolutionen i Rusland og massestreikerne i Tyskland og Østerrike. Men hvad har vi set efter Stockholmskonferansen? Ingenting. Naar fortjenesterne av 1905 tillægges Branting, vil jeg minde om, at det var Høglund, som stod først i den strid.

L i a n: Ære være baade Branting og Høglund for deres arbeide den gang.

T o r g e i r s o n: Jeppesens forslag er tandløst. Man maa ta standpunkt her — for eller mot handlingens international og for eller mot forhandlingens international.

F r i i s: Zimmerwalds politik er netop bygget paa realiteterne. Den er reist for at samle masserne til kamp mot krigen. Til Vidnes vil jeg si, at fru Balabanoff, saavidt jeg hørte, ikke uttalte sig paa nogensomhelst uhøvisk maate. Hun pointerte tvertimot meget sterkt, at Zimmerwaldbevægelsen *ikke* hadde til hensigt at sprænge den gamle internationale. Hun er selv det bedste levende vidnesbyrd om dette, idet hun ved siden av at være Zimmerwaldkommissionens sekretær ogsaa er sekretær i det italienske arbeiderparti.

V i d n e s: Naar Scheidemann-gruppen er nævnt her, bør Olausson og de andre erindre, at det første bolschevikerne gjorde efter revolutionen var at træde i forbindelse med Scheidemann og hans gruppe.

Ved voteringen forkastedes først Jeppesens forslag med stort flertal.

Landsstyrets mindretalsforslag om tilslutning til Zimmerwald vedtoges med stort flertal. Likeledes forslaget om samarbeide med det socialistiske venstreparti i Sverige.

Program ved stortingsvalgene.

Derefter behandledes landsstyrets forslag til program ved stortingsvalget.

Skoleposten.

Ved post 2 foreslog Gjøstein, at «frie ungdoms-, fag- og middelskolen» forandredes til «obligatoriske fag- og ungdomsskoler, frie middelskoler.»

M. Nilssen erklærte, at landsstyret gik over til dette forslag.

Vraa: Obligatoriske ungdomsskoler kan jeg forstaa; men obligatoriske fagskoler er et spørsmål som jeg ikke har oversigt over. Det er jo mange arbejdere som ikke har noget bestemt fag, de vil utdanne sig til, og da falder det litt unaturlig at der skal være tvungen fagundervisning.

Arvid G. Hansen foreslog følgende tillæg til punkt 2: «Kristendomskundskap utgaar av skolens fagkreds. Den nødvendige kirke- og religionshistoriske kundskap meddeles som led i historieundervisningen.» Tal. begrundet forslaget med at der hersket meningsforskjel om socialdemokratiets stilling til kristendomsundervisningen, og derfor var det nødvendig, at man hadde programmessige direktiver at gaa ut fra.

Fru Næss, Kr.a, optok Hægdehaugens kvindeforenings forslag om følgende tilføielse til post 2: Prylestraffens avskaffelse i vore folkeskoler.

Buen: Spørsmålet om de obligatoriske fagskoler er meget betydningsfuldt. Den nuværende ordning er ikke heldig. En undervisning paa fagskoler efter arbeidsdagens slut blir ikke som

den skal være. Kravet maa bli at alle de som skal ind i et eller andet fag, ogsaa skal faa den nødvendige undervisning.

Ødegaard, Gjøvik: Jeg kan ikke være med paa, at ungdomsskolerne skal bli obligatoriske. Vore nuværende ungdomsskoler forsumper ungdommen med sin nationalisme og sneversynte kristendomsundervisning. Var det socialistiske folkehøiskoler, det her var tale om, kunde jeg være med paa at gjøre dem obligatoriske.

Zachariassen, Notodden, fremhævet nødvendigheten av at utrede spørsmålet om den 9-aarige skole. Tal. sluttet sig forøvrig til Arvid G. Hansens forslag.

Gjøstein: Jeg skal være med paa at oprette socialistiske folkehøiskoler, men det er en ting, en anden ting er at oprette skoler for dem som forlater folkeskolen og som ikke har adgang til at søke de andre høiere skoler. Vraa har ret i at spørsmålet om fagskoler endnu er noget uklart. Det er reist i stortinget og vi faar nu en komite til at utrede det. Naar saken skal realiseres, faar vi bygge paa de forbilleder vi har. — Straks eleven forlater folkeskolen, bør fagskolerne træde til, og fagundervisningen her inddeles efter de forskjellige fag. Naar dette system blir fuldt utviklet maa vi altsaa faa en hel række fagskoler. I München er der 56 forskjellige fagskoler, og vi kan vel være enige om at naar de tyske folk er saa langt fremme, skyldes det ikke mindst den glimrende fagundervisning de faar. At bygge fagskolevæsenet paa frivillig tilslutning gaar ikke. Der-

ved tapes de, som bedst kunde trænge undervisning — de, som det netop gjælder at faa ind under skolens veiledende og udviklende indflydelse.

Med hensyn til Arvid Hansens forslag om den bekjendelsesfrie skole, staar det paa det principielle program, og det kan derfor ikke herske nogen meningsforskjel om socialdemokratiets stilling til den sak.

Hvad prylestraffen angaar er det nu overlatt til de enkelte skolestyrer at bestemme i den sak, og jeg tror det er den heldigste ordning. Spørsmålet om enhetsskolen er utredet ved en offentlig komite, den sak skulde jo være kjendt. Jeg har i denne komite fremsat et forslag gaaende ut paa at middelskolen gaar ind i folkeskolen — om 9-aarig eller 10-aarig er ikke hovedsaken.

Ramborg, Vesteraalen, henstillet til stortingsgruppen at arbeide for at staten overtok utgifterne ved skolevæsenet. Folkeskolens utvikling hemmes i mange fattige kommuner fordi man steiler overfor utgifterne.

Steinnes, Rjukan, fremholdt nødvendigheten av at faa krigshistorien ut av folkeskolen.

Arvid G. Hansen: Vi har beviser for at punktet om den bekjendelsesfrie skole paa det principielle program ikke er tilstrækkelig.

Vraa: Efter Buens og Gjöstains uttalelser vil jeg stemme for obligatoriske fagskoler. Det er noget utidig at ville flytte posten om den bekjendelsesfrie skole over fra det principielle til det aktuelle program.

Fru Næss fremholdt hvilken skadelig indflydelse prylestraffen hadde paa undervisningen.

Magnus Nilssen: Det er ikke paabudt i loven at der skal pryles. Skolestyrerne staar frit i det stykke. Arvid Hansens forslag betyr intet andet end en overflytning. Stortingsgruppen har i sin befatning med disse ting optraadt overensstemmende med det principielle program. Hvad spørsmålet om krigshistorien angaar kan det ogsaa være nødvendig at kjende vore landsmøters historie, ti landsmøtet i Trondhjem vedtok jo at foranledige utarbeidet en historie til skolebruk ut fra ønsket om at bli kvit den nuværende historieundervisnings forherligelse av krigen. Det blev overdraget til professor Koth at skrive denne skolebok, og naar den foreligger bør skolestyrerne arbeide for at faa den indført i skolen.

Gjøstein: Til Ramberg vil jeg si, at selvsagt vil vi arbeide for at utgifterne til skolevæsenet lægges mest mulig over paa staten. Dette princip blir sandsynligvis knæsat nu ved bevilgningen av tillæg til lærerlønnen. Med hensyn til den bok som Koth skal skrive, bør skolestyrerne bevilge midler til utgivelse av lærebøker. I Stavanger er der bevilget 5000 kroner for dette øiemed.

Buen: Naar Koths bok foreligger vil den vise sig at være brukbar, og med den adgang vi nu har i byerne — en lignende adgang maa bli resultatet ogsaa for landsbygden — til at sammensette skolestyrerne ved direkte valg av de stemmeberettigede, vil det ikke være vanskelig at faa utrettet noget i denne henseende.

Iversen, Larvik: Gjøstein eller de andre av stortingsgruppen, som arbeider med skolespørsmål burde sette sig i forbindelse med en videnskapsmand som dr.

R. Vogt for at kunne finde de hensigtsmæssigste fremgangslinjer i vor skolepolitik. Han har anstillet undersøkelser som viser i hvilken alder, ungdommen er mest mottagelig for kundskap, og disse undersøkelser beviser at en omlægning av vor skoleordning er nødvendig.

P. Moe Johansen vilde stemme for Hansens forslag

Efter yderligere debat optoges saken til votering.

Gjosteins forslag vedtoges enstemmig, og Arvid G. Hansens forslag mot 75 st. Fru Næs' forslag forkastedes med stort flertal. Landsstyret hadde indstillet på, at forslaget skulde øversendes stortingsgruppen til behandling, og dette vedtoges enstemmig

Folkepensionen.

Ved post 5, almindelig folkepension, sykepleien overført i beskattningen, fremholdt Maurstad, Arendal, at stortingsgruppen burde arbeide for at gjøre apotekervæsenet til statsmonopol.

Bentzen, Hønefoss: Ved det nu foreliggende forslag om folkeforsikring er det blitt nødvendig at faa kjendskap til hvordan stortingsgruppen vil gripe den sak an, saaledes at det arbeide, som utføres i kommunerne vedrørende denne sak ikke kommer i strid med de principper man vil legge til grund for sakens løsning statsmessig set.

Chr. H. Knudsen: Det var meningen at der skulde foreligget forslag for dette møte men hensyn til vor stilling til folkeforsikringen; men det er ikke blitt færdig.

Bentzen: Det er ønskelig at forslaget, naar det kommer, blir kjendt av vore mænd i kom-

munerne saa den nødvendige plan og enhet i arbeidet kan opnaes.

Forbudsposten.

Til post 10, forbudsposten, var der indkommet en række forslag. Oslo kredsforening, Kristiania østre arbeidersamfund, Kristiania formerforening, Platearbeidernes forening, Sporvognsreparatøernes forening og Blikkenslagerens forening, Kristiania, foreslog posten strøket. Subsidiært foreslog østre arbeidersamfund med tilslutning av Jerndreierens forening, Kr.a, at saken skuld avgjøres ved uravstemning blandt alle partiets medlemmer. Mekanikernes forening og Telefonarbeidernes forening, Kr.a, foretog indførelse av det Brattske system, Spikerarbeidernes forening og Smedenes forening foreslog at statsforbudet skulde avgjøres ved folkeavstemning.

Landsstyret foreslog enstemmig bibehold av forbudsposten, men med følgende tillæg: For det nuværende forbud ophæves avgjøres spørsmålet om totalforbud ved folkeavstemning.

Hopstad, Kristiania. Jeg har tidligere stemt for forbudsposten, men hadde jeg hat erfaring for, hvordan et forbud vilde virke, vilde jeg ikke ha stemt for den. Denne erfaring har vi nu. Der hæver sig nu sterke røster for at faa denne post væk, idet der blandt arbeiderne, særlig i Kristiania hævdes, at hvis ikke programmet ændres paa dette punkt, saa risikerer vi at en hel række arbeidere uteblir ved valgene, og derved spiller seiren i høire hender. Der tales om hensynet til avholdsfolkene, at vi skal sikre os deres stemmer, men de, som ikke kan stemme paa et socialdemokra-

tisk program uten forbudsposten har vi ikke bruk for.

Simensen, Kr.a: Det er ikke tvil om, at denne post har vakt sterk uvilje inden store dele av arbeiderklassen. Vor avdeling har samlet sig om et forslag som tar sigte paa den individuelle kontrol, og ved at sette dette op som program vil man faa en platform at træde tilbake paa fra det nuværende uheldige standpunkt. Den nuværende forbudstilstand har vist os saa mange skyggesider, at mange, som tidligere har været forbudsvenner, har forlatt dette standpunkt.

V a a g e, Drammen: Det gaar da ikke an at forandre forbudsposten eller stryke den alene av den grund, at det er nogen som ikke vil stemme med os, fordi de ikke faar tilfredsstillet sin brændevinstørst. **D e n s l a g s** folk er det vi ikke trenger. Arbeiderklassens kamp blir haardere og haardere, og vi trenger at styrke vor klasses aktionskraft. **Arbeiderraadenes** formand, hr. **Simensen**, har ikke lov til at fremsætte et slikt forslag mot bakgrund av det som nu er haendt paa landsmøtet. Hvad er det som har gjort mindretallet til flertal paa dette møte? — Jo det er følelsen av at det er nødvendig at samle alle arbeidere til en aktion som aldrig før for gjennomførelse av socialismen, og det forpligter. Efter dette maa vi ikke nedsætte vor aktionskraft ved at la brændevinnet flomme, ti nu trenger vi klare hjerner. Hvor mange er det ikke, som er berøvet sin kraft og arbeidsevne, sin aktionslyst og klassefølelse i rusdrikkens slum?

N o r e e n, Kr.a: I Jerudreernes forening blev der fremsat forslag om at forbudsposten skul-

de gaa ut av programmet. Subsidiært, at saken skulde omændes til uravstemning. Landsstyrets forslag kan jeg ikke tiltræde, ti det er da ingen mening i, at omvende forbudet til folkeavstemning, før partiets egne medlemmer har avgjort hvorvidt de vil ha denne post eller ikke. Det er ikke det norske vælgerfolk som skal avgjøre vor stilling; men partiets medlemmer. Det er dem som bestemmer over vort program. Forbudsposten blev luret ind paa os ved landsmøtet i Stavanger i 1912. Det viser sig at forbudsposten er mislikt i Kristiania Ousland er f. eks. blit noget av en martyr paa denne sak.

R a m b e r g, Vesterale: Der tales om frihet i forbindelse med ophævelse av forbudsposten, men friheten er ikke det avgjørende; vi socialister hylder ikke den absolute personlige frihet. Vi vil ha orden, kontrol og oparbeide samfundsfølelsen. Frihet til at følge sine personlige lyster i et og alt er et antisocialistisk princip.

Kleppestø, Kr.a: Er det forbud idag? Ja for arbeiderne, men ikke for overklassen, som faar saa meget brændevin de vil for 40 kroner flasken.

Einar Li: Jeg forstaar at dette maa være et brændende spørsmaal for Kristiania; men vi har prøvet forbudslinjen saa længe nu, at man ikke burde forsøke sig paa et stormløp paa denne post. Jeg foreslaar sidste punkt i landsstyrets forslag om folkeavstemning strøket. Hvorfor skal vi hefte kravet paa folkeavstemning netop til denne post, naar vi i spidsen for vort program har krav om folkeavstemning i vigtigere saker?

A n d e r s e n, Horten: Det ser ut til at det er sandt det ord, at det ikke er saa langt fra syndikalisme og til konservatisme. Simmensens uttalelser synes at tyde paa det

S j ø l i, Odalen: Jeg trodde ikke jeg skulde opleve at se forslag til ophævelse av denne post nu. Vi kan anvende taktik i mange spørsmål; men her vil jeg ikke anerkjende noget andet end den rene forbudslinje.

V o l a n d, Trondhjem. Jeg tror ikke saa daarlig om arbeiderne, at de sætter større pris paa en flaske brændevin end paa arbeidernes økonomiske frigjørelse.

R u u d, Kr.a: Fra første stund av har jeg tatt avstand fra forbudsposten. Jeg har bekjempet den, fordi den ikke har noget med det socialdemokratiske program at gjøre.

O k s v i k, Molde: Det er forbudssaken som har været medvirkende til at vi staar saa sterkt her i landet som vi gjør. Nu ser vi arbeiderraadenes formand komme her og foreslaa ophævelse av forbudet. Det er dog ganske betegnende. Det blev jo sagt, at arbeiderraadenes formaal var at skaffe brød; men nu er det brændevin formanden vil skaffe arbeiderne. Jeg synes det er grund til at gratulere kamerat Egede Nissen med hans nye parti-fælle.

A n d r. H a n s e n, Larvik. Jeg trodde vi skulde være kvit denne strid nu; men den kommer igjen, den keks! Tal, anbefalte bibehold.

Lauritz O l s e n, Kr.a, talte for postens ophævelse. B a y, Kr.a, forsvarte den.

I v e r s e n, Larvik: Naar surrogaterne nævnes som bevis for

forbudets fjasko, maa det erindres at disse er en frugt av den frihet man hadde før forbudet. Surrogaterne vil forsvinde litt efter litt.

K i h l, Kr.a, hævde, at partiet hadde lidd et moralsk nederlag ved at ta forbudet op. Man gjennomfører ikke folkeædruelighet ved en lov.

N o r d v i k, Salten: Arbeiderpartiet som klassekampparti bør bekjempe utbytningen i alle former, ogsaa den utbytning som foregaar gjennom rusdrikken.

I n g v. J a c o b s e n, Kr.sund: Avholdsposten er noget av det sterkeste og bedste i vort program. Det er utilbørlig at fremsætte forslag om ophævelse av denne post.

K o l r u d, Fr.hald, anbefalte postens bibehold. T ø n d e r like-saa.

O u s l a n d: Forslaget fra landsstyret er det rette. Hvis det hadde foreligget tidligere, var der ikke kommet saa mange forslag om denne post.

E g e d e N i s s e n: Jeg betrakter dette landsstyrets forslag som et tilbakeskridt, og noget tilbakeskridt vil jeg ikke være med paa overfor en av de frygteligste fiender som har herjet arbeiderklassen. I Rusland er der gjennomført helt forbud. Jeg anbefaler Lis forslag.

S i m e n s e n: Jeg vet jeg er i overensstemmelse med min fagforening, naar jeg indtar den stilling jeg gjør.

Ved voteringen blev landsstyrets forslag vedtat med overvældende flertal.

Lis forslag om at pasussen om folkeavstemning skulde utgaa forkastedes.

Forøvrig vedtoges valgprogrammet og taktikken enstemmig og uten debat i den skikkelse det vor foreslaat av landsstyret.

Programmet i dets vedtatte form:

Ved alle valg anerkjender Det norske arbeiderparti kun kandidater, som erklærer sig enig i partiets hele principielle program.

Som nærmestliggende opgaver for lovgivningsmagten og derfor opgaver som bør indta en fremskutt plads i agitationen ved forestaaende stortingsvalg, skal landsmøtet peke paa:

1. Almindelig stemmeret i stat og kommune for kvinder og mænd over 21 aar. Valg av stortingsrepræsentanter efter forholdstalsvalg. Landet inddeles i store valgdistrikter med antallet av repræsentanter fastsat under hensyntagen til folkemængden. Bostedsbaandets ophevelse. Folkeavstemning i vigtigere lovsaker. Valgdagen skal være fridag.
2. Folkeskolen utviklet til en fælles barneskole for alle samfundets barn. Obligatoriske ungdoms- og fagskoler, frie midlenskoler, bygget paa øverste folkeskoleklasse.

Læsetiden forhøies og landskolens bringes i høide med byskolens.

Skolestyret vælges direkte av de stemmeberettigede, ogsaa i landkommunerne.

Skolevæsenet henlægges under eget departement.

Kristendomskundskap utgaar av skolens fagkreds. Den nødvendige kirke- og religionshistoriske kundskap meddeles som led i historieundervisningen.

3. Omlægning av toldskatterne til indtægts-, formues- og arveskat, og disse gjort gradvis stigende. Ophævelse av den begrænsede skatteprocent.
4. Effektive botemidler mot arbeidsløshet. 8 timers arbeidsdag og foreningsretten beskyttet.
5. Almindelig folkepension.

Sykepleien ført over i beskatningen. Ved forandringer i sykeforsikringsloven kræves særlig lettet adgang for kommunerne til at ansatte læger og jordmødre paa fast løn og til at yde fri kur og pleie paa sykehus.

6. a. Avvæbning.
b. Stedseverende nøytralitet.
c. Obligatoriske ubetingede voldgiftsavtaler.
7. Rentefrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbruk.

Landkommuner skal sikre sig jord, som til enhver tid kan anvendes til kommunal drift eller arbeiderbruk.

Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til kjøp av jord, skog og andre naturherligheter.

Retten til jagt, fangst og fiske tilsikres alle landets indvaanere.

Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter som skog, vandfald, byggegrund, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne kommunernes ret bør i første række anvendes overfor:

a. Eiendomme som eies av utenbygdsboende og selskaper, og

b. Eiendomme som gjennom længere tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.

Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gjennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.

Matrikelskatten avløses av en progressiv grundskat, bygget paa sakkyndig værdsættelse og periodiske takster ved kommunal foranstaltning.

8. Kommunerne paalægges ved

lov at føre en effektiv boligkontrol og med støtte av staten at opføre det tilstrækkelige antal av forsvarlige boliger for befolkningen. Loven om husleieregulering gjøres varig og forpligtende for alle kommuner. Der indføres autoriserte leiekontrakter til beskyttelse av leieboernes interesser. Egnehjemsbevægelsen fremmes under former som betrygger mot spekulation.

9. Staten bør støtte og ved lov fremelske kooperative og kommunale foretagender, handels- og haandverksbedrifter.

Staten og amterne overtar dampskibstrafikken, hvorved en planmæssig drift av de store kystlinjer og en forbedret ordning av de viktigere lokalruter fremmes.

10. Bekjæmpelse av drikke trafikken ved et lovgivningsarbeide som leder frem til statsforbud. Før det nuværende forbud ophæves avgjøres spørsmålet om totalforbud ved folkeavstemning.

Statskirkens ophævelse.

Fra flertallet i den komite, som har arbeidet med spørsmålet om partiets stilling til statskirken, forelaa der et forslag, som konkluderte med følgende post paa det principielle program: «Statskirken ophæves. Alle religiøse samfund betragtes som private korporationer. Oplysningsvæse-

nets fond forbeholdes staten.» Flertallet bestod av Arvid G. Hansen, A. Buen og O. Scheflo.

Mindretallet Gjøstein og Petter Nilssen fandt det ikke heldig at opta denne sak til avgjørelse nu og foreslog: «Spørsmålet tages ikke under behandling av dette landsmøte.»

Med 10 mot 8 stemmer foreslog landsstyret: Saken utsattes idet komiteens indstilling omsendes til foreningerne til behandling for at optages paa næste landsmøte.

Gjøstein: Landsstyrets forslag falder sammen med hvad komiteen foreslaar. Der raader ingen ueniguet inden komiteen om at vi maa søke at opnaa fuld religionsfrihet, men spørsmålet er paa hvilken maate vi skal opnaa det. Hvordan vil det virke idag hvis vi ophævet statskirken? Blev det mer religionsfrihet av det? Man maa for bedømmelse av dette spørsmål ikke sluke raat det som er skrevet av Arvid G. Hansen eller av mig. Foreningerne bør opta spørsmålet til alvorlig overveielse før partiet tar noget standpunkt. Vi maa ikke se bort fra den kjendsgjerning, at vi har et politisk parti her i landet, som har statskirkens avskaffelse paa sit program, og hvordan vilde det ta sig ut, at det reaktionære kirkeparti og socialdemokratiet faldt i hinandens arme paa dette spørsmål ved valgene? At kirkepartiet arbeider for mer religionsfrihet, tror jeg ikke paa. Vi bør ikke stirre os blinde paa et dogme, men regne med forholdene som de virkelig ligger an.

Arvid G. Hansen: Dette er et spørsmål som stadig utsattes. Det har staat paa dagsordenen saa længe og er saa kjendt, at partiet ikke bør skyve det fra sig nu igjen. En utsættelse nu maa opfattes slik, at man avviser saken.

Ousland: Uanset hvordan vi betrakter dette spørsmål, maa vi være klar over, at det kommende valg vil ske efter langt andre og dypere skillelinjer end dette. Det er provianterings- og omsætningsforholdene, kort sagt samfundets socialisering kampen nu vil staa om, og vi er interessert i at faa valgavgjørelsen netop paa det grundlag. Derfor bør vi holde det væk, som kan forkludre begreperne og avlede opmerksomheten fra det som er det viktigste. Hvem tænker i dette øieblik paa kirkespørsmålene? — Hvorfor da slænge ind dette nu, da det gjælder om at faa folk til at se klart i de økonomiske spørsmål.

Røe, Kristiansund: Selv om der er matmangel i landet kan vi da ha sans for de ideelle spørsmål.

Thomassen, Stavanger, var i realiteten enig med Arvid G. Hansen, men spørsmålet er ikke saa stort at vi bør ta en oprivende kamp paa det nu.

Vraa, Kihl og Skjaanæs uttalte sig i samme retning.

Buen: :Denne sak er like-saa moden til avgjørelse som mange av de andre saker vi har beskjæftiget os med; men da tiden er saa langt fremskreden maa vi vel bøie os for nødvendighetens lov og utsætte saken.

Arvid G. Hansen: Vi har nu opført paa vort valgprogram en post om bekjendelsesfri skole, men den sak er ugjennemførlig saa længe vi har statskirken.

Ved voteringen vedtoges landsstyrets utsættelsesforslag med stort flertal.

Socialistisk høiskole.

Fra Moss arbeiderparti forelaa forslag om at landsmøtet tilsier ungdomsforbundet økonomisk og moralsk støtte i dets arbeide for at oprette en socialistisk høiskole. Til skolen bør knyttes journalistkurser.

Landsstyret foreslog:: Idet landsstyret er enig i arbeidet for en socialistisk høiskole gaar det ut fra at det kommende landsstyre ogsaa vil ta sig av saken paa bedste maate.

Sverre Krogh, Bergen, redegjorde for det arbeide den av ungdomsforbundet nedsatte komite hadde utført vedrørende dette spørsmål. Der er to principper at vælge mellem med hensyn til skolens plan. Man kan enten bygge den paa samme principper som i Sverige og Danmark som en mere almendannende folkehøiskole eller at bygge den som en helt ut socialistisk skole med sigte paa at dygtiggjøre arbeiderne som ledere og aandelige kræfter indenfor organisationerne. Valget bør ikke være tvilsomt. Skal vi oprette en høiskole maa det ske efter det sidstnævnte princip. Komiteen finder, at det ikke er heldig at lægge skolen i en by. Den bør lægges paa landet og bygges som en internatskole. Skal man ha den fulde nytte av undervisningen bør den ordnes saadan, at lærerkræfterne kan ha eleverne under sin aandelige indflydelse den hele tid. Komiteen har tænkt sig, at der bør begyndes med 20—30 elever — flere kan man ikke faa plads til i en klasse; men der bør straks tages sigte paa utvidelser. Det økonomiske spørsmål er selvsagt det vanskeligste; men arbeiderorganisationerne maa

nu være kommet saa langt, at vi kan evne ogsaa det økonomiske løft. Man vil kunne faa en eiendom for 50,000 kroner og i aarlig driftsutgift vil der medgaa ca. 40,000. Det er ikke større beløp end at vi maatte kunne klare det. De borgerlige kommuner bevilger bidrag til sine skoler, og det var vel intet i veien for at de socialistiske kommuner kunde gjøre det samme. Tal. fremsatte følgende forslag: Landsmøtet gir planen om opprettelse av en høiskole sin tilslutning og nedsætter en komite med repræsentanter fra de forskjellige landsdele med det oppdrag at arbeide for at skaffe midler og fremkomme med indstilling til landsstyret om reising av skolen.

Jeppesen fremsatte følgende forslag: Idet landsmøtet er enig i at Det norske arbeiderparti bør oprette en socialistisk høiskole, paalægges det landsstyret at søke saken realisert.

A. D. Lien, Stavanger, mente man burde opta arbeidet for opprettelse av et folkeuniversitet.

Chr. H. Knudsen: Da centralstyret behandlet forslaget, forelaa der ingen plan for skolen; men spørsmålet er av den vigtighet, at det fortjener alvorlig overveielse. De erfaringer vi har fra Kristiania, hvor den socialistiske aftenskole nu har virket i flere aar, viser at der er behov for en høiskole, og jeg er ikke i tvil om, at det kan lykkes at faa en saadan skole istand.

Bakke, Horten, henstillet at spørsmålet om at knytte journalistkurser til høiskolen blev tat op til overveielse.

V r a a: Man lærer ikke at bli journalist ved en skole.

L i: Den bedste skole i journalistik er praksis; men den teoretiske undervisning er ogsaa nødvendig.

A n d r. H a n s s e n sluttet sig til Bakke.

Efter yderligere debat erklærte K r o g h, at han gik over til Jeppesens forslag, som blev enstemmig vedtat.

Forskjellige forslag.

Bidrag til ungdomsforbundet.

Fra Romerikes distrikt av Norges soc.-dem. ungdomsforbund og fra Gjøvik samorganisation forelaa forslag om bevilgning av et aarlig bidrag til ungdomsforbundets agitation.

Landsstyrets flertal fandt, at bevilgningen hertil i likhet med bevilgningen til den øvrige agitation bør overlates til centralstyret og landsstyret. Landsstyrets mindretal anbefalte en aarlig bevilgning av 1000 kroner.

Mindretallets forslag anbefaltes av Ø d e g a a r d, Gjøvik, og T o r g e i r s o n, Kr.a og vedtoges med stort flertal.

Pressesaker.

E. L i a n, Kr.a, begrundet Kr.a arbeidersamfunds forslag om, at de samfundet tilhørende aktier i „Social-Demokraten“ skulde indløses inden 1. juli 1918 med de indbetalte beløp. Tal. forespurte hvordan landsstyret vilde stille sig til en saadan ordning.

C h r. H. K n u d s e n foreslog: Landsstyret bemyndiges til at indløse aktierne i „Soc.-Dem.“. Dette vedtoges enstemmig.

Østtelemarkens kredsforening hadde foreslaat, at det soc.dem. pressebyraa skulde paalægges at søke spredt mest mulig læsestof av interesse for jordbruksbefolkningen. Landsstyret uttalte herom, at det ikke var nødvendig at vedta

noget uttrykkelig paabud herom, da det forutsætter at saavel pressebyraaet som partibladenes redaktører vil være opmærksom paa det i forslaget anførte.

M a d s e n kunde gaa over til landsstyrets forslag, men forutsatte da ogsaa at det blev fulgt.

L u i h n, Stavanger, var enig i, at jordspørsmålet burde vies større opmærksomhet i partipressen. Naar vi behandler pressesaker, kan det være paa sin plass at forespørre, hvordan det er gaat med det socialistiske pressekontor vi skulde faa i Petrograd.

T r a n m æ l: Der blev i sin tid nedsat en komite til at komme med forslag om en socialistisk smaabrukerorganisation. Hvordan er det med den sak?

S j ø l i: Den komite har vist nedlagt sit arbeide.

C h r. H. K n u d s e n: Nei, komiteen er i arbeide.

F l ø i s t a d, Nedenes: Som medlem av komiteen kan jeg oplyse, at det var vor agt at ha avsluttende møter i paasken for at faa indstilling færdig til landsmøtet, som oprindelig var berammet til pinsen; men paa grund av at møtet blev rykket frem, kunde komiteen ikke komme sammen.

Landsstyrets forslag vedtoges.

Jordspørsmålet.

Fra Vestre Totens arbeiderparti forelaa følgende forslag: Der ned-

sættes en komite til utarbeidelse av et tillæg til partiets jordprogram, der paa en grei maate kan gi anvisning paa driftskapital for den ubemidlede jordbrukerstand i landet. Landsstyret uttaite til dette forslag at det intet hadde imot at der nedsattes en komite til at behandle jordbruksprogrammet, hvis dette skulde findes paaakrævet. Det faar da overlates til kommende styre at ta sig av dette.

Denne landsstyrets uttalelse vedtoges.

Socialdemokrater i borgerlige regjeringer.

Fra Lillestrøm samorganisasjon og fra Romerikes distrikt av ungdomsforbundet forelaa forslag om at landsmøtet skulde understreke den taktikuttalelse, som blev vedtat paa landsmøtet i 1909. Ingen socialdemokrat kan indgaa i en borgerlig regjering.

Landsstyrets flertal foreslog følgende:

„Idet landsmøtet henviser til beslutningen av 1909 om at ingen socialdemokrat skal gaa ind i en borgerlig regjering uttales, at hvis spørsmålet om regjeringsdannelse for socialdemokratiets vedkommende skulde bli aktuelt efter valget, blir dette at behandle av et ekstra landsmøte inden nogen avgjørelse i tilfælde træffes.“

Mindretallet: Aalberg, Berg, Grepp, Tranmæl og Scheflø anbefalte følgende:

Beslutningen av landsmøtet 1909: „Ingen socialdemokrat kan indgaa i en borgerlig regjering“ fastholdes.

Mindretallets forslag vedtoges med stort flertal.

Skattelovene.

Fra Hardanger kreds arbeider-

parti forelaa følgende forslag, som landsstyret foreslog oversendt stortingsgruppen til behandling:

„En fuldstændig revision av den almindelige skattelov.

Indtæftsgrænsen for den direkte skat forhøies til 3000 kroner. Alle slags aktier beskattes paa eierens haand. Tvungen opgave fra banker og selskaper om innskjud, aktier og utbytte.

Utenlandsk kapital anbragt i Norge samt utenlandske selskaper beskattes fuldt ut her i landet for sin inntægt og formue, uanset om de er beskattet i vedkommende utland eller ei.“

Juland, Hedemarken, fremholdt at den nuværende skattelov hindret en retfærdig ligning. Skattetabellerne maa omarbeides, saa det ikke blir armoden som plyndres ved skatten. De nugjældende tabeller fører til en uforholdsmæssig sterk beskatning av de smaa inntægter. Jeg vil derfor foreslaa: Hardanger arbeiderpartis forslag oversendes landsstyret til utredning, eventuelt ved en spesialkomite.

Buen: Jeg kan anbefale det forslag. Naar landsstyret faar saken til behandling vil den komme igjen i en mere begrundet form end Hardangerforslaget. Der tales i dette om at aktierne skal beskattes paa eierens haand. Vi har netop været med at sørge for at aktierne ikke blir beskattet hos eieren, men hos selskaperne. Ved at beskatte aktierne paa eierens haand kan det hele flyte bort uten at man faar tak i skatten, ti aktierne er en handelsvare som gaar ustanselig. Dertil kommer at aktierne, naar de beskattes i selskaperne, beskattes i klasse a, hvor der intet fradrag er. Samfundsmæssig set er det derfor riktig at følge denne beskatningsmaate. Ved

at forhøje indtægtsgrænsen til 3000 kroner vil bønderne gni sig i hænderne, for da vil de bli skattefrie efter de nuværende ansættelser.

Bøthun, Hardanger: Jeg kan gaa med paa at forslaget sendes landsstyret, men jeg er ikke enig med Buen i, at en beskatning av aktier paa eierens haand er forkastelig. Jeg er opmerksom paa, at 3000 kroners grænsen vil kunne utnyttas av endel bønder; men arbeiderne bør være opmerksomme og sætte sine mænd ind i ligningsnævnderne, saa denslags urigtige ansættelser for bøndernes vedkommende kan undgaaes.

Fløistad, Nedenes: Jeg synes Buen tok litt for letvint paa denne sak. Da den direkte skat blev vedtat var det forutsætningen at de mindre bemidlede skulde være fri den; men paa grund av de sterkt forrykkede økonomiske forhold og pengeverdiens synkning, holder ikke denne forutsætning stik lenger.

Efter en bemerkning av Buen blev Julands forslag, som landsstyret gik over til, enstemmig vedtat.

Kommunernes handelsvirksomhet.

Fra Kilebygdens arbeiderforening forelaa forslag om at der skulde arbeides for en lov, som gav kommunerne adgang til at drive assortert handel.

Landsstyret uttalte: Dette er et forslag som stortingsgruppen har været opmerksom paa og vil ta sig av. Uttalelsen vedtoges.

Lillestrøm samorganisation foreslog som tillæg til punkt 16 paa det principielle program: Staten bør støtte og ved lov fremelske kooperative og kommunale foretagender som meierier, slagterier osv.

Landsstyret uttalte, at der var

tat hensyn til dette forslag ved utformningen av valgprogrammet

Arvid G. Hansen optok imidlertid Lillestrømforslaget, men det forkastedes med stort flertal.

Tyendeloven.

Den kvindelige tjenerstands forening i Kristiania foreslog at der istedetfor „tidsmæssige forandringer i lovgivningen for tjenere“ i det principielle program skulde sættes: „Ophævelse av tyendeloven, der omfatter alle kvindelige tjenere.“

Landsstyret foreslog saken oversendt stortingsgruppen til behandling.

Frk. Thina Thorleifsen: Tyendeloven, som skriver sig helt fra den tid, da Norge var forenet med Danmark, er en klasselov, som sætter tjenerne i en særklasse. Ingen anden arbeiderklasse har en saadan lov over sig. Vi er bundet til ikke at bytte arbejdsplads mere end to bestemte dage om aaret, og loven indeholder en hel række andre bestemmelser, som gjør tjenerstanden ufriere end andre arbeidere. Vi fordrer derfor at bli stillet paa like fot med de andre arbeidere. Vi vil ha gjensidige kontrakter bygget paa organisationsmæssige avtaler, og derfor bør tyendeloven ophæves. Jeg haaber tjenerne her i landet ikke oplever samme skuffelse som i Danmark, hvor socialdemokraterne stillet sig mot tjenernes krav.

Sjøli: Det er sandt at tjenerstanden staar i en særstilling, men det er ikke sikkert det er helstg at ophæve loven; en revision er derimot paakrævet.

Efter uttalelser av Thomassen og frk. Thorleifsen blev landsstyrets forslag enstemmig vedtat.

Valg paa en fridag.

Tønsberg arbeiderparti foreslog at arbeiderne ved høstens stortingsvalg skulde erklære valgdagen for fridag med fullstendig arbeidsstans.

Landsstyret anbefalte, at arbeiderne tar sig fri fra sit arbeide paa valgdagen.

Denne landsstyrets uttalelse vedtoges enstemmig.

Budgetterne.

«Social-Demokraten»s budget for 1918 vedtoges med en balance av 758,000 kr., partiets budget med 43,000 kr. og «Det tyvende aarhundrede»s med 8500 kr. I budgettet for partiet blev der foretat den forandring, at sekretærens løn opførtes med 5000 kr. istedetfor 4000. Posten agitation reducirtes med et tilsvarende beløp.

Valgene.

Valgkomiteen avgav følgende indstilling: Formand Kyrre Grepp, viceformand Lian, sekretær Tranmæl. Centralstyre Simensen, Stang, Anna Johnsson og Evje. Valgkomiteens mindretal foreslog istedetfor Lian Emil Stang til viceformand og istedetfor Evje Rastad og desuten Torgeirson.

Sverre Iversen, valgkomiteens formand, meddelte, at det ikke var lykkes komiteen at bli enig om kandidaterne. Komiteens mindretal, som repræsenterer det nuværende mindretal paa landsmøtet, har fremholdt under komiteens forhandlinger, at det ikke kan bli tale om at gjenvælge nogen av det nuværende centralstyres eller landsstyres medlemmer, da de ikke ønsker at motta valg. Og det er ogsaa det rigtige, at de, hvis linje ved voteringen igaar blev besluttet fulgt, overtar ledelsen og ansvaret. Det nye flertal har imidlertid villet stille 2 pladse i centralstyret og 3 i landsstyret til disposition for os. I centralstyret foreslaar de Ole O. Lian indvalgt som viceformand, og Evje. Vi har ikke kunnet tiltræ dette forslag og har foreslaat

Emil Stang som viceformand og hr. Rastad istedetfor Evje i centralstyret, idet vi har forstaat, at det er disse kandidater flertallet helst vil ha frem i tilfælde de ikke faar valgt de nævnte. Det er ikke overensstemmende med min principielle opfatning at foreslaa Stang og de andre av flertallets mænd til disse hverv; men paa grund av den stilling saken er kommet i og paa grund av at valgkomiteens flertal fastholder, at de vil ha mindretallets mænd med og ikke vil overta den hele ledelse selv, er vi blit nødt til at optræde som skedd.

Jørgen Dahl, Trondhjem: Naar valgkomiteens flertal har foreslaat kandidater ogsaa fra mindretallet, saa er det fordi vi tror at de vil bli en likesaa lojal opposition som den tidligere opposition har været. Komiteens mindretal negtet at foreslaa nogen kandidat fra sin leir, og saa maatte vi gjøre det. Vi finder at den repræsentation som mindretallet efter vort forslag er blit tildele, svarer til styrkeforholdet her paa landsmøtet. Jeg vil henstille, at man følger flertallets indstilling. Lian, som altid har været en partitro mand, bør motta

dette valg. Alle vilde være tjent med at denne dygtige og prøvede partifælle er med i centralstyret.

Thomassen, Stavanger: I over 20 aar har Knudsen og Magnus Nilssen staat i spidsen for partiet og altid forkyndt lojalitetens lære. Vil de fornegte den nu? Denne obstruktion tyder paa, at det er disse folk som blir vore virkelige fiender nu.

Egede Nissen: Da den store avgjørelse faldt igaar, merket vi ingen furling eller bitterhet og fru Balabanoff sa til mig, at hun sjelden hadde set en saa kultivert forsamling. Med den samme værdighet som mindretallet mottok voteringen igaar, med den samme værdighet bør de ta denne sak.

Lian: Nei, det er ikke saa, at medlemmerne av det nuværende centralstyre og landsstyre furler. Her er det heller ikke tale om illojalitet. Det gjælder ting som stikker dypere — det er en ren prinsipiell avgjørelse som blev truffet igaar, og den er avgjørende. Landsmøtet har valgt en linje, som strider mot vor overbevisning. Jeg ser det slik, at de 126 som stemte med os, tilhører den socialdemokratiske gruppe og de andre 158 den syndikalistiske gruppe. Denne nye linje kan vi ikke slaa ind paa. Vi kan ikke forsvare det overfor os selv. For mit personlige vedkommende kommer dertil den ting, at landsorganisationen har tat et standpunkt som er stik i strid med den linje som nu er valgt her. Jeg føler at det endnu er mange oppgaver som kalder paa mig i arbeiderbevægelsen, og jeg skulde med glæde ha stillet mine kræfter til disposition i ledelsen, hvis ikke forholdene hadde gjort det umulig.

Tranmæl: Da vi stod i opposition mottok vi valg til centralstyret og landsstyret, og vi har til trods for alle tidligere nederlag bevaret en levende interesse for partiet. Jeg haaber Lian bøier sig for dette utbredte ønske om at faa ham til viceformand — jeg haaber han bøier sig for en stemmegivning.

Vraa: Jeg var ikke i godt humør igaar, da jeg deltok i offensiven, men nu er jeg endnu mer trist. Mine venner, som jeg trodde jeg kjendte, melder pas. Men jeg forstaaer det saa, at selv om Lian vilde vælges, faar han ikke lov av de andre. Men er det forsvarlig færd? Han har ikke lov til at negte, naar partiet kalder ham. Skal hans uttalelser om fagorganisationens stilling bety, at man ogsaa vil trække landsorganisationens representant tilbake fra centralstyret?

Sæbø, Bergen: Jeg synes Vraa kan ta det med ro. Han og de andre bør dog forstaa, at der er saa store uoverensstemmelser tilstede mellem flertallets og mindretallets linje, at det er moralsk og politisk umulig for Lian at motta valg. Jeg vilde beklage Lian, hvis han blev valgt.

Magnus Karlson, Stavanger: Jeg bad for partiet og bevægelsen igaar foran den prinsipielle avgjørelse — nu ber Vraa for partiet og bevægelsen. Landsmøtet har knæsat en anden politikk end den som indtil nu har været gjældende, og jeg vil henstille at man ikke vælger folk av det nuværende mindretal ind i styret.

Westerlund, Hagesund: Vi pligter at respektere Lians vægring, og vi har ikke ret til at lægge noget andet og mer i den, end han selv gjør. Det er ufint

at komme med denslags insinuationer som Thommassen.

E v j e: Jeg ønsker at være lojal og jeg skal under det nye styre som tidligere virke for socialismen. Men det er nu en gang saa, at den linje som landsmøtet har valgt, billiger jeg ikke. Og jeg kan ikke handle mot min samvittighet ved at motta valg.

Einar Li: Der er et stort principielt skille her. Landsmøtet har anerkjendt arbeiderraadenes formaal, som sier at den sociale og administrative forvaltning skal lægges i raadenes hender. Det er den rene syndikalisme. Det er syndikalismens vei man nu gaar i motsætning til socialdemokratiets. Man kaster Chr. H. Knudsen, men vil gjenvelge hr. Lian! Er hr. Knudsen faldt paa en sak, saa bør da Lian falde paa samme sak. Ved behandlingen av spørsmålet om landsstyrets stemmeret anførte hr. Stang et billede. Han talte om en regjering som ikke hadde tillid. Er det tillid, regjeringen mangler, saa lykønsker jeg det nye flertal med at de er blit ministersocialister, naar de vil ha Lian med.

P. Moe Johansen: De fleste av os forstaar, at denne face maa vi igjennem. Men jeg synes det er paafaldende, at disse «tykke, forædte svina i Folkets hus», som det saa smukt het før, pludselik er blit saa populære. Jeg er forvissat om, at det store flertal av arbeiderne i Smaalenenes distrikt staar med mig paa det nuværende mindretals standpunkt. Man vil ikke faa valgt stortingsrepræsentanter paa grundlag av de nye linjer. Derfor maa der være nogen

til at lede valgene, som er uten ansvar for disse linjer. Vi kan desværre endnu ikke trække det klare skille mellem syndikalisterne og socialister — jeg vilde takke Gud om vi kunde det — men det nuværende flertal er sammensat av mange avskygninger; syndikalisterne har ikke rigtig faat separert sig endnu; men det maa til. Den bedste separationsproces er at flertallet nu faar ta ansvaret for den linje de har valgt — saa faar vi se om nogen aar.

Eines, Sandefjord: De sidste uttalelser tyder paa, at man tænker paa splittelse; men jeg haaber det ikke er alvorlig ment.

Sverre Iversen: Jeg vil nedlægge en protest mot den maate hvorpaa Vraa utlægger mine ord. Hvad jeg sa, var, at det gamle centralstyre og landsstyre hadde erklært, at de **ikke vilde** stille sig til valg. Det er ikke tale om at «faa lov» eller ikke. Jeg er ikke saa ubesværet av principper som enkelte andre synes at være. Lian som tapte igaar kan da ikke gaa ind som leder idag — det er ikke moralsk forsvarlig. Det er det nye flertal som nu bør føle avgjørelsen igaar forpligtende til at overta det hele ansvar og den hele ledelse. Tvinge en mand ind i styret mot sin vilje gjør man dog ikke, naar han har lagt den realitet i det som skedd.

Olaussen: P. Moe Johansen er ganske freidig naar han paastår at han har flertallet i Smaalenenene med sig. Det er nemlig ikke tilfældet. Et distriktsmøte fornylig viste et ganske andet resultat. Det holder ikke stik at vi nu er blit et syndikalistisk parti. Det forholder sig ikke saa, at partiet har godkjendt arbeiderraade-

nes formaal. Vi gjør klokest i at vælge hr. Lian.

Ludv. Hansøn: Denne krise maatte vel til efter alt som er skedd, men det er min oppfatning, at det flertal som nu er bygget opp paa en stemningsbølge ikke vil vare længe. Det er merkelig at høre alle disse anmodninger til Lian. Hvem er det som tidligere saa ofte har utskjældt Lian, saa det er gaat paa æren løs? — Jo, det er Olaussen. Nu er Lian en bra mand som det er klokt at vælge. Man skal være forsiktig med skjældsordene. Det kan hevne sig. Hvor ofte har f. eks. ikke hr. Simensen, den nye formand i arbeiderraadene, talt foragtelig om de lønnede tillidsmænd i Folkets hus. Men nu er Simensen selv en saadan lønnet tillidsmand.

Lian: Jeg synes Dere maa forstå min stilling, og jeg vil nu be Tranmæl henstille til sine meningsfæller ikke at stemme paa mig.

Vatne, Bergen, bad Lian motta gjenvalg av hensyn til partiet.

Vraa: Hvis mindretallet omgaaes med planer om at lave et nyt parti, saa vil jeg fraraade dere det. Det vil hevne sig. Førørig er nok stillingen den nu, at vi kan si med digteren: Naar vennerne faar nykker, saa er det fordi vi godt kan gaa foruten krykker.

Tranmæl: Lian bad mig henstille til sine meningsfæller ikke at stemme paa sig. Jeg kan ikke svare for de andre. De faar selv avgjøre det. Vi vil ikke skyve fra os ansvaret — derfor har vi ogsaa tat flertallet i styret, men vi syntes det var riktig at ha nogen av de gamle med for kontrollens skyld. Hvad Chr. H. Knudsen angaar hadde intet været mig kjærere end at han fremdeles kun-

de staat som formand; men efter den faldne votering og efter sakens stilling maa det forståes, at partiets formand maatte vi utpeke inden flertallet. Jeg stemmer for Lian til viceformand, og med de mange og store interesser han har av partiets forskjellige gjøremaal, synes jeg det maatte være kjært for ham at motta valg. Men vil han, tiltrods for at landsmøtet vælger ham, allikevel ikke bøie sig for dette, ja saa vil vi selvsagt ikke lægge pres paa ham. Vi bør ha for øie hvad det gjælder for arbeiderklassen i denne tid. Vi staar overfor et aggressivt borgerstyre, og kampen blir haard og vanskelig for os. Det burde mane os til at gaa frem som ett parti.

Li: Lians tid er for kostbar til at han skal være kontrollør. Naar Lian og vi andre av mindretallet har erklært os uenig i arbeiderraadenes syndikalistiske program vilde det ta sig underlig ut at sætte Lian til at være med at effektivere dette program sammen med raadenes formand hr. Simensen. Det forundrer mig at Olaussen snakker saa pent om Lian. I „Klassekampen“ finder vi andre gløser.

Buen: Enten man lider nederlag eller seirer kan ingen frata os retten til at arbeide for socialismen. Magt er en flygtig ting. Naar begreperne blir avklaret kan det hende at magtforholdet atter forskyves.

Rastad: Det gaar ikke an at si, at flertalsforslaget var socialisme og mindretalsforslaget syndikalisme. Paa landsorganisasjonens kongres var jeg med paa at stemme ned den syndikalistiske retning; nu har nogen sagt, at jeg har omvendt mig; men jeg vilde idag, stillet overfor samme situa-

tion paa en fagkongres, stemme likedan. Jeg oppfattet voteringen her igaar saadan, at det var tale om hvorvidt man vilde fraskrive sig retten til under den nuværende situation at bruke andre midler for gjennomførelsen av vore krav end parlamentarismen. En saadan indsnævring vilde jeg ikke være med paa.

Ousland: Naar en opposisjon forlanger at bli representert i ledelsen, ja da bør man ta hensyn til det; men naar opposisjonen ber om at faa slippe, er der da nogen grund til at ville tvinge den ind. Vi behøver da ikke staa her og opføre disse skuespil. Det maa da være klart for alle at det her ikke er strid om nogen ord i en indstilling eller om en passus her og der — det er linjen og aanden det kommer an paa. Og striden er da ikke av saa ny dato at vi skulde være ubekjendt med den. Det er mulig at Vraa ikke er enig i den nye retning; men retningen har altsaa trukket Vraa med sig. La os derfor ikke leke blindebuk med hverandre. Det var vel ingen vei forbi den situation vi nu stod oppe i; men la os da se stillingen i øinene som den er, og da synes jeg det er riktig og greit at flertallet nu besetter ledelsen.

Alf. Madsen: Der førtes igaar diskussion om flertallets ret, men nu vil Lian ikke boie sig for flertallet.

Man gik nu til votering. Kyrre Grepp valgtes til formand med 160 stemmer. Der avgaves 101 blanke sedler.

Lian fik derefter 125 stemmer som viceformand. Stang hadde 26 stemmer. Der avgaves 93 blanke sedler.

Lian erklærte paany at han ikke kunde motta valg. Emil Stang valgtes derpaa til viceformand.

Til sekretær valgtes Tranmæl med 128 st. Der avgaves 84 blanke sedler.

Til centralstyre valgtes, idet flertallet gik over til valgkomiteens mindretalsforslag: S. Simensen, fru Anna Johnsson, Johs. Ødegaard og Ingv. Raestad. Suppleanter: Torgeirson, Alb. Ottesen, fru Thorleifsen, H. Langhelle og B. Kihl.

Til landsstyre: Johan Nordvik, Søndre Salten, John Aalberg, Indtrøndelagen, Halvor Olsen, Trondhjem, Daniel Vatne, Bergen, A. Egede Nissen, Stavanger, H. Berg, Skien, Torgeir Vraa, Drammen, Eivind Reiersen, Gjøvik, Øisang, Arendal, og Oskar Torp, Sarpsborg.

Suppleanter: Alfr. Madsen, Rjukan, O. Fremo, Uttrøndelagen, G. Martinsen, Tønsberg, S. Forbord, Kr.sund, og O. Sæther, Elverum.

Til revisorerer gjenvvalgtes P. A. Pettersen og Joh. Regnell. Suppleant H. Pettersen. Repræsentant i Arb. Aketietrykkeri Chr. H. Knudsen med Hagemann som suppleant.

Til det internationale byraa valgtes Tranmæl, Scheflo og Egede Nissen og til Zimmerwald Tranmæl og Eugène Olausson.

Valgene var dermed tilendebragt.

Det overlates landsstyret at bestemme tid og sted for neste landsmøte.

Avslutning.

Tranmæl: Idet vi nu staar foran avslutningen av dette landsmøte vil jeg efter konferanse med mine kamerater og paa egne og deres vegne uttale en tak til dem, som nu forlater det ansvarsfulde arbeide i ledelsen. Denne tak vil jeg først og fremst rette til vor gamle formand Chr. H. Knudsen, til viceformanden, hr. Lian og til partisekretæren Magnus Nilssen. De har skjøttet sit hverv paa en dygtig og pligtopfyldende maate som har git tillid. Hele partiet anerkjender disse mænds uegennyttige arbeide. Vi respekterer deres opfatning naar de finder at de ikke kan anbefale de saakaldte nye linjer, men de bør ogsaa respektere os som har villet en mer aggressiv taktik. Og det er mit haab, at vi vil samles i de kommende kampe. Der møter os vanskeligheter; men vanskelighetene indad i partiet er ikke saa store som de der møter os utad. Den sociale revolution nærmer sig, og naar det kræves at være med, saa vet jeg de vil staa side om side med os. Jeg ber atter disse mænd motta landsmøtets tak for deres store og opofrende arbeide i partiet. (Sterkt og langvarig bifald).

Chr. H. Knudsen: Naar vi nu gaar ut av det daglige arbeide, saa vil ingen av os forlate partiet. Vi vil fortsætte vort arbeide for socialismen. Det er blit sagt at vi ikke kunde fremme vore synsmaater, hvis vi ikke gik ind i ledelsen; men det kan vi naturligvis. Vi maa jo faa lov til at holde vore møter og overlægge og planlægge vort arbeide saaledes som den forrige opposition gjorde. Det er vor pligt at arbeide. Enhver socialdemokrat føler at han maa

virke for sin sak. Han føler en levende trang til det. Nu staar vi snart foran valgene, og jeg sier: Reis hjem og ta deres plads i agitationen for stortingsvalget. (Kraftig bifald).

Z. Høglund takket paa fru Balabanoffs og egne vegne for samværet. Landsmøtet hadde vidnet om at den norske arbeiderbevægelse hadde en høi politisk kultur. Der har været en edel strid om idéer, og der er gjort retning venstre. Derfor kommer denne kongres til at bli møtt med raseri fra bergerlig hold. De borgerlige journalister hvæsser sine penne og er imorgen beredt til at dryppe ut sin gift. Og den øpmærksomhet og forbitrelse landsmøtets beslutninger vil vække paa borgerlig hold vidner ikke minst om deres betydning for arbeiderklassens frigjørelse. Det blev spaaadd i en svensk avis, at hvis den norske arbeiderbevægelse fulgte de linjer som nu er vedtat, vilde det skandinaviske samarbeide staa i fare. — Aa, nei. Det vil styrkes. Et leve for det norske socialdemokrati og samarbeidet i Norden. (Bifald).

*

Tidligere hadde redaktør *Albin Hanson* paa de øvrige gjesters vegne tat avskjed med landsmøtet, idet han takket for samværet og uttalte, at den kamp, som her var ført om fremgangslinjerne, hadde man ogsaa hat i Sverige, men med en anden utgang end her. Den svenske partikongres besluttet ifjor med stort flertal at vælge den vei som er uttrykt i det landsstyrets flertalsforslag som er nedstemt her. Det program og den taktik vi valgte

har vundet den sterkeste tilslutning inden den svenske arbeiderklasse — en tilslutning som viser, at vort parti er sterkt rotfæstet i den svenske arbeiderklasse. Vi haaber, at det skal lykkes os at skape en demokratisk statsforfatning og dermed gi arbeiderklassen det middel i hænde, hvorved den skal naa frem til socialismen uten at bli kastet ut i noget eventyr. Ved demokratiets hjælp, med det som middel, skal vi tilkjempe os det socialistiske ideal. Vi er ikke likegyldige for det som nu er skedd paa denne kongres, men det er vort haab at det skandinaviske samarbeide ikke maa bli forstyrret og at arbeiderklassen vinder frem til den enighet, nationalt og internationalt, uten hvilke den ikke kan seire. (Kraftig bifald.)

*

I tilslutning til Høglunds tale bad *Egede Nissen*, idet han takket ham og fru Balabanoff for at de hadde overværet kongressen, at de maatte interessere sig for den bedst mulige internationale støtte av arbeidet i Norge. Det er sagt, at den russiske revolution ikke kan lykkes uten omvæltning i alle land — hvor meget mer trenger saa ikke de smaa land den styrke internationalt samhold kan gi. Vi for vor del vil arbeide hvad vi evner i den aand og retning, som landsmøtets beslutninger angir. (Bifald).

Forsamlingen sang Internationalen, og møtet blev derpaa hævet.

